

Piispojen pappiskandidaatteihin kohdistamat odotukset

Maria Saarinen

SISÄLLYS

ESIPUHE	4
1. JOHDANTO	5
1.1. Matkan alku.	5
1.2. Piispa ja piispan tehtävät	6
1.3. Pappiskandidaatista papiksi	8
1.3.1. Vocatio interna ja vocatio externa.	8
1.3.2. Papiksi vihkiminen	11
1.4. Papit ja piispat tutkimuksen kohteena	12
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
2.1. Tutkimustehtävä	15
2.2. Teemahaastattelu ja haastattelujen toteuttaminen	16
2.3. Tutkimusaineisto.	17
2.4. Aineiston analysointi	19
2.5. Tutkimuksen luotettavuus.	21
3. JUMALAAPELKÄÄVÄ	23
3.1. Sitoutuminen, motivaatio ja kutsumus	23
3.1.1. Käsitteiden määrittelyä.	23
3.1.2. Sitoutuminen.	25
3.1.3. Motivaatio	27
3.1.4. Kutsumus	30
3.2. Sitoutuminen kirkon oppiin ja opetukseen.	34
3.2.1. Oppi ohjenuorana	34
3.2.2. Yhteinen kristillinen usko	36
3.2.3. Kirkko ja perinteet.	37
3.3. Sitoutuminen kansankirkkoon.	40
4. KRISTILLISESTÄ ELÄMÄSTÄÄN TUNNETTU.	45
4.1. Pappi kirkon edustajana	45
4.1.1. Esikuvallisuus	45
4.1.2. Uskottavuus edellytyksenä	51
4.1.3. Lasiseinäinen talo	53
4.1.4. Papin avoliitto.	58
4.1.5. Pappi kaapin kätöksä	61

5. TERVEYDELTÄÄN PAPPISVIRKAAN KYKENEVÄ.	69
5.1. Fyysiset edellytykset.	69
5.1.1. Terveyden merkitys viran hoidossa	69
5.2. Psykkinen terveys	73
5.2.1. Pappi tunteiden myllerryksessä	73
5.2.2. Soveltuvuuden tutkinta.	76
6. YHTEENVETO	78
6.1. Keskeiset odotukset	78
6.2. Odotusten taustat	81
7. TIIVISTELMÄ.	87
8. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	89
8.1. Lähteet.	89
8.1.1. Painetut lähteet	89
8.1.2. Painamattomat lähteet	92
8.2. Kirjallisuus	93
Käytetyt lyhenteet	96
Liite 1	97

ESIPUHE

Pro gradu -tutkielmani valmistui marraskuussa 2002. Tutkimukseni aihepiiri alkoi elää minulle uudella tavalla vuotta myöhemmin, kun odotin omaa pappisvihkimystäni. Peilattessani itseäni piispojen odotuksiin, tunteeni vaihtelivat ahdistuksesta ja riittämättömyydestä syvään luottamukseen ja kutsumustietoisuuteen. Toivon, että tutkimukseni voi rauhoittaa ja selkiyttää myös muiden samaa tietä kulkevien ajatuksia ja tunteita.

Haluan kiittää Kirkon tutkimuskeskusta, joka otti tutkimukseni julkaistakseen. Erityinen kiitos kuuluu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispoille heidän minulle suomastaan ajasta ja lempeydestä. Kiitos kuuluu myös piispojen sihteereille, jotka ystävällisesti neuvoivat minua ja järjestelivät tapaamisia.

Lämmin kiitos professori Tapio Lampiselle ja assistentti Johanna Lumijärvelle, jotka ohjasitte ja rohkaisitte graduni valmiiksi. Kiitos myös professori Esko Koskenvesalle, jonka ohjauksessa työn aloitin, sekä opiskelutovereilleni ja käytännöllisen teologian laitoksen henkilökunnalle.

Ylitse kaiken haluan kiittää teitä ystäväni, vanhempani ja Mika. Te näitte tutkimuksen teon ilot ja surut läheltä, joskus liiankin läheltä. Teitä haluan kiittää rakkaudesta, ymmärryksestä ja eteenpäin potkimisesta. Kiitos Taivaalliselle Isälle.

*Suurempi kuin sydämeni
Jumalan on rakkaus.
Suurempi kuin oma tahto
Kutsujan on laupeus.
Suurempi kuin oma into,
ehdottomuus mieleni
– uskollisuus Jumalamme
kaikkea on suurempi.*

VK 525:1

Hyvinkäällä 23.2.2004
Maria Saarinen (os. Talola)

1. JOHDANTO

1.1. Matkan alku

*Valitsemaan auta meitä,
Herra, paimen sellainen,
joka etsii eksyneitä, ohjaa luokse Kristuksen,
meitä tukee uskossamme,
ehdii luokse heikkojen
ihmisenä rinnallamme
armostasi eläen.*

(VK 253:2)

Lähes yhdeksänkymmentä prosenttia suomalaisista kuuluu kirkkoon. Viime vuosina lähes 90 % syntyneistä on kastettu, 90 % 15-vuotiaista on käynyt rippikoulun ja kirkollisten vihkimisten osuus kaikista vihkimisistä on ollut noin 80 %.¹ Suurelle osalle kansasta kirkko näyttäytyy ennen kaikkea kirkollisissa toimituksissa: kasteessa, konfirmaatiossa, avioliittoon vihkimisessä ja hautaan siunaamisessa. Kirkko saa ihmisten mielissä papin kasvot. Pappi on läsnä toimituksissa ja kantaa kaulassaan näkyvää merkkiä kirkon edustamisesta. Kirkon edustajasta tulee ihmisten mielissä helposti myös Jumalan edustaja. Koska pappi edustaa suomalaiselle koko kirkkoa ja Jumalaa, on kirkon edun mukaista huolehtia siitä, minkälaista kuvaa kirkosta ja Jumalasta pappi välittää.

Piispa on kunkin hiippakunnan, sen seurakuntien ja pappien, ylin kaitsija, eräänlainen kirkon edunvalvoja. Piispan tehtäviin kuuluu pappien opin ja kristillisen elämän valvominen. Valvontaa ja kaitsentaa piispa suorittaa piispantarkastuksilla ja henkilökohtaisilla kontakteilla, mutta ennen kaikkea piispalla on mahdollisuus valita ne papit, jotka hän vihkii virkaan hiippakunnassaan.² Piispa arvioi muo-

1 Kirkon vuosikatsaus 2001, Seurakuntien väkiluku ja toiminta vuonna 2000.

2 KL 2002, 18:1 §. KJ 2002, 18:1 §, 4 §, 5 §.

dollisesti pätevän hakijan³ pätevyyttä ja sopivuutta, terveyttä, kristillistä vakaumusta, oppia ja kutsumusta virkaan. Kirkkolainsäädäntö jättää piispalle paljon henkilökohtaista tulkinnan varaa.

Piispainkokous päättää tutkintovaatimuksista ja kirkkolainsäädäntö edellyttää terveyttä ja jumalanpelkoa.⁴ Jumalanpelon ja terveyden arvioiminen ja määrittelemineen jää kuitenkin piispalle.⁵ Mikään laki tai asetus ei määrää yksityiskohtaisesti papin henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaadittavaa terveyden tasoa, perhesuhteita tai seksuaalista suuntautumista. Koska piispat ovat yksilöitä, vastuussa oman hiippakuntansa papistosta, on heidän odotuksissaan pappiskandidaateille eroja ainakin vivahteiden ja painotusten tasolla.

Piispojien odotuksia pappiskandidaateille ei ole aiemmin tutkittu tai tarkasteltu kokonaisuutena. Teologian opiskelijoiden keskuudessa keskustellaan eri piispoista, heidän luonteestaan, huumorintajustaan tai -tajuttomuudesta, suhtautumisestaan eettisiin kysymyksiin ja tavastaan kohdata pappiskandidaatteja. Tämä tieto on mielestäni kuitenkin kuulopuheista syntynyttä, huhujen ja liioittelujen sävyttämää. Muiden muassa kysymykset esikuvallisuudesta, yksityisyydestä, parisuhteesta, pappeuden ja perhe-elämän yhteensovittamisesta askarruttavat tämän päivän teologian ylioppilasta hänen puntaroidessaan tulevaisuuttaan ja uravalintojaan. Uskonkin, että on hyödyllistä kiteyttää piispojien odotuksia ja selkeyttää opiskelijan tietä papiksi. En odota tutkimukseni paljastavan suuria erimielisyyksiä tai yllättäviä painotuksia. Ennen kaikkea toivon tutkimukseni luovan selkeän kuvan niistä odotuksista, joita pappeja rekrytoivilla piispoilla on. Uskon piispojien odotusten entistä selkeämmän tiedostamisen ja yhteenvedon tekemisen auttavan tulevia pappeja valmistautumaan virkaansa entistä paremmin.

1.2. Piispa ja piispan tehtävät

Kirkossa valta kuuluu kaikille sen kastetuille jäsenille. Kirkon jäseniä valitaan päättämään yhteisistä asioista erilaisiin luottamuselimiin sekä paikallisen seurakunnan, hiippakunnan, että kokonaiskirkon tasolla. Toisaalta kirkon jäsenet ovat jo varhain

3 KJ 2002, 5:2 §. ”Papiksi vihittävän tulee olla suorittanut yliopistossa sellaisen teologisen tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt pappisviran kelpoisuusvaatimukseksi.” KJK 2002, 287: ”Teologisista tutkinnoista säädetään asetuksella. Tarkempia määräyksiä sisältyy piispainkokouksen päätökseen 13.2.2001 pappisviran ja lehtorinviran kelpoisuusvaatimuksiksi hyväksyttävistä teologisista tutkinnoista.”

4 KJ 2002, 5:2 §.

5 KJK 2002, 287: ”Sen ratkaiseminen, onko vihkimystä pyytävä terveystensä puolesta pappisvirkaan kykenevä, jää selvityksen pohjalta piispan ja tuomiokapitulin asiaksi”.

valinneet palvelijoihseen pappeja ja piispoja. Piispojien ja pappien yhteinen tehtävä on julistaa Jumalan sanaa ja hoitaa sakramenteja.⁶ Hengellinen perustehtävä ulottuu kaikkialle kirkon elämään. Piispallinen valvonta kohdistuu erityisesti pappien, muiden viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden toimintaan.⁷

Suomen kirkon piispuus on osa apostolista suksessiota. Termi merkitsee alkuperäistä katkeamatonta pappeuden ketjua apostoleista tähän päivään. Ketju jatkuu ordinaatioon kuuluvalla piispan suorittamalla kätten päälle panemisella.⁸ Suomen kirkossa ketju onnistuttiin pitämään ehjänä myös uskonpuhdistuksen aikana, jolloin yhteydet Roomaan katkesivat. Ensimmäiset uudet piispat saivat vihkimyksensä ennen uskonpuhdistusta vihityltä piispalta, ainoastaan paavin valtuutus jäi pois.⁹

Kokonaiskirkko on jaettu hallinnollisiin alueisiin eli hiippakuntiin. Suomessa hiippakuntia on kahdeksan; Turun arkkihiippakunta, Tampereen hiippakunta, Oulun hiippakunta, Mikkelin hiippakunta, Porvoon hiippakunta, Kuopion hiippakunta, Lapuan hiippakunta ja Helsingin hiippakunta.¹⁰ Kukin piispa on oman hiippakuntansa hengellinen ja hallinnollinen johtaja. Arkkipiispa ei ole muiden piispojien esimies, vaan hän on piispakunnassa ”ensimmäinen vertaistensa joukossa” (primus inter pares).¹¹ Arkkipiispa on myös eräiden kirkon yhteisten elinten, kuten kirkolliskokouksen, kirkkohallituksen, piispainkokouksen ja kirkon ulkoasiain neuvoston puheenjohtaja. Arkkipiispa vastaa kirkon ekumeenisista ja ulkomaisista suhteista. Arkkihiippakunnassa vastuu on jaettu arkkipiispan ja piispan kesken kirkkojärjestyksen 18:n ja 19 luvun perusteella. Piispan johtajuutta ei voi verrata talouselämän tai valtionhallinnon johtajuuteen. Koska kristillinen kirkko on perusolemukseltaan hengellinen yhteisö ja sen johtaja on Kristus itse, tulee piispojien ja kaikkien kirkollisten vallankäyttäjien olla palvelijoita.

Sana *piispa* tulee kreikan kielen sanasta *episkopos*, päälle katsoja.¹² Piispa on ”esipaimen” eli seurakuntien ja pappien ylin kaitsija. Tämä muistuttaa siitä vanhas-ta ajatuksesta, että piispa on ensisijaisesti hiippakunnan paikallisseurakuntien sekä niissä työskentelevien pappien ja muiden työntekijöiden hengellinen esimies. Kirkollisten toimitusten kirjassa piispan virkaan vihkimisen yhteydessä piispa määrittellään kaitsijaksi, Kristuksen palvelijaksi ja evankeliumin saarnaamista korostetaan.¹³

6 KL 2002, 5:1 §. KL 2002, 18:1 §. KJ 2002, 5:1 §. KJ 2002, 18:1 §.

7 KJK 2002, 149.

8 *Gentz* 1986, 61.

9 *Pirinen* 1991, 274–278. *Kansanaho* 1976, 17.

10 Vuoden 2004 hiippakuntia on yhdeksän. Näiden lisäksi puolustusvoimissa tapahtuvan hengellisen työn ja sotilaspappien johtajana on pappi, jonka virkanimike on kenttäpiispa. Hänellä ei ole piispan asemaa kirkossa, mutta hän on kirkolliskokouksen ja piispainkokouksen jäsen. Kenttäpiispa kuuluu arkkihiippakuntaan. KL 2002, 6:16 §. Kenttäpiispana on vuodesta 1995 toiminut Hannu Niskanen.

11 *Kansanaho* 1976, 135–136.

12 *Gyllenberg* 2000, 100.

13 KTK 1995, 120–127.

Johtavan asemansa vuoksi piispalla on vastuu hiippakunnassaan tapahtuvasta toiminnasta. On tärkeää, että kirkollinen toiminta nähdään yhtenä kokonaisuutena. Tämän toiminnan, joka sisältää varsinaisen hengellisen työn lisäksi myös hallinnolliset asiat, perimmäisenä tarkoituksena on evankeliumin julistaminen. Piispa tulee nähdä hiippakunnan hengellisen elämän valvojana ja edistäjänä, mihin tähtää myös piispan toiminta papiksi vihittävien valitsijana ja vihkijänä.¹⁴

Piispa valitaan vaalilla, jossa äänioikeutettuja ovat papit ja lehtorit sekä seurakuntien kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston valitsevat maallikkoedustajat sekä kirkolliskokousedustajat. Ehdokkaaksi voidaan asettaa kuka tahansa pappi. Ehdokasasetteluoikeus on valitsijayhdistyksellä, jonka muodostaa vähintään kymmenen vaalissa äänioikeutettua henkilöä. Äänioikeutettujen määrä määräytyy seurakuntien jäsenmäärän mukaan.¹⁵

Piispan vihkii tai asettaa virkaan arkkipiispa tai hänen ollessaan estynyt virkaiältään vanhin piispa. Vihkimys toimitetaan vihittävän piispan tuomiokirkossa.¹⁶ Vihkimyksessä vihittävä lupaa pysyä pyhässä sanassa ja huolehtia siitä, että sanan julistus ja sakramenttien hoito hänelle uskotussa hiippakunnassa toimitetaan oikein.¹⁷

1.3. Pappiskandidaatista papiksi

1.3.1. *Vocatio interna ja vocatio externa*

Kaikki kasteessa kirkon yhteyteen liitetyt ovat osallisia yhteisestä pappeludesta. Luterilaisen käsityksen mukaan Jumalan kansa on lähetetty maailmaan elämään luonnollisissa, luomisen mukaisissa yhteyksissä Jumalan tahdon mukaisesti. Maallikon kristillinen vastuu käsittää ennen kaikkea kodin, perheen, työn, kulttuurin, vapaa-ajan ja yhteisten asioiden hoidon.¹⁸

Yhteisen pappeluden rinnalle on asetettu erityinen palveluvirka. Papin virkaan tarvittava pappisvirka on kirkkolainsäädännön mukaan kirkossa evankeliumin julistamista ja sakramenttien jakamista varten ja se saadaan papiksi vihkimisessä.¹⁹

14 KJ 2002, 18:1 §.

15 KVJ 2002, 3:1–2 §. KL 18:3 §.

16 KJ 2002, 18:2 §.

17 KJ 2002, 18:3 §.

18 *Pihkala*, 1995, 225.

19 CA, V: ”Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee.” KL 2002, 5:1 §, & KJ 2002 5:1 §: Papin erityisenä tehtävänä on julkisen jumalanpalveluksen toimittami-

Papiksi vihkimisen suorittaa aina piispa tai arkkipiispa ja siihen vihittäväksi hyväksymisestä päättävät piispa ja tuomiokapituli.²⁰ Papin erityisenä tehtävänä on julkisen jumalanpalveluksen toimittaminen ja pyhien sakramenttien jakaminen, muiden kirkollisten toimitusten hoitaminen sekä yksityinen sielunhoito ja rippi.²¹

Kaikki protestanttiset kirkot odottavat kandidaatilta tämän kyvyn, pätevyyden ja sopivuuden²² osoittamista ennen ordinaatiota. Kyky ja pätevyys osoitetaan yleensä kykenevyydellä teologisen tai muun akateemisen koulutuksen hankkimiseen. Ehtona on myös tuomiokapitulin tai muun kirkollisen elimen esittämä ulkoinen kutsu (*vocatio externa*).²³

Papiksi vihittävän tulee Kirkkojärjestyksen mukaan olla:²⁴ ”jumalaapelkäävä ja kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen, suorittanut yliopistossa sellaisen teologisen tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt pappisvirran kelpoisuusvaatimukseksi,²⁵ ja terveydeltään pappisvirkaan kykenevä.²⁶” Lisäksi papiksi vihkimistä pyytävän tulee piispalle ja muille tuomiokapitulin jäsenille osoittaa kykenevänsä hoitamaan pappisvirkaa ja sitä varten annettava tuomiokapitulin määräämät näytteet.²⁷

Vocatio interna

Vocatio interna merkitsee sisäistä kutsua.²⁸ Sisäinen kutsu on papiksi ryhtymisen persoonallinen lähtökohta. Tässä yhteydessä se merkitsee ihmisen sisimmässä syn-

nen ja pyhien sakramenttien jakaminen, muiden kirkollisten toimitusten hoitaminen sekä yksityinen sielunhoito ja rippi.

20 KJ 2002, 5:1 §, 3. mom. KJ 2002, 5:1 §.

21 KJ 2002, 5:1 §.

22 Sopivuudella tarkoitetaan yleensä pappiskandidaatin sisäistä kutsumusta, eli *vocatio interna*.

23 *Gentz* 1986, 1093–1094.

24 KJ 2002, 5:2 §

25 KJ 2002, 5:3 §: Joka on suorittanut yliopistossa tai korkeakoulussa muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin edellä mainittu, tai jolla on vastaava tietomäärä, ja joka on ottanut osaa kirkon työhön, voidaan vihkiä papiksi jos hän voi yliopiston teologisen tiedekunnan opettajien antamalla todistuksella näyttää että hänellä on hyväksyttävät tiedot tärkeimmissä pappiskoulutuksen aineissa. Tarkemmin määritelty piispainkokouksen päätöksessä 13.2.2001. KJ 2002, 5:3 §: Pappisvirkaan voidaan vihkiä myös henkilö, joka on suorittanut yliopistossa tai muussa korkeakoulussa muun ylemmän korkeakoulututkinnon, tai jolla on vastaava tietomäärä ja joka on ottanut osaa kirkontyöhön, jos hän voi yliopiston teologisen tiedekunnan opettajien todistuksilla näyttää, että hänellä on hyväksyttävät tiedot tärkeimmissä pappiskoulutuksen aineissa. Myös kirkon edun niin vaatiessa, voidaan muu kuin edellä mainittu henkilö vihkiä papiksi. Tällöin vihkimystä anovan tulee osoittaa tiedot kuten edellä.

26 ”Terveytensä puolesta kykenevä” on piispan ja tuomiokapitulin määriteltävissä. KJK 2002, 287.

27 KJ 2002, 5:4 §.

28 *Teinonen* 1999, 357: *Vocatio* (lat.) vokaatio, kutsu, kutsumus, virkaan kutsuminen. *Vocatio interna* – sisäinen kutsu.

tyntä halua ja motivaatiota hoitaa pappisvirkaa. *Vocatio internaa*, kuten ulkoista kutsuakaan, ei oteta, eikä se synny ihmisessä itsessään, vaan se saadaan ulkopuolelta. Tämän halun, kutsun synnyttäjäksi nähdään Jumala.²⁹ Joseph Fichterin mukaan uskonnollista ammattia on totuttu pitämään Jumalalta saatuna kutsuna, lähetystehtävänä tai käskynä, jonka avulla yksilö ”lähetetään maailmaan täyttämään tiettyjä Jumalan antamia määräyksiä”³⁰. Tällainen hengellinen kutsumuskäsitys on *Kati Niemelän* väitöskirjan *Teologiksi?* mukaan saatu usen jo ennen teologiseen tiedekuntaan pyrkimistä ja sille on ominaista jumalallinen kokemus alan oikeudesta ja kokemus siitä, että Jumala on tarkoittanut pyrkijän juuri valitulle alalle.³¹

Emeritus-arkkipiispa *John Vikström* on sanonut Jumalan kutsun olevan varsinainen pohja papin viralle. Hänen mukaansa Jumalan kutsu on usein saattanut tulla tilanteessa, joka on ollut lähtökohta pappisuran valinnalle.³² Luja vakaumus ja voimakas kutsumustietoisuus tukevat merkittävästi pappia hänen työssään.³³ Työtömien pappien pappisidentiteettiä tutkineen *Saija Falck-Rahikaisen* mukaan kutsumus on seurausta uskonnollisuuden ilmaisen ulottuvuuksien ilmenemisestä haasteltavien (pappien) elämässä. Kutsumustietoisuus työttömillä papeilla on pysynyt joko samana tai se on vahvistunut tai korostunut verrattuna työssäoloaikaan.³⁴

Kutsumus voi olla elämänmittainen voimavara. *Hannu Varkin* opinnäytetyöstä ”*Kutsutut keinutuolissa – pappiskutsumuksen merkitys eläkepapeille*” ilmenee, että Varkin tutkittavilla pappiskutsumus on säilynyt läpi työhistorian, eläkkeelle asti. Varkin mukaan hänen tutkimansa papit ovat jäsentäneet elämänsä pitkälti pappiskutsumuksen kautta, heille pappisuus on ollut elämäntapa.³⁵

Vocatio externa

Erityisen viran ominaisuus perustuu vihkimykseen, joka suoritetaan seurakunnan kutsusta. Ulkoisen kutsun, eli *vocatio externan*³⁶ voi esittää paikallisseurakunta, kirkon lähetysjärjestö, kristillinen yhteisö tai tuomiokapituli. Papiksi voidaan vihkiä myös teologisen tieteen tai uskonnon opettajana toimiva henkilö, joka sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös pappisviran tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin päätoimi sen sallii.³⁷

29 Fichter 1961, 3–4.

30 Fichter 1961, 3–4.

31 Niemelä 1999, 113.

32 Liukkonen 2000.28.

33 Ahonen 1981, 14.

34 Falck-Rahikainen 1994, 42.

35 Varkki 1999, 104–105. Varkki haastatteli tutkimustaan varten 9:ää eläkkeellä olevaa pappia.

36 *Vocatio* (lat.) vokaatio, kutsu, kutsumus, virkaan kutsuminen. *Vocatio externa* – ulkoinen kutsu. Teinonen 1999, 357.

37 KJ 2002, 5:5 §.

Ulkoinen kutsu sitoo papin seurakuntaan ja seurakuntalaisiin. Pappi on palvelija, joka ei itse valitse palveltaviaan, vaan hänet valitaan tehtäväänsä. Pappi vihitään hoitamaan virkaa koko kirkossa, ei vain yhden paikallisseurakunnan tehtäviä varten.³⁸

Papin vihki virkaan viimekädessä Kristus, mutta Kristuksen välikappaleena toimii piispa. Vihkimyksen perusolemus on hengellinen, ei juridinen. Ordinaation olennaisimmat ainekset ovat kättenpäällepaneminen ja rukous. Sana ja sakramentit, joissa Kristus on läsnä, kulkevat ordinoidun vihkijän kautta ordinoitavaan.³⁹

1.3.2. Papiksi vihkiminen

Pappisvihkimystä edeltää esteiden tutkinta, jossa tarkastetaan kandidaatin virka- ja lääkärintodistus, todistus teologisesta tutkinnosta sekä kandidaatin anomus, jossa tämä ilmaisee halunsa tulla vihityksi pappisvirkaan. Kandidaatin on myös osoitettava piispalle ja tuomiokapitulin jäsenille kykenevänsä hoitamaan pappisvirkaa. Tämä kykenevyys osoitetaan näytteillä, jotka poikkeavat hieman toisistaan eri hiippakunnissa. Perinteisesti papiksi vihkimistä pyytävän on tullut antaa opetus- ja saarnanäyte. Tämän lisäksi vihittävät osallistuvat hiippakunnan järjestämään ordinaatiokoulutukseen, joka hiippakunnasta riippuen kestää kahdesta kolmeen päivään. Helsingin hiippakunnan ordinaatiokoulutus ei ole yhtäjaksoinen, vaan se järjestetään pidemmän ajan kuluessa. Ordinaatiokoulutuksen tarkoitus on valmistaa vihittäviä hengellisesti vihkimykseen ja pappeuteen sekä perehdyttää heitä käytännöllisesti papin työhön. Koulutuksessa piispa ja tuomiokapitulin jäsenet keskustelvat pappiskandidaattien kanssa papin tehtävistä, viran vaatimuksista ja papiksi vihkimisestä. Lisäksi pappiskandidaateilla on mahdollisuus tuoda esille heitä askaruttavia kysymyksiä.⁴⁰

Pappisvihkimys toimitetaan perinteisesti sen hiippakunnan tuomiokirkossa, jonka palvelukseen kandidaatit vihitään. Papiksi vihkimisen toimittaa piispa tai arkkipiispa. Turun arkkihiippakunnassa arkkipiispa ja piispa vuorottelevat vihkimysten toimittamisessa. Kukin hiippakunta päättää itse pappisvihkimysten ajankohdista. Useimmiten vihkimykset järjestetään syksyllä, vuoden alussa ja alkukesästä. Vihkimysten aikataulua suunniteltaessa hiippakunnat ottavat huomioon teologisten tiedekuntien publiikit ja seurakuntien tarpeen. Pappisvihkimys alkaa piispan puheella ja Pyhän Hengen lähettämistä anovalla esirukouksella. Tämän jälkeen notaari lukee ääneen vihittävien nimet ja virkamääräykset ulkoisen kutsun merkiksi. Vihittävät tunnustavat uskonsa lukemalla Nikaian uskontunnustuksen, jonka jälkeen piispa kysyy vihittäviltä, tahtovatko nämä ryhtyä pappisvirkaan, pitäytyä Jumalan sanassa ja toimittaa sakramentit asetuksen mukaisesti sekä kilvoitel-

38 KJK 2002, 289.

39 *Pihkala* 1995, 227–228.

40 Ordinaatiokoulutusten sisällöstä: Piispojen haastattelut ja hiippakuntien tuomiokapitulit.

la esikuvallisesti. Vihittävät vastaavat kysymyksiin *tahdon* jonka jälkeen he antavat seuraavan lupauksen:

”Minä N.N. lupaan kaikkietävän Jumalan edessä, että toimittaessani pappisvirkaa, jonka olen valmis ottamaan vastaan, tahdon pysyä Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksessa. En julkisesti julista tai levitä, enkä salaisesti edistä tai suosi sitä vastaan sotivia oppeja. Tahdon myös oikein julistaa Jumalan sanaa ja jakaa pyhiä sakramentteja Kristuksen asetuksen mukaan. Tahdon noudattaa kirkon lakia ja järjestystä sekä palvella alttiisti seurakuntaa ja sanankuulijoita. Kaikkea tätä tahdon noudattaa niin, että voin vastata siitä Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon.”⁴¹

Piispa toimittaa avustajineen kättenpäällepanemisen ja lukee siunauksen. Vihittävät puetaan papillisiin tunnuksiin eli stolaan ja messukasukkaan. Vihittyjen puolesta rukoillaan, heidät lähetetään virkaansa ja siunataan. Pappisvihkimyksen päätteenä vietetään yleensä ehtoollinen. Papiksi vihkimisen tapahduttua vihityille annetaan vihkijän allekirjoittama pappeuskirja, joka on todistus siitä, että heidät on kutsuttu ja vihitty pappisvirkaan.⁴²

1.4. Papit ja piispat tutkimuksen kohteena

Piispojen pappiskandidaatteihin tai virassa oleviin pappeihin kohdistamia odotuksia ei ole aiemmin tutkittu, mutta piispat ja papit ovat olleet useiden eri alojen tutkimusten kohteena. Tämän työn kannalta erityisen mielenkiintoisia ovat tutkimukset, jotka käsittelevät piispojen käsityksiä johtamisesta ja pappeudesta, tai pappien viranhoitoa ja yksityiselämää.

Piispojen käsityksiä johtajuudestaan tutkinut *Leena Kurki* on havainnut suomalaisten piispojen johtajuuden olevan hyvin hengellistä. Kurjen tutkimukseen *Sinut vyöttää toinen* (1994) osallistui luterilaisia ja ortodoksisia piispoja sekä Suomen katolinen piispa. Kurjen mukaan ortodoksipiispojen käsitykset olivat keskenään hyvin samankaltaisia; kaikkien johtajuuden taustalla oli samankaltainen hengellinen visio. Luterilaisten piispojen johtajuus oli yksilöllisempää, vaikka perusjuuret ovatkin samat. Käsitykset virasta ja sen perustasta ovat olleet myös *Johanna Liukkosen* pro gradu -tutkielman (2000) aiheena. Liukkonen on käyttänyt emeritusarkkipiispa *John Vikströmin* ordinaatio- ja installaatiopuheita, sekä suorittamiinsa Vikströmin haastatteluja tutkiessaan Vikströmin käsityksiä pappis- ja papinvirasta. Vikström mieltää Jumalan kutsun pappisviran tärkeimmäksi perustaksi. Myös siunaus ja lähettäminen ovat tärkeitä. Vikströmin mukaan on tärkeää, että

41 KJ 2002 5:6 §.

42 KJ 5:7 §. KTK 1995, 106–113.

pappi hoitaa omaa uskonelämäänsä. Pappiin kohdistuvien odotusten ristipaineessa pappia auttavat virka, usko ja realismi. Vikströmin näkemykset antavat pohjaa kutsumuksen ja pappisviran hengellisen merkityksen tarkastelulle.

Sisäisen kutsumuksen ja työhön sitoutumisen näkökulmasta merkittävä on *Pontus Salmen* (2001) väitöskirja seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatiosta. Salmi tutki motivaatiota ja siihen vaikuttavia tekijöitä ja havaitsi, että kutsumuksella on suuri merkitys hengellisen työn tekijälle. Kutsumus on sisäisesti palkitseva ja motivoiva voima. Salmi havaitsi myös kannustavan työyhteisön ja esimiehen merkityksen työmotivaatiolle. Salmen tutkimus antaa aihetta kysyä kutsumuksen merkityksestä piispoilta.

Motivaatio ja kutsumus tulevat esille myös *Kati Niemelän* väitöskirjassa (1999), joka käsittelee teologiseen tiedekuntaan hakeutumista. Niemelä on tutkinut vuonna 1994 teologiseen tiedekuntaan pyrkineiden uranvalintoja ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Niemelän väitöksen *Teologiksi?* mukaan tärkein syy tiedekuntaan hakeutumiselle oli kiinnostus uskonnollisia kysymyksiä kohtaan. Pyrkijät Niemelä jakoi monipuolisesti motivoituneisiin (noin 25 %), joiden motivaatio muodostui kutsumuksesta ja tieteellisestä kiinnostuksesta, kutsumuksellisesti motivoituneisiin (20 %), tieteellisesti motivoituneisiin (hieman alle 20 %) ja niihin, jotka eivät olleet lainkaan motivoituneita teologiselle alalle (9 %). Niemelän tutkimus antaa aihetta tarkastella kutsumusta ja motivaatiota ja kysyä piispoilta kuinka motivoituneita ja kypsiä he odottavat pappiskandidaattien olevan.

Kutsumusta käsittelee myös *Hannu Varkin* tutkimus *Kutsutut keinutuolissa* (1999). Varkki kuvaa eläkkeellä olevien pappien kokemuksia ja käsityksiä kutsumuksesta ja sen merkityksestä työuran aikana ja sen jälkeen. Varkin tutkimus antaa syvyyttä käsitteelle kutsumus, ja määrittelee erilaisia kutsumuksen kokemisen malleja. *Saija Falck-Rahikainen* (1994) on tutkinut työttömien pappien pappisidentiteettiä. Myös hänen tutkimuksensa antaa arvokasta tietoa kutsumuksen ja pappisidentiteetin muotoutumisesta, kestävydestä ja merkityksestä. Falck-Rahikaisen mukaan kutsumuksen merkitys papille näkyi työttömyyden kokemisessa. Osalle kutsumus toteutui jo itse pappeudessa, osalle oli tärkeää tehdä papin työtä kutsumuksen toteuttamiseksi. *Kati Korhonen* on tutkinut (2000) oman työn merkitystä naisseurakuntapapeille. Lähes kaikki Korhosen haastattelemat papit kokivat olevansa omalla oikealla paikallaan. Haastatellut papit mielsivät itsensä Jumalan, kirkon ja seurakuntalaisten palvelijoiksi. He kokivat olevansa tarpeellisia ja halusivat olla seurakuntalaisten käytettävissä. Korhosen tutkimuksen papeilla oli myös huoli omasta jaksamisestaan. Työtä on heidän mukaansa liikaa ja työn rajaaminen on vaikeaa. Omaa aikaa on liian vähän ja oman spiritualiteetin hoitaminen jää vähälle. Ongelmia aiheuttavat myös työyhteisöongelmat, vastuu, ammatti-identiteetti ja rooli-ongelmat.

Seurakuntalaisten pappiin kohdistamat odotukset näkyvät *Kari Salosen* tutkimuksessa *Papin rooli* (1992). Salonen on tutkinut seurakuntalaisten seurakuntapappiin kohdistamia odotuksia Helsingissä ja Raahessa. Salosen mukaan odotukset ovat molemmilla paikkakunnilla enimmäkseen samansuuntaisia. Helsinkiläiset ovat odotuksissaan hieman raahelaisia sallivampia. Helsinkiläiset myös kaipaisivat

epäsovinnaisempia pappeja kuin raahelaiset. Ennen kaikkea seurakuntalaiset haluavat Salosen mukaan papin tulevan ihmisen luo avoimesti ja oma-aloitteisesti.

Papin yksityiselämän ja viranhoidon yhteensovittamisen aiheuttamat ongelmat tulevat esille *Saila Frostin* tutkimuksessa *Papin työ ja perhe*. Tutkimus käsittelee seurakuntapapin työtä perheen näkökulmasta. Frosti toteutti tutkimuksensa postikyselynä ja haastatteluina. Tutkimuksen mukaan papin työajat aiheuttivat eniten ongelmia perheille. Perheet olivat myös kokeneet seurakuntalaisten tarkkailevan heitä ja odottavan erityisesti osallistumista seurakunnan toimintaan. Tutkimuksen mukaan oman pappisidentiteetin löytäminen auttaa tasapainoilemaan papin eri roolien välillä.

Papin yksityiselämän eettisiin kysymyksiin liittyviä tutkimuksia on tehty paljon. Tämän tutkimuksen kannalta ne ovat mielenkiintoisia, koska piispojen odotukset kohdistuvat paitsi viranhoitoon, myös papin yksityiselämään, perheeseen, mieltymyksiin ja seksuaalisuuteen. Seuraavassa esiteltävät tutkimukset ovat tarkastelleet pappien suhdetta alkoholin käyttöön, avoliittoon ja avioeroon. *Titta Latvan* tutkimus *Vapaus ja vastuu* (2000) käsittelee Helsingin, Mikkelin ja Oulun hiippakuntien pappien suhtautumista alkoholinkäyttöön. Latva jakoi tutkimuksessaan papit alkoholinkäyttöön suhtautumisen mukaan kielteisiin (19 %), varauksellisiin (14 %) ja liberaaleihin (31 %). Latvan tutkimuksen mukaan Oulussa alkoholinkäyttöön suhtautuminen oli selvästi kielteisintä ja Helsingissä myönteisintä. Miehet ja nuoret olivat hyväksyvämpiä kuin naiset ja vanhemmat henkilöt.

Mika Ilvesmäki (1995) on tutkinut pappien suhtautumista avoliittoon. Hänen mukaansa yli puolet tutkimukseen osallistuneista papeista suhtautui avoliittoon kielteisesti. Kaikkiaan 75 % oli valmis hyväksymään avoliiton tietyillä ehdoilla. Yleisimmin avoliitto hyväksyttiin, jos pariskunta oli sopinut naimisiin menosta ennen yhteen muuttamista. Evankelisuuden, lestadiolaisuuden, Kansanlähetyksen, Suomen Raamattuopiston ja Paavalin synodin vaikutuksella oli Ilvesmäen mukaan voimakas yhteys kielteiseen avoliittoon suhtautumiseen.

Työn julkisuus ja työaikojen ongelmallisuus näkyvät *Kari-Veikko Kauppisen* tutkimuksessa *Papin avioero* (1997). Kauppinen tutki papin avioeroon vaikuttaneita syitä. Hänen mukaansa pappeuden merkitys avioeroissa oli hyvin vaihteleva. Papin ammatin nähtiin vaikuttavan pappien eroihin välillisesti. Merkittävimmiksi parisuhdetta rasittaneiksi tekijöiksi Kauppinen havaitsi epäsäännöllisen työajan ja vähäisen vapaa-ajan. Myös papin työn kokonaisvaltainen luonne vaikutti parisuhdetta rasittavasti. Kauppisen mukaan papin avioliitto päättyy eroon kun sisäinen ja ulkoinen motivaatio päättyy.

Edellä esitellyt tutkimukset tarkastelevat pappien suhtautumista ja käsityksiä yksittäisistä asioista, seurakuntalaisten odotuksia sekä pappien ja yksittäisen piispan käsityksiä kutsumuksesta. On kuitenkin tarpeen tarkastella piispoja kokonaisuutena. He ovat jokainen yksilöitä ja muodostavat omat mielipiteensä. On todennäköistä, että yhdeksän piispan odotuksista on mahdollista muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä kirkko tulevalta työntekijältään odottaa.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1. Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tavoite on selvittää, minkälaisia odotuksia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispoilla on pappiskandidaateille. Tarkoitus on selvittää, mihin nämä odotukset kohdistuvat ja minkä takia piispat pitävät odottamiaan asioita, valmiuksia tai ominaisuuksia tärkeinä.

Työ on jaoteltu Kirkkojärjestyksen pappiskandidaatille asettamien odotusten mukaan lukuihin Jumalaapelkäävä, Kristillisestä elämästään tunnettu ja Terveydeltään pappisvirkaan kykenevä.⁴³ Lukujen alkuun sijoitetut virrensäkeistöt ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan osastoista *Kirkon virka, vihkimys- ja siunaustoimitukset*, sekä *Palvelu*.

Luvussa 3, *Jumalaapelkäävä*, kuvataan kutsumuksen merkittävää roolia piispojen asettamissa odotuksissa. Kutsumusta tarkastellaan myös motivaation ja sitoutumisen kannalta. Luvussa tulevat esille myös piispojen odotukset kirkon uskoon, oppiin ja opetukseen sitoutumisen suhteen.

Luvussa 4, *Kristillisestä elämästään tunnettu*, käsitellään piispojen papin esikuvallisuudelle asettamia odotuksia. Luku käsittelee papin elämää julkisuuden ja yksityisyyden ristipaineessa. Luvussa käsitellään myös piispojen esille nostamia pappiskandidaattien yksityiselämään liittyviä eettisiä ongelmakohtia.

Luvussa 5, *Terveydeltään pappisvirkaan kykenevä*, käsitellään piispojen pappiskandidaatin fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen kohdistamia odotuksia.

Luvussa 6, *Yhteenvento*, pyrin luomaan kokonaiskuvan piispojen odotuksista pappiskandidaateille. Pyrin myös erittelemään piispojen odotusten taustoja ja henkilökohtaisten kokemusten merkitystä.

Toivon työni avulla voivani selkeyttää kutsumuksensa ja uravalintojensa keskellä kamppailevan teologian ylioppilaan/pappiskandidaatin tietä. Uskon, että piispojen odotusten selvittämisestä voivat hyötyä myös jo virassa olevat papit. Mielestäni piispojen odotukset heijastuvat yhtäläillä pappeihin kuin papeiksi aikoviin, sillä valitsemalla uusia pappeja piispat osoittavat minkälaisia odotuksia he asettavat

43 KJ 2002, 5: 2 §: Papiksi vihittävän tulee olla 1) jumalaapelkäävä ja 2) kristillisestä elämästään tunnettu konfirmoitu kirkon jäsen - - - 3) terveydeltään pappisvirkaan kykenevä.

papin virassa työskentelevälle. Tutkimuksen avulla saatu tieto voi antaa aineksia ajattelulle, rikastuttaa arkitiedon luomaa kuvaa asioista ja lisätä yksilön harkintaa tärkeissä ratkaisuissa.⁴⁴ Tulevien esimiesten odotuksia tarkastelemalla pappiskandidaatti voi pohtia ja rakentaa perustaa omalle pappisidentiteetilleen.

2.2. Teemahaastattelu ja haastattelujen toteuttaminen

Valitsin haastattelujen metodiksi teemahaastattelun, koska menetelmä on yhtä aikaa rajattu ja väljä. Menetelmä asettaa tietyt rajat keskustelulle, mutta sallii vastausten ja aihepiirien käsittelyn suhteen vapautta. Menetelmä sallii vapaan reagoinnin kysymyksiin ja antaa mahdollisuuden kertoa omista tuntemuksista ja mielikuvista tarkemmin kuin kyselylomake tai strukturoitu haastattelu.⁴⁵

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Haastattelun teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu.⁴⁶ Haastattelua varten olen laatinut teema-alueuuttelon (Liite 1), jossa teema-alueet edustavat pääkäsitteiden alaluokkia. Toiminnan kannalta teema-alueet ovat juuri niitä alueita, joihin haastattelukysymykset varsinaisesti kohdistuvat.⁴⁷ Haastattelutilanteen outouden vuoksi valmistin kuitenkin suuren joukon valmiita kysymyksiä, jotka toimivat apuna haastattelutilanteessa. Näin ei ollut pelkoa, että jäisin teema-alueideni kanssa sanattomaksi, vaan saatoin kysyä valmiin kysymyksen, jos asia ei muutoin edistynyt. Monet kysymyksistä jäivät varsinaisessa tilanteessa kysymättä piispojien käsitellessä asian jonkin muun vastauksen yhteydessä.

Sovin haastattelu-aikatauluista kunkin piispan sihteerin avulla. Piispat ja heidän sihteerinsä olivat hyvin yhteistyöhaluisia, eikä haastatteluajan järjestämisen suhteen ollut ongelmia. Pääsääntöisesti sihteerit ilmoittivat minulle useamman kyseeseen tulevan ajan, joista sain valita itselleni sopivimman. Kolme haastattelua varten matkustin kyseisen hiippakunnan pääkaupunkiin, muut haastattelut suoritettiin piispojien Helsingin vierailujen yhteydessä. Kaikki haastattelut suoritettiin kahden kesken, ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä. Haastattelut kestivät tunnista kahden tuntiin. Piispat olivat kiinnostuneita tutkimuksesta ja suhtautuivat haastattelutilanteisiin luontevasti. Nauhoitin kaikki haastattelut c-kasetille. Haastattelujen

44 Hirsjärvi & Remes & Sajavaara; 2000, 21.

45 Hirsjärvi & Hurme, 2000, 34. Hirsjärvi & Hurme, 1991, 8.

46 Hirsjärvi & Hurme 1991, 36.

47 Hirsjärvi & Hurme 1991, 41.

nauhoittaminen sujui hyvin. Nauhuri ei vaivannut haastateltavia ja kuuluvuus oli yleisesti hyvä.

Helsingin piispa *Eero Huovisen* haastattelua ei ollut käytettävissä ja Huovisen omasta kehotuksesta käytettiin hänen vuonna 2001 ilmestynyttä kirjaansa *Pappi?*. Käytännössä kaikki tutkimuksen teema-alueet löytyvät Huovisen kirjasta, joten myös hänen odotuksensa ovat vahvasti mukana tutkimuksessa. Huovisen materiaali poikkeaa muista ennen kaikkea siten, että hänen on ollut mahdollista punnita ja muokata ajatuksiaan pitkään ennen kirjoittamista. Muut piispat vastasivat kysymyksiin haastattelutilanteessa spontaanisti.⁴⁸ Huovisen kirjasta otetut sitaatit ovat haastattelusitaattien lomassa, ilman kursiiivia.

2.3. Tutkimusaineisto

Tutkimukseni pääaineistona ovat suorittamani piispojen haastattelut sekä Helsingin piispa *Eero Huovisen* vuonna 2001 ilmestynyt kirja *Pappi?*. Pääaineistoa on tarvittaessa täydennetty piispojen puheilla ja julkaisuilla, sekä lehtiartikkeleilla ja tv-ohjelmilla. Haastattelusitaatit ovat pienempänä tekstinä leipätekstin lomassa, kursiiivilla merkittynä. Haastattelut on merkitty satunnaisesti valituilla kirjaimilla A–H. Kirjainten perässä olevat numerot merkitsevät haastattelun litteroinnin sivua. Piispojen henkilöllisyys on haluttu peittää sitaattien yhteydessä tutkimuksen objektiivisuuden parantamiseksi.

Seuraavassa esitellään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispat. Matrikelitietojen joukosta on poimittu erityisesti ne tiedot, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia. Piispojen henkilötiedot on kerätty hiippakuntien internetsivuilta.

Turun arkkihiippakunnan ja Suomen arkkipiispa Jukka Paarma

Antti-Jukka Paarma (syntynyt vuonna 1942) vihittiin papiksi vuonna 1967 Tampereen hiippakunnassa. Paarma väitteli tohtoriksi vuonna 1980 Suomen hiippakuntahallinnosta vuosina 1554–1604. Jukka Paarma vihittiin Turun arkkihiippakunnan ja Suomen arkkipiispaksi 1.12.1998. Ennen piispuuttaan Paarma toimi Turun tuomiorovastina kuudentoista vuoden ajan. Muiden luottamustehtäviensä ohessa Paarma on toiminut Tampereen tuomiokapitulin asessorina vuosina 1972–1982.

48 Ainoastaan kaksi piispaa pyysi minua lähettämään teema-alueuuttelon tarkasteltavaksi ennen haastattelua. Koska kyse on teema-alueuuttelosta, ovat he mielestäni olleet haastattelutilanteessa samassa asemassa muiden piispojen kanssa. Jos kyse olisi ollut strukturoidusta kysymyslomakkeesta, tilanne olisi ollut toinen.

Turun arkkihiippakunnan piispa Ilkka Kantola

Ilkka Tapani Kantola (syntynyt vuonna 1957) vihittiin papiksi Turussa vuonna 1985. Tohtoriksi Kantola väitteli vuonna 1994. Kantola on toiminut seurakuntatyössä 9 vuoden ajan. Ennen piispuuttaan Kantola toimi Turun arkkihiippakunnan pääsihteerinä vuosina 1994–1998. Hänestä tuli Turun arkkihiippakunnan piispa vuonna 1998. Kantola on ollut mukana mm. Kirkolliskokouksen perustevaliokunnassa ja Kirkon teologikoulutustoimikunnassa.

Tampereen piispa Juha Pihkala

Martti Juha Antero Pihkala (syntynyt vuonna 1942) vihittiin papiksi vuonna 1967. Teologian tohtoriksi Juha Pihkala väitteli vuonna 1978 dogmatiikan alalta. Juha Pihkala on työskennellyt seurakuntapappina 11 vuoden ajan Riihimäellä ja Lopella. Pihkala toimi Tampereen hiippakunnan pääsihteerinä vuosina 1978–1985. Ennen piispaksi nimittämistään Pihkala toimi kirkon koulutuskeskuksessa johtajana ja kouluttajana. Hänet vihittiin piispaksi 6.1.1997. Hän on dogmatiikan dosentti Helsingin yliopistossa.

Oulun piispa Samuel Salmi

Salmi (syntynyt vuonna 1951) vihittiin papiksi Oulussa vuonna 1974. Hän väitteli teologian tohtoriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1990. Salmella on 18 vuoden kokemus seurakuntatyöstä. Hän on työskennellyt myös Turun arkkihiippakunnan pääsihteerinä ja Turun arkkihiippakunnan pappisasessorina. Salmi on muiden tehtäviensä ohessa vetänyt teologian opiskelijoiden soveltuvuutta kirkon virkaan käsittelevän työryhmän työskentelyä vuosina 1987–1989. Oulun piispaksi Salmi vihittiin vuonna 2001.

Mikkelin piispa Voitto Huotari

Huotari (syntynyt vuonna 1943) on valmistunut ja vihitty papiksi vuonna 1969. Hän on suorittanut valtiotieteiden kandidaatin tutkinnon vuonna 1974 ja väitellyt teologian tohtoriksi vuonna 1976. Huotari on seurakuntatyön lisäksi toiminut Mikkelin tuomiorovastina vuosina 1982–1993, Helsingin yliopiston käytännöllisen laitoksen assistenttina ja Suomen akatemian tutkijana. Huotari on toiminut vuodesta 1975 Helsingin yliopiston kirkkososiologian dosenttina. Mikkelin hiippakunnan piispana Huotari on ollut vuodesta 1993.

Porvoon piispa Erik Vikström

Erik Gustav Vikström (syntynyt vuonna 1941) vihittiin papiksi vuonna 1967 ja väitteli tohtoriksi vuonna 1974. Vikström on toiminut seurakuntatyössä yhdeksän vuoden ajan. Vikström on ollut Suomen Lähetysseuran lähettinä Tansaniassa vuo-

sina 1976–1979. Porvoon hiippakunnan piispaksi Vikström vihittiin vuonna 1983.

Kuopion piispa Wille Riekkinen

Vilho (Wille) Heimo Juhani Riekkinen (syntynyt vuonna 1946) vihittiin papiksi Kuopiossa vuonna 1972. Ylemmän pastoraalitutkinnon ja teologian lisensiaatin tutkinnon hän suoritti vuonna 1978. Riekkinen väitteli teologian tohtoriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1980. Piispa Riekkinen on toiminut ennen piispuuttaan seurakuntatyön lisäksi NMKY:n, Helsingin yliopiston, Kirkon koulutuskeskuksen ja Kirkkojen maailmanneuvoston palveluksessa. Hän on ollut sivutoiminen Joensuu yliopiston dosentti vuodesta 1982 ja Helsingin yliopiston dosentti vuodesta 1984. Riekkinen vihittiin piispan virkaan vuonna 1996.

Lapuan piispa Jorma Laulaja

Jorma Jaakko Laulaja (syntynyt vuonna 1941) vihittiin papiksi Helsingissä vuonna 1964. Hän väitteli teologian tohtoriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1981 teologisen etiikan alalta. Ennen piispuuttaan Laulaja on toiminut seurakuntapappina 21 vuoden ajan: ylimääräisenä pappina Helsingissä ja Turussa, kappalaisena Laihiällä ja Vaasassa sekä kirkkoherrana Harjavallassa ja Kurikassa. Kenttäpiispaksi hänet nimitettiin 1986. Vuonna 1994 Laulaja julkaisi piispainkokouksen toimeksiannosta luterilaisen etiikan sovellutuksen: ”Elämän oikea ja väärä”. Laulaja on toiminut Lapuan hiippakunnan piispana vuodesta 1995 lähtien.

Helsingin piispa Eero Huovinen

Eero Lauri Juhana Huovinen (syntynyt vuonna 1944) vihittiin papiksi vuonna 1970. Ennen piispaksi tuloaan Eero Huovinen työskenteli Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Hän väitteli teologian tohtoriksi vuonna 1978 ja toimi ennen piispuuttaan dogmatiikan professorina ja tiedekunnan dekaanina. Hänen tutkimustyönsä kohdistui Martti Lutherin ajatteluun ja uudempaan roomalaiskato-liseen teologiaan. Huovinen vihittiin piispaksi vuonna 1991.

2.4. Aineiston analysointi

Tutkimukseni aineiston analyysimenetelmäksi olen valinnut aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Analysointia varten olen litteroinut haastattelut sanasta sanaan.

Pääsääntöisesti nauhojen kuuluvuus on ollut hyvä. Turun piispa Kantolan nauhan kanssa minulla oli vaikeuksia ja kahdessa tai kolmessa kohdassa jouduin merkitsemään litterointiin kysymysmerkin. Kohdat eivät kuitenkaan olleet erityisen pitkiä tai merkittäviä. Kyse oli yleensä jostakin sivulauseesta ja sen sisältämistä yksittäisistä epäselvistä sanoista. Aluksi litteroin haastattelut sanasta sanaan. Tutkimuksessa käytetyistä sitaateista olen karsinut pois toistoa, täytesanoja ja ääntelyitä (esim. ”tota, tota”, ”ööö...”, ”hmmm”, ”noh”). Olen myös lisännyt joitakin sanoja sitaatteihin silloin, kun piispa viittaa edellä käsiteltyyn asiaan siten, että lausetta on mahdoton ymmärtää ilman lisättyä sanaa. Nämä lisäykset ovat sitaattien sisällä suluisia. Joissain tapauksissa olen poistanut sitaatin keskeltä, alusta tai lopusta tarpeetonta aineistoa. Tämän olen merkinnyt sitaattiin kolmella viivalla (- - -).

Saatuani litteroinnin valmiiksi, luin litteroinnit useaan kertaan läpi⁴⁹ ja merkitsin teemat tekstiin kutakin aluetta varten valitsemallani värillä. Toimin samoin myös Huovisen kirjan kohdalla.

Tämän jälkeen kokosin aineiston teema-alueiden mukaisiksi kokonaisuuksiksi. Kokosin jokaisen piispan yhtä teema-aluetta käsittelevät vastaukset yhteen ja tarkastelin niitä etsien vastauksista yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia ja niiden välisiä suhteita.⁵⁰ Analyysin edetessä aloitin teemoittelun, jolla pyrin kokoamaan yhteen piirteitä, jotka olivat yhteisiä useille haastateltaville.

Olen pyrkinyt löytämään tutkimukseeni aineistolähtöisen kuvaustavan, joka mahdollistaa yleistämisen, mutta säilyttää mahdollisimman paljon puheen merkityksiä ja yksilöllisiä ajatuskulkuja.⁵¹ Ajatuskulkujen esille tuomiseksi olen tietoisesti käyttänyt runsaasti lainauksia havainnollistamaan johtopäätöksiäni.⁵² Yhteenvettoa varten olen nostanut aineistosta esille kolme teemaa, joiden avulla olen pyrkinyt kiteyttämään piispojen pappiskandidaatteihin kohdistamat odotukset. Koska eri piispojen odotukset eivät eroa toisistaan merkittävästi, ei ole ollut tarpeellista tyyppitellä niitä, vaan muodostaa teemoja aiheittain. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta on saatu esille kokoelma erilaisia vastauksia esitettyihin kysymyksiin: Millai-

49 *Hirsjärvi & Hurme* 2000, 143: ”Aineistoa ei siis voi analysoida ellei ensin lue sitä. Siitä, kuinka hyvin aineisto aineistoon tullut tutuksi, riippuu myös se, kuinka hyvin voimme analysoida sitä.”

50 *Hirsjärvi & Hurme* 2000, 141–142: ”Kun halutaan tehdä päätelmiä laajemmista kokonaisuuksista tai yhden haastateltavan ajattelusta laaja-alaisemmin, on tiedostoja yhdistettävä tai niputettava teema-alueittain”. *Hirsjärvi & Hurme*, 1991, 112.

51 *Hirsjärvi & Hurme*, 1991, 125.

52 *Eskola & Suoranta* 2000, 180: ”Runas sitaattien käyttö kuvaa aineistoa laajasti, mutta samalla raportista tulee turhan laaja ja raskas lukea. Niukempi raportointi olisi nopealukuisempi, mutta samalla lukija olisi vielä enemmän tutkijoiden armoilla. Runsaat sitaatit mahdollistavat lukijan tekemän arvioinnin siitä, onko tutkijan tekemissä tulkinnoissa mitään järkeä. Tällaisena tutkimus jää kuitenkin helposti selvityksen tasolle: perinteisen tutkimuksen taulukoita vastaava sitaattiaineisto on mukana, mutta syvälliset teoreettiset ajatukset ja kytkennät puuttuvat.” *Eskola ja Suoranta* kritisoi runsasta sitaattien käyttöä. Olen kuitenkin kokenut tarpeelliseksi vahvistaa raportointia sitaateilla. Tutkittava joukko on kirkon kannalta tärkeä, eikä määrällisesti niin laaja, että kattavan sitaattiaineiston käyttö häiritسی analyysia. On mielestäni perusteltua vahvistaa tutkimustuloksia piispojen omilla lausumilla.

sia odotuksia piispat kohdistavat pappiskandidaatteihin ja mihin nämä odotukset pohjaavat? Näin saadut tutkimustulokset palvelevat parhaiten juuri käytännöllisiä intressejä.⁵³

2.5. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa käytetty teemahaastattelu on menetelmänä pehmeä ja sallii ilmiöiden vivahteiden esille tulon.⁵⁴ Valitsemalla teemahaastattelun olen halunnut tehdä oikeutta todellisuuden moni-ilmeisyydelle. Olen halunnut tuoda esille haastateltavien todellisia ajatuksia ja kokemuksia. Mielestäni piispojen haastatteluissa peilautui voimakkaasti heidän pitkä ja syvälinen kokemuksensa ja näkemyksensä kirkon työstä. Käyttämällä runsaasti sitaatteja olen tuonut esille tätä arvokasta ainesta, joka olisi muuten jäänyt tutkimuksen raportoinnissa huomioimatta.

Tämän tutkielman kannalta oleellista on pohtia käsite- ja sisältövalidiuden ongelmia. Tämänhetkisellä tietämykselläni olisin valmistautunut haastattelutilanteisiin huolellisemmin ja harkitummin. Teema-alueiden heikkoudet ja aukot haastattelijan tietämyksessä eivät mielestäni nouse ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi tässä tutkimuksessa, sillä haastattelun joukon vankka kokemus ja tietämys käsiteltävästä aiheesta auttoi silloin, kun haastattelijan puutteet tulivat esille.⁵⁵ Piispat vastasivat esitettyihin kysymyksiin laajasti ja vain harvoin oli tarpeen esittää lisäkysymyksiä. Piispat toivat esille myös sellaisia oleellisia seikkoja, joita teema-alueet eivät sinällään tukeneet. Uskon haastatteluaineiston käsite- ja sisältövalidiuden olevan hyvä haastattelijan puutteista huolimatta. Haastattelut suoritettiin melko pitkän ajan kuluessa. Ensimmäinen haastattelu tapahtui lokakuussa 2001 ja viimeinen maaliskuussa 2002. Pitkä aikataulu johtui ennen kaikkea erään piispan haastattelun siirtymisestä aiotusta marraskuun lopusta pitkälle kevääseen. Jälkikäteen tarkasteltaessa oli hyvä, että minulla oli aikaa kysytellä ja tarkastella aineistoa ja siihen liittyviä käsitteitä pitkään. Uskon analyysin syventyneen ajan myötä ja olevan sellaisenaan rikkaampi ja uskollisempi piispojen todellisille odotuksille.

53 *Eskola & Suoranta* 2000, 179–179: Eskola ja Suoranta suosittelevat teemoittun käyttöä käytännöllisiä ongelmia ratkaistaessa. Mielestäni tutkimukseni aihe on hyvin käytännönläheinen hengellisestä olemuksestaan huolimatta. Tärkeä osa piispojen käytännön työtä on valita ja vihkiä kirkolle päteviä pappeja. Ongelma on käytännöllinen myös papiksi aikovalle: kyse on hänen soveltuvuudestaan mahdolliseen tulevaan ammattiin.

54 *Hirsjärvi & Hurme* 1991, 128.

55 *Hirsjärvi & Hurme* 1991, 2: Hirsjärven ja Hurmeen mukaan käsitevalidiutta on mahdoton parantaa jälkikäteen. Se taataan tutustumalla riittävän hyvin käsiteltävään ryhmään, käsitejärjestelmiin ja kielenkäyttöön. Tässä tutkimuksessa piispojen vankka kokemus takasi käsitevalidiuden.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustulokset muodostuvat tutkijan tekemistä valinnoista. Valintojen tekemiseen tutkijaa ohjaavat tiedostamattomat ajatukset, opetukset ja ennakoasetukset. Koko analyysin läpi olen joutunut valikoimaan ja luokittelemaan aineistoa. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tulee ottaa huomioon tutkijan subjektiivinen rooli analyysin muodostumisessa.⁵⁶ Lopputulosta tarkasteltaessa tulee pohtia, vastaako tutkimustuloksen käsitemaailma ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Huomioon tulee ottaa myös tutkijan ennako-oletukset.⁵⁷ Päällimmäisenä ennako-oletuksena tässä tutkimuksessa oli se, että piispojen odotukset ovat kunkin persoonasta riippumatta melko samankaltaisia. Tutkimustulos vastasi ennako-oletusta. Esille nostetut sitaatit kertovat vastausten yleisilmeestä: piispat sallivat pappiskandidaateille monenlaisia puutteita, mikäli tahtoa löytyy. Tämä perustelee tutkimuksen vastaavuuden ennako-oletuksen kanssa. Lukija voi sitaattien avulla havaita eri piispojen odotusten samankaltaisuuden, mutta myös heidän persoonallisen panoksensa.

Menetelmän luonteen vuoksi ei tule liiaksi korostaa mekaanista luotettavuutta, vaan kiinnittää huomio tutkimuksen esille tuomaan kokonaisuuteen. Aineiston tulkinnan sanotaan olevan reliaabeli silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tämän tutkimuksen yhteydessä ”yksittäisen tutkijan tuottamaa erästä mahdollista teoreettisesti vahvaa tapaa kuvata aineistoa”.⁵⁸ Eskolan ja Suorannan mukaan ilmaus ”eräs mahdollinen” merkitsee sitä, että reliabiliteetti käsitetään jatkuvasti muuttuvana ilmiönä, eikä kiinteänä mitattavana suurena. Yhden saavutetun tulkinnan jälkeen näkemys on vapaa kehittymään toiseen suuntaan.⁵⁹ Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että minun on ollut mahdollista käyttää jatkuvasti apunani kirjallisia lähteitä, jotka vahvistavat tutkimustuloksia. Myös sitaattien runsas käyttö lisää luotettavuutta.

Todellisuus on moni-ilmeinen, eikä tätäkään tutkimusta ole mahdollista toistaa täysin samanlaisena. Piispat ovat vastanneet kysymyksiin spontaanisti, eikä heidän olisi mahdollista toistaa vastauksiaan eri vivahteineen toisessa tilanteessa. Valitsevat keskustelunaiheet ja yhteiskunnallinen tilanne ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, mitä piispat ovat vastauksissaan korostaneet. Uskon myös tuoneeni tutkimukseen oman persoonallisen panokseni, joka näkyy tekemissäni valinnoissa.

56 *Eskola & Suoranta* 2000, 208–209.

57 *Eskola & Suoranta* 2000, 211–212.

58 *Eskola & Suoranta* 2000, 214.

59 *Eskola & Suoranta* 2000, 212–216.

3. JUMALAAPELKÄÄVÄ

3.1. Sitoutuminen, motivaatio ja kutsumus

3.1.1. Käsitteiden määrittelyä

*Sain kutsun, Herrani,
kaitsemaan lampaitasi,
kun paimenvirkani
sain seurakunnassasi.
Vaan kuinka toimittaa
näin heikko ihminen
voi työtä korkeaa
Herramme Kristuksen?*

*Vaan koska, Herrani,
teen työtä kutsustasi,
niin vyötä omasi
voimalla taivaastasi.
Palvelijallesi
armosi lahjoita,
suo Pyhä Henkesi
ja taito toimia.*

(VK 252:2–3)

Luvun tarkoituksena on selvittää mitä piispat tarkoittavat puhuessaan sitoutumisesta, mitä sitoutuminen on, millaisissa muodoissa sitoutuminen näkyy tai sitä odotetaan. Sitoutumiseen liittyvät odotukset olen jakanut eri osa-alueisiin eri painotusten mukaan. Tärkeimmiksi käsitteiksi nousivat sitoutuminen, motivaatio ja kutsumus. Sitoutumisen kohteet jakautuivat luontevasti seuraaviin osa-alueisiin: 1) sitoutuminen kirkon oppiin, 2) sitoutuminen kirkon uskoon ja perinteisiin ja 3) sitoutuminen kansankirkkoon.

Sitoutuminen ja kutsumus ovat kaksi toisiinsa liittyvää käsitettä. Tarkasteltaessa käsitteitä työelämän kannalta, voidaan huomata, että työhönsä kutsumusta tunteva ihminen on usein sitoutunut työhönsä ja hänen työmotivaationsa on keski-

määräistä parempi.⁶⁰ *Craig C. Pinderin teoksessa "Work Motivation in Organizational Behaviour"* esiteltävän Locken työmotivaatioteorian mukaan ihmisen työhön liittyvä toiminta ja sen tulokset riippuvat ainakin kolmesta osatekijästä: ihmisen kyvyistä suorittaa tietynlainen työ, hänen sitoutumisestaan työn päämääriin sekä lopulta saadun palautteen luonteesta.⁶¹

*"Jos tuota, jos joku aikoo töihin makkaratehtaalle ja sitten portilla sanoo, että tätä ei kannata ostaa, tämä on puolimätä tuote, niin ei semmonen työntekijä kovin pitkään ole työssä siinä paikassa ja sama pätee, vaikka nyt tämä rinnastus on naivi, niin se on tietoisesti naivi että... kirkon uskossa ja elämässä on kysymys juuri tästä, että meidän täytyy olla tuotteemme kanssa uskollisia."*⁶²

Makkaratehtaalla työskentelevä sitoutuu tehtaansa tuotteisiin ja niiden laatuun. Kuten edellä lainattu piispa toteaa, työntekijä ei voi heti portin ulkopuolella haukkua tuotetta lyttyyn. Makkaratehtaalla työskentelevältä vaaditaan sekä soveltuvuutta ja kykyä tehdä työnsä hyvin että sitoutumista työn tekemiseen. Makkaratehtaan tapauksessa arvomaailman merkitys lienee pienempi kuin kirkon kontekstissa. Mutta vaikka makkaratehtaalla työskentelevä ei todennäköisesti puhu kutsumuksesta, on luultavaa, että hän kärsii työmotivaation puutteesta, jos pitää tehtaansa tuotteita erityisen huonoina eikä voi sitoutua niihin.

Sitoutumisen ja motivaation merkitystä voidaan kirkon työntekijöiden yhteydessä painottaa eri tavalla kuin muilla aloilla, koska kirkossa ja erityisesti pappien keskuudessa sitoutumisella on merkittävä rooli. Työhön ja kirkkoon sitoutuminen liittyy kiinteästi kutsumukseen, sisäiseen kutsuun, jonka ihminen kokee saavansa Jumalalta liittyen johonkin tiettyyn tehtävään tai työalaa.⁶³ Sitoutumisen ja kutsumuksen käsitteet ovat kirkon kannalta arvokkaita. Kirkon työntekijöistä erittäin suuri osa mainitsee uskonnon erittäin tärkeäksi elämänarvoksi ja hyvin suuri osa mainitsee kutsumustietoisuutensa olevan vähintäänkin kohtalainen.⁶⁴ Kutsumus voidaan mielestäni tulkita synonyymiksi antautumiselle ja rakastumiselle. Työhön sitoutuminen ja siihen kutsutuksi tuleminen lisäävät halua tehdä omaa työtä. Kirkossa työskentelevän on tärkeää voida uskoa ja luottaa siihen

60 Niemelä 2001. *Salmi P.* 2001, 176–177: Salmen mukaan ihmisen vakaumuksen ja työmotivaation välistä suhdetta ei ole juurikaan käsitelty. Aiheesta löytyvä kirjallisuus on pääasiassa entisten sosialististen maiden työ sosiologista kirjallisuutta. Salmen mukaan länsimaisessa kirjallisuudessa on alettu 1990-luvulla peräänkuuluttaa vakaumuksen merkitystä työmotivaation muodostumisessa. Salmen tutkimuksen mukaan kutsumustietoisuus on yksi merkittävimmistä tekijöistä seurakuntien hengellisen työn tekijöiden työmotivaation muodostumisessa.

61 Pinder 1997, 467–468.

62 G7.

63 Fichter 1961, 3–4.

64 *Salmi P.* 2001, 93, 100, 101, 112. Usko/uskonto on erittäin tärkeä elämänarvo 75,6 %:lle vastaajista ja melko tärkeä elämänarvo 21 %:lle vastaajista. Kutsumustietoisuuden merkitys näkyy Salmen tutkimuksessa tarkasteltaessa työn merkitystä. Koko henkilöstön keskiarvo muuttujalle ”työ on minulle kutsumus” oli 4,3. 5 = täysin samaa mieltä. Pappien kutsumustietoisuus asettui asteikolla välille 3,47–3,61. 3 = kohtalainen, 4 = voimakas.

tuotteeseen – kirkon uskoon, oppiin ja opetukseen – jonka hyväksi hän työskentelee.

3.1.2. Sitoutuminen

Tahtoessaan kaikkea sitä, mihin pappislupaus velvoittaa, pappi sitoutuu kirkkoon. Emeritusarkkipiispa *John Vikström* kirjoitti *Crux*-lehden kutsumusta ja sitoutumista käsittelevässä artikkelisarjassa sitoutumisen merkitsevän lupauksen antamista. Pappisvihkimyksessä sekä kutsuja että myönteisen vastauksen antaja sitovat itsensä lupauksella. Sitoutuminen on molemminpuolinen. Kaikilla aloilla työhön ottaminen merkitsee kutsun antamista ja sen asettamiin velvoitteisiin suostumista ja sitoutumista. Työn vastaanottaminen puolestaan merkitsee vastaavasti siihen liittyviin velvoitteisiin sitoutumista ja suostumista. Vikströmin mukaan tämä arkipäiväinen kuvio saa juhlavamman nimen kutsumus, kun sitä tarkastellaan uskon silmin. Kaikki kirkon työntekijät ovat saaneet kutsun ja suostumalla annettuun tehtävään he ovat sitoutuneet siihen. Tämä sitoutuminen toteutuu ennen kaikkea uskollisuutena. Vikström alleviivaa sitoutumisen merkitystä työssä jaksamisen kannalta. ”Sitoutuminen auttaa jaksamaan ja jaksaminen auttaa sitoutumaan.” Vikström korostaa työnohjauksen ja rohkaisemisen merkitystä; työhönsä tyytyväinen, siinä viihtyvä ja itsensä tärkeäksi kokeva työntekijä on sitoutuneempi ja motivoituneempi.⁶⁵

Kati Niemelän seurakunnan työntekijöille keväällä 2001 lähettämän kyselyn mukaan seurakuntien hengellistä työtä tekevistä jopa 28 % on vakavasti harkinnut siirtymistä pois seurakunnan palveluksesta. Ainoastaan 37 % ei ole lainkaan harkinnut seurakuntatyön jättämistä ennen eläkkeelle jäämistä. Niemelän mukaan sitoutuneimpia työntekijöitä ovat kirkkoherrat, joista vain reilu neljännes on joskus harkinnut ja joka kymmenes on vakavasti harkinnut siirtymistä pois seurakunnan palveluksesta. Muista papeista lähes joka kolmas on harkinnut alan vaihtoa. Syyksi sitoutumisen puutteelle Niemelä seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatiota tutkineen *Pontus Salmen* tapaan havaitsi huonon palkan, työmäärän, työajattomuuden ja työyhteisön ongelmat.⁶⁶ Työyhteisön ongelmien vakavuudesta kirkon sisällä kertoo *Per Lindbladin* tutkimus *Sankareita ja syntipukkeja*. Lindblad on tutkinut suomalaisten seurakuntapappien, diakoniatyöntekijöiden ja toimistotyötä tekevien työntekijöiden hyvinvointia ja mahdollisia kokemuksia henkisestä väkivallasta. Lindbladin tutkimuksen mukaan jopa 63 % vastaajista ilmoitti tuntevansa ainakin yhden naisen, ja 47 % ainakin yhden miehen, joka on joutunut henkisen väkivallan kohteeksi tutkimukseen vastanneen työpaikalla. Yli 60 työntekijän työpaikoissa työskentelevistä 77 % ilmoitti joskus joutuneensa kiusaamisen ja ahdistelun kohteeksi työpaikallaan. Lindbladin tutkimuksen tulokset ovat huolestuttavia ja vertailu muihin vastaaviin tutkimuksiin korostaa ongelman laajuutta.

65 *Vikström* 2002, 38–40.

66 *Niemelä* 2001. *Salmi P.* 2001, 196–201.

Vuonna 1990 tehdyn tutkimuksen mukaan vain noin viidesosa valtion työpaikkojen työntekijöistä ilmoitti työpaikallaan harjoitetun henkistä väkivaltaa.⁶⁷

Tätä tutkimusta varten haastatellut piispat näkevät pappisviran sitoutumisen viraksi. Papiksi ryhtyminen on sitoutumista monenlaisiin linjoihin ja arvoihin. Jo pappisvirka itsessään on elämänikäisyydessään vakava sitoumus. Pappisvirkaan ei voi astua kevein perustein. Työhön tulee voida sitoutua ja se tulee voida kokea tärkeäksi ja mielekkääksi.

”Siis tärkeintä on siis se semmonen tietty sitoutuminen ja, ja halu toimia kirkon työssä ja, ja kirkon sanoman palveluksessa...että jos se on, jos se on niinku vahva,, tai ei sen tarte vahva olla, mutta jos se puoli on niinku kunnossa,niin nämä kaikki käytännön papilliset taidot, ne oppii kyllä sitten siinä...Tällä mä olen koittanu rohkasta, rohkasta että tärkeää on tämä, tämä sitoutumisosuus kyllä...tämä papin tehtävän mielekkääks kokemisen arvo, tää, on se ehkä keskeisin...”⁶⁸

Sekä Pontus Salmi että Kati Niemelä ovat havainneet alle 40-vuotiaiden olevan heikoimmin työhönsä sitoutuneita.⁶⁹ Niemelän ja Salmen tuloksista huolimatta pappien tyytyväisyys on Pappisliiton tammikuussa 1998 teettämän jäsenkyselyn mukaan melko hyvä. Kyselyyn vastanneista 86 % ilmoitti tuolloin olevansa erittäin tai melko tyytyväinen työhönsä. Tyytyväisimpiä olivat perheneuvojat (97 %), sairaalasielunhoitajat (95 %) ja kirkon keskushallinnon työntekijät (95 %). Seurakunnassa työskentelevistä tyytyväisimpiä olivat kirkkoherrat (90 %). Kappalaisista 82 ja seurakuntapastoreista 83 prosenttia oli tyytyväisiä työhönsä.⁷⁰ Myös Lindbladin tutkimuksen mukaan seurakuntien työntekijät viihtyvät työssään. Kaikkiaan 75 % ilmoitti viihtyvänsä vähintään melko hyvin.⁷¹

Piispat korostivat tahtoa ja halua astua papputeen. Piispat vertasivat pappisvirkaa avioliittoon; molemmat vaativat tahtoa ja halua kehittää ja ylläpitää. Tahto ja halu liittyvät työn mielekkääksi kokemiseen. Työ jota ei aidosti halua tehdä, ei todennäköisesti tunnu erityisen mielekkäältäkään.

”Siis kyllä nämä, että suostuu tällaiseen siis kyl...se on vähän niin kuin avioliitossa kysytään tahdotko? Mut ei kysytä oletko täydellinen, mutta kysytään tahdotko näin...Jos sanoo, että minä en tahdo tällaiseen. Mullei oo tullu vastaan sellaista, mutta voisin kuvitella, että kyllä se panis epäilemään, ettei tässä nyt oikein oo menestyksen makua tässä hommassa.”⁷²

”Halu toimia kirkon työssä ja kirkon sanoman palveluksessa...”⁷³

67 Lindblad 1998, 181–182, 189–191.

68 B3.

69 Niemelä 2001. Salmi P. 2001, 113.

70 Salonen 1998.

71 Lindblad 1998, 75–77.

72 A7–8.

73 B3.

”Jos on halu, halu pappisvirkaan... selvä halu ja perustiedot eikä mitään psyykkisiä ongelmia niin siitä vaan.”⁷⁴

Piispat uskoivat aidon innostuksen ja tahdon vievän kandidaatin vaikka läpi harmaan kiven. Pappiskandidaatin tietojen ja taitojen merkitys jää auttamatta sitoutumisen ja innostuksen merkityksen varjoon.

”Ei, ei ihan valmiita ihmisiä ei tarvi olla, mutta se, että haluaa tähän työhön, se on se tärkeä asia.”⁷⁵

”Sellanen halu...halu... olla mukana sen tien kulkijoissa ...niin mikä nyt sitten tää kirkon pitkän linjan vaellus tässä on, niin se on minusta ratkasevaa.”⁷⁶

Sitoutumisen merkitys näkyi piispojen odotuksissa kautta linjan. Odotus nousee myöhemmissä luvuissa vahvasti esille muuan muassa kirkon uskon, opin ja esikuvallisuuden yhteydessä.

3.1.3. Motivaatio

Motivaatio pitää sisällään ihmisen käyttäytymiseen johtavat syyt. Motivaatio aikaansaa tiettyihin, motiiveista riippuviin päämääriin tähtäväää käyttäytymistä. Motiivit ovat toiminnan vaikuttimia ja tavoitteita. Motivaatioteorioiden mukaan motiivien taustalla nähdään usein biologisia syitä, yksinkertaisimpina esimerkkinä nälkä ja jano; ihminen hakeutuu syömään ja juomaan nälän ja janon motivoimana.⁷⁷

Pontus Salmi on tutkinut seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatiota. Salmi käyttää tutkimuksessaan edellä mainittua Locken työmotivaatioteoriaa. Myös työmotivaation yhteydessä voidaan tämän teorian mukaan taustalla nähdä biologisia syitä. Locken mukaan ihmisen tarpeet ovat keskeisimpiä tekijöitä työmotivaatiota tutkittaessa. Tarpeet toimivat perustana ihmisen arvoille, jotka puolestaan ovat yhteydessä ihmisen yksilöllisiin odotuksiin. Locken teorian mukaan ihmisen arvot ja odotukset vaikuttavat hänen tehokkuuteensa ja suhtautumiseensa työn vaatimukseen. Toiminta ja tulokset taas riippuvat Locken mukaan ainakin kolmesta osatekijästä: ihmisen kyvyistä suorittaa tietynlainen työ, hänen sitoutumisestaan työn päämääriin sekä lopulta saadun palautteen luonteesta.⁷⁸ Kirkon työntekijöiden työmotivaatiolle ovat omat arvot ja asenteet⁷⁹ ja niiden mukaisesti toimimi-

74 B13.

75 D6.

76 C8.

77 Wong 2000, 1–12.

78 Pinder 1997, 467–468. Locke 1997, 401–405.

79 *Työmotivaatio*: joukko sisäisiä voimia, jotka saavat alkunsa yksilön sisä- ja ulkopuolelta tulleista virikkeistä. Työmotivaatio saa aikaan työkäyttäytymistä ja se määrittää työkäyttäytymisen muo-

nen erityisen tärkeitä, koska työhön hakeutumisen perustana ovat hyvin usein elämäntarkoitukselliset tekijät.⁸⁰ Salmen tutkimuksen mukaan seurakuntien hengellisen työn tekijöiden työmotivaatio on hyvä ja työntekijät pitävät työstään ja sen haasteellisuudesta. Korkein työmotivaatio on Salmen tutkimuksen mukaan kirkkoherroilla, toiseksi korkein seurakuntapastoreilla. Kaikista seurakunnan hengellistä työtä tekevistä alhaisin motivaatio oli nuorisotyönohjaajilla.⁸¹

Pontus Salmen tutkimuksen mukaan 88 prosentille seurakuntien hengellistä työtä tekevistä kutsumuksen toteuttaminen työssä on erittäin tai melko tärkeää. Jumalan tahdon toteuttaminen oli erittäin tai melko tärkeää yli 93 prosentille työntekijöistä. Tässä yhteydessä kutsumus ja Jumalan tahdon toteuttaminen nähdään työnteon motiiveina, liikkeelle panevina voimina. Ihminen on motivoitunut tekemään työtään koska hän voi sen kautta toteuttaa itseään ja itselleen tärkeitä asioita.⁸²

Piispat haluavat hiippakuntiin asiansa osaavia ja työhönsä motivoituneita pappeja. Kolme piispaa puhuu motivaatiosta siten, että se voidaan ymmärtää yhdeksi sisäisen kutsumuksen muodoksi. Nämä piispat odottavat pappiskandidaatin sisäisen kutsumuksen tarkoittavan sitä, että kandidaatti on motivoitunut palvelemaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappina ja olemaan seurakunnan palvelija. Motivaation maininneet piispat korostavat nimenomaan kandidaatin tietoisuutta tehtävän (pappisviran) luonteesta eli siitä, mihin ollaan ryhtymässä. Vastaava kutsumuskäsitys tulee ilmi *Saija Falck-Rahikaisen* tutkimuksessa, jossa yksi työttömien pappien kutsumuskäsityksistä painottaa kutsumusta Jumalan johdatuksena tiettyyn tehtävään.⁸³

”... (odotan) valmiutta siinä, että on motivoitunut papin työhön, on motivoitunut olemaan seurakunnan palvelija ja on valmius kehittyä.”⁸⁴

”Semmonen...hyvin tärkeä (odotus) on se, että on motivoitunut palvelemaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappina, et on motivoitunu siihen työhön...siihen tehtävään nimenomaan.”⁸⁵

Piispojen käsityksen mukaan motivaatio ja halu papin virkaan edesauttaa työhön perehdyttämistä, työn oppimista ja siihen sopeutumista. Piispat näkevät tärkeäksi motivaation osa-alueeksi myös halun kehittyä ja oppia uutta. Itsensä valmiiksi ja kaikkietäväksi kokeva pappiskandidaatti ei kiinnosta piispoja.

”Kyllä uskon, et jokainen, joka tähän pyrkii, niin kokee, että tästä tulis minulle mielekäs työ...et elämään tulis mielekkyttä.”⁸⁶

”No valmiutta siinä, että on motivoitunut papin työhön, on motivoitunut olemaan seurakunnan palvelija ja on valmius kehittyä.”⁸⁷

Piispat olivat huomanneet motivaation vähentyneen tai ainakin muuttaneen muotoaan viime vuosikymmeninä. Yksi piispoista nosti esimerkiksi pappisvihkimyksen vastaanottamisen. Hän kertoi huomanneensa, että viime vuosina monet pappiskandidaatit ovat olleet valmiita lykkäämään vihkimyksen vastaanottamista, mikäli kiinnostavaa (niin ammatillisesti kuin maantieteellisestikin) virkapaikkaa ei löydy.

⁸⁰ Piispan mukaan tämä on erityisen yleistä ruuhka-Suomessa kasvaneiden keskuudessa. Piispa kertoi ymmärtävänsä suuntausta ja sopeutuvansa siihen.

”Joissakin tapauksissa ei ole ehkä se motivaatio niin ...niin korkealla...että tullaan papiksi jos päästään sinne tai sinne.. siinä muodossa se tulee vastaan. - -Varsinkin ne, jotka ovat kasvaneet ruuhka-Suomessa, kehäkolmosen sisällä, niin jos on paikka (maaseudulla) niin sitten ei tulla papiksi... Periaatteessa pitäisihän olla niin, että kun anotaan pappisvihkimystä, niin olet valmis menemään minne tahansa hiippakunnassa, otat vastaan sen mikä sulle annetaan, mutta nyt tapahtuu silloin tällöin, et joku odottaa. Ja siihen on suostuttava. Kandidaatit ovat ehkä hiukan itsenäisempiä siinä mielessä...”⁸¹

Mielestäni esimerkki osoittaa pappiskandidaattien motivaation muuttuneen. Aiemmin hyvin hengellisenä ilmennyt kutsumuskäsitys on muotoutunut vastaamaan tämän päivän tarpeita. Pappiskandidaattien käsitys papin työstä on muuttunut. Vaikka työn tekemisen taustalla edelleen on usein hengellinen kutsumus, uskon monen papin ajattelevan työn tekemistä paljon myös työhön sitoutumisen, oman jaksamisen ja yksityiselämän kannalta. Pappi tiedostaa työn luonteen ja virkapaikan maantieteellisen sijainnin vaikuttavan oleellisesti työssä jaksamiseen ja siinä onnistumiseen. Ajatus esiintyy myös *Eero Huovisen* kirjassa *Pappi?*, jossa hän yhdistää motivaation ja oman sisäisen kutsumuksen toteuttamisen.

”Yhtäältä motivaation ehto on, että pappi voi toteuttaa sisäistä kutsuaan, toisaalta hän on osa suurempaa kokonaisuutta.”⁸²

Tässä yhteydessä sisäiseen kutsuun vastaaminen ja sen toteuttaminen voidaan mieltää myös itsensä toteuttamiseksi. Vaikuttimet ovat ihmisessä sisällä.

3.1.4. Kutsumus

Pappisvihkimyksessä vihittävät vastaavat piispan esittämiin kysymyksiin ”Tahdon”. Vihittävät tahtovat hoitaa pappisvirkaa oikein ja uskollisesti Jumalan kunniaksi ja seurakunnan rakentamiseksi. He tahtovat pysyä Jumalan puhtaassa sanassa, karttaa väärää oppia, julistaa rohkeasti Kristuksen evankeliumia ja jakaa pyhiä sakramenteja hänen asetuksensa mukaan sekä kilvoitella niin, että heidän elämän-

80 Salonen 2002. Työskentelyn kiinnostavuus erikokoisilla paikkakunnilla: Kari Salosen kevättalvella 2002 toteuttaman Pappisliiton jäsenkyselyn mukaan pienet paikkakunnat ovat Pappisliiton jäsenten mielestä vähiten houkuttavia työpaikkoja. Suosituimpia ovat keskikokoiset (5 000–80 000 asukasta) paikkakunnat. Kaikista papeista 21 % on kyselyn mukaan sitä mieltä, että maaseudulla työskentelemisestä tulisi maksaa parempaa palkkaa kuin kaupungissa työskentelemisestä. Suurin osa papeista valitsee kaupungin tai maaseudun työskentelypaikkakunnakseen muista kuin palkkasyistä.

81 H4.

82 *Huovinen* 2001a, 302. Painovirhe ”yhtäätä” on kirjassa.

sä olisi esikuvana seurakunnalle.⁸³ Tämän tahdon ja rohkeuden lähteä elämänikäiselle vaativalle tielle moni kokee saavansa Jumalalta.

”Sisäinen kutsu on harvoin kirkas ja suora. Liian selvä kutsu voi joskus olla jopa ihmisen oma keksintö, esimerkiksi omien tarpeiden paikkausyritys. Sanan ankarassa mielessä sisäinen kutsu ei olekaan sisäsyntyinen, myös sisäiseen kutsuun kuuluu, että se saadaan.”⁸⁴

Kutsumus on lyhyempi ja rikkaampi sana kuin elämäntehtävä tai työmotivaatio. Sanassa on tunnetta eikä se vaikuta virastokieleltä. Kutsumusnäkökulma voi saada tavallisen työn maistumaan paremmalta ja mielekkäämmältä.⁸⁵ Oulun Tuiran seurakunnan kappalainen *Tanja Korpela* on pohtinut kutsumuksen ja työn suhdetta *Crux*-lehdessä ilmestyneessä artikkelissaan *Teologina kirkossa – kutsumus vai työpaikka*. Hänen mukaansa parhaimmillaan kutsumus tuo työhön syvyyttä ja auttaa rajaamaan työtä. Kun ihminen tiedostaa kutsumuksensa ja haluaa toteuttaa sitä, hän ei ole sätkynukkena vedettävissä joka suuntaan, vaan osaa kieltäytyä tarpeettomasta; ”Tähän sitoudun, tämä on tärkeää, tähän keskityn, tämä on minun kutsumukseni, tällä tavalla voin itse parhaiten palvella”. Kutsumus voi Korpelan mukaan olla myös sisäinen piiska, joka pahimmillaan ajaa työuupumukseen.⁸⁶ Myös Rauman seurakunnan toiminnasta väitellyt *Seppo Sattilainen* ja kutsumusta tarkastellut *Tapio Seppälä* ovat havainneet, että negatiivisessa merkityksessään kutsumusta on käytetty ihmisen alistamiseen vakuuttamalla, että jokaisen on tyydyttävä Jumalan hänelle osoittamaan paikkaan. Lakihenkisessä merkityksessään kutsumus on aiheuttanut myös jaksamisen ongelmia; kutsutun on pakko jaksaa vaikka henki menisi.⁸⁷

”Pappisvirka kerta kaikkiaan on kutsumusvirka – silloinkin kun oma kutsumus ei tunnu vastaavan omia eikä muiden asettamia mittoja. Ilman kutsumusta papiksi ryhtymisessä ei oikein ole mieltä. Ilman jonkinlaista kutsumusta kukaan ei jaksaa.”⁸⁸

Kaikki piispat pitivät kutsumusta tärkeänä edellytyksenä pappisvihkimykselle. Kutsumus tekee piispojen mielestä työstä mielekästä. Piispat uskoivat kutsumuksen olevan tärkeä edellytys motivaatiolle, joka saa ihmisen jaksamaan työssään ja kehittämään itseään. Myös Sattilainen ja Seppälä ovat nähneet kutsumuksen positiivisen ja arvokkaan puolen. Kutsumus tarjoaa kirkon työntekijälle mahdollisuuden nähdä oma työ arvokkaana. Kutsumustyöläinen on ahkera ja itsenäinen, ja hänen intoaan lisää se, että hän kokee olevansa vastuussa johtoporrasta korkeammalle taholle.⁸⁹

83 KTK 1995, 110–111.

84 *Huovinen* 2001a, 213.

85 *Seppälä* 1997, 25.

86 *Korpela* 2002, 41–42.

87 *Sattilainen* 2001, 28–30. *Seppälä* 1997, 25.

88 *Huovinen* 2001a, 211.

89 *Sattilainen* 2000, 81–83, 99, 215. *Seppälä* 1997, 25.

”Sisäinen kutsu on välttämätön, jotta työ olisi mielekästä ja jotta sitä jaksaisi tehdä.”⁹⁰

”Mutta että on sellainen sisäinen tahto ja kutsumus - ellei sitä ole niin eihän tästä mitään tule.”⁹¹

”Tärkein odotus on, että minä haluaisin, että hiippakuntaan tulee asiansa osaavia pappeja. Ja se tarkoittaa silloin sitä, että pappiskutsumus ja identiteetti on sillä lailla sopivasti orallaan, että ihminen tietää mihin hän on lähdössä ja toisaalta, hänellä on siihen alustavat eväät niinkun sanoin, et valmista pappia harvemmin tapaa ja halu kehittää niitä taitoja, samoin kuin sosiaalisia taitoja.”⁹²

Kutsumuksen merkitys näkyy myös työn ikäviin ja raskaisiin puoliin sitoutumisessa ja niiden hyväksymisessä. Piispat uskoivat, että vahvasti kutsumustietoinen työntekijä on valmis esikuvallisuuden ja työn julkisen luonteen asettamiin rasitteisiin. Osa piispoista vei ajatuksen pidemmälle ja uskoi, ettei vahvasti kutsumustietoinen pidä näitä edellä mainittuja asioita rasitteina. Mielestäni tässä lähennellään Seppälän ja Korpelan ajatuksia kutsumuksen negatiivisista puolista. Nämä piispat uskovat sisäisen kutsumuksen tuovan ainakin jossain määrin lisävoimia ja oikeuttavan vaatimaan enemmän. Piispoille kutsumus merkitsi myös rohkeutta. He odottavat, että pappi uskaltaa olla sen asian edustaja, jonka palvelukseen on saanut kutsun. Tässä yhteydessä sana kutsu viittaa sekä ulkoiseen, että sisäiseen kutsuun. Kun pappi tietää olevansa kutsuttu, työhön pyydetty, hän saa rohkeutta ja uskallusta.

*”(On tärkeää) ...että (pappi) uskaltaa olla sen asian edustaja, jonka palvelukseen on saanut kutsun.”*⁹³

Yksi piispoista epäili pappiskandidaattien kutsumustietoisuuden heikentyneen viime vuosikymmeninä. Myös muiden piispojen mielipiteistä voi vetää sen johtopäätöksen, että kutsumus ja sen ymmärtäminen on ainakin muuttunut. Sama voidaan todeta verrattaessa vuonna 1994 teologiseen tiedekuntaan pyrkineiden ja vuonna 1974 pyrkineiden motiiveja. 1970-luvun alkupuolella 37 % arvioi Jumalalta saadun kutsumuksen vaikuttaneen alan valintaan aivan ratkaisevasti, kun 1990-luvulla vastaavaa arvioi vain 22 %.⁹⁴ Myös Pontus Salmen tutkimus antaa viitteitä kutsumustietoisuuden heikkenemisestä, sillä sen mukaan kirkon hengellisen työn tekijöistä vähiten kutsumustietoisia ovat alle 40-vuotiaat, voimakkaimmin kutsumustietoisia yli 51-vuotiaat.⁹⁵

”Onkohan kutsumustietoisuus yhtä vahva ku ennen? Sanotaan näin, että se ei näy päällepäin, semmonen, semmonen selkeä kutsumustietoisuus ja selkeä tämmönen

90 Huovinen 2001a, 216.

91 A6.

92 D5.

93 G6.

94 Niemelä 1994, 113.

95 Salmi P. 2001, 113.

*niinkun ammatillinen tietoisuus, ne eivät näy yhtä vahvasti päällepäin kuin ennen.*⁹⁶

Sama piispa jatkoi kutsumustietoisuutta edelleen löytyvän, mutta kenties vähemmässä määrin kuin aiemmin. Aiemmalla piispa viittaa pääasiassa aikaan, jolloin hän itse oli pappiskandidaatin asemassa.

Esille nousi myös pappeuden kutsumusluonteen ja papille maksettavan palkan välinen suhde. Tapio Seppälän tutkimuksessa eräs haastatelluista totesi, että on vääryys ja tyhmyyttä, jos työntekijän innostusta käytetään hyväksi niin, että maksetaan vähemmän palkkaa. Hän toteaa myös, että kutsumus ei tuo ihmiselle mitään lisävoimaa, eikä tee ihmisestä yli-ihmistä.⁹⁷ Myös piispa Huovinen kritisoi kutsumuksen väärinkäyttämistä. Kutsumus työhön ei merkitse, että työstä voisi maksaa vähemmän palkkaa. Myös kutsumustietoinen työntekijä on ihminen. Hän on jonkun isä tai äiti, jonkun lapsi, jonkun ystävä, rakastettu, veli tai sisar, ja hän tarvitsee tilaa, aikaa ja voimia myös muuhun kuin työn suorittamiseen. Huovisen mukaan voimakkaasti kutsumustietoista ihmistä voi olla helppo vedättää. Hänet on helppompi painostaa tekemään ja antamaan enemmän, jopa niin, että hänen oma persoonansa tyhjenee ja sulautuu virkaan.

”Ihanteellistettu kutsumusajattelu johtaa siihen, että työntekijän oma persoona tyhjentyy tai sulautuu virkaan ja sen velvoitteisiin. Kutsumusihminen ei tarvitse palkkaakaan.”⁹⁸

Myös Oulun piispa *Samuel Salmi* on julkisesti kritisoinut kutsumuksen hyväksikäyttämistä. *Crux*-lehden haastattelema Salmi kertoo haluavansa työskennellä henkilökunnan jaksamisen puolesta. Salmen mukaan myös kutsumusihmisen viran pitää olla tekijänsä näköinen. Kirkon työntekijöiden ei saa olettaa venyvän pidemmälle kuin muiden.⁹⁹

Jaakko Jaatinen pohti 1980-luvun alussa kutsumusviran ja palkkatyön yhdistämisen ongelmaa. Hänen mukaansa papisto on pystynyt ihmeteltävän kauan säilyttämään kutsumusviran ulkonaisia ilmenemismuotoja, vaikka palkkatyö on runnellut papin viran käytännössä lähes tunnistamattomaksi. Jaatinen kritisoi papin muuttumista suorittavaksi palveluntuottajaksi. Jaatinen näkee palkkatyön kristillisen kutsumusajattelun negaationa, joka tuhoaa sekä virkapappeuden että kristittyjen yleisen pappeuden eli seurakunnan pelastushistoriallisen kutsumustietoisuuden.¹⁰⁰ Käsitteiden kutsumuksen ja palkan suhteesta voi todeta määräytyvän yksilön oman kutsumustietoisuuden perusteella. Tästä esimerkkinä *Saija Falck-Rahikaisen* tutkimus. Työttömiä pappeja tutkiessaan hän on todennut, että niiden pappien,

96 F4.

97 *Seppälä* 1997, 75.

98 *Huovinen* 2001a, 211.

99 *Salmi S.* 2001, 26.

100 *Jaatinen* 1981, 168–172.

joiden kutsumus on sisäistyneempi, on mahdollista tuntea kutsumuksensa pappeuteen toteutuvan jo pappina olemisen kautta eikä vain papin työn kautta.¹⁰¹

Yksi piispoista piti hyvin tärkeänä sitä, että hän saa työstään palkkaa. Hänet on kutsuttu kirkon työhön ja hänelle maksetaan työn tekemisestä. Kyseinen piispa painotti, että mikäli työstä ei maksettaisi, hän tekisi jotain muuta.

”Että minun persoonani siinä sitten niinkun kutsuttiin ja siunattiin ja valtuutettiin kirkon käyttöön. Ja ei vain niin, että kirkko hyväksikäyttää, vaan minä saan siitä myös palkkaa. Kyl mä olen aina lähtenyt siitä, että mä olen leipäpappi, tarkottaen sitä, että jos en saisi palkkaa papintyöstä, niin sitten tekisin jotain muuta.”¹⁰²

Sama piispa kuitenkin nosti esille kutsumuksen merkityksen todeten, että pappeus ei papille saisi olla vain ammatti ammattien joukossa vaan työ tulisi kokea omaksi, annetuksi tehtäväksi, jonka moottorina sisäinen kutsu toimii.

”Et se ei o mikä tahansa työ johon lähtee, et: ”mä teen nyt jotain et saan rahaa” vaan, et haluaa nimenomaan, et siis tämmönen työn kutsumusluonne, et se sisäinen kutsumus pitäis olla, olla muukin kun se, että hankkii elantonsa ja lapsille leipää, vaikka sekin on tärkeä ja oikein, mut papin työssä se kutsumus on niin olennainen voimavara.”¹⁰³

Kutsumus on piispojen mielestä välttämätön edellytys pappisviralle. Kutsumus on hyvin henkilökohtainen asia ja mahdoton mitata. Piispat myös ymmärsivät kutsumuksen hieman eri tavoin. Osalle kutsumus merkitsi myös motivaatiota ja halua tehdä työtä kirkon hyväksi. Osa piispoista ymmärsi kutsumuksen hengellisemmin, kokemukseksi alan oikeudesta ja Jumalan kutsusta. Mielestäni piispojen käsityksiä kutsumuksesta voidaan verrata Saija Falck-Rahikaisen tutkimuksessa esille tulleisiin kutsumuskäsityksiin. Ne piispat, joiden kutsumuskäsitys oli sisäistyneempi, ymmärsivät kutsumuksen hengellisempänä ja kokonaisvaltaisempana asiana. Heille kutsumus oli osa jokapäiväistä elämää. Ne piispat, joiden kutsumuskäsitys ei ollut yhtä kokonaisvaltainen, ymmärsivät kutsumuksen enemmän työmotivaatioon ja työn tekemiseen liittyväksi asiaksi.

3.2. Sitoutuminen kirkon oppiin ja opetukseen

3.2.1. Oppi ohjenuorana

101 Falck-Rahikainen 1994, 44.

102 E2.

103 E5.

*Hengellä vahvista,
kun saarnaan totuuttasi,
synneistä nuhdella
suo sinun voimallasi.
Varjele, Herrani,
niin etten julista
ihmisten mieliksi,
vaan pysyn sanassa.*

*Kun sanan saarnassa
tuon julki totuutesi,
suo minun puhtaana
se tuoda laumallesi.
Saan kylvää sanaasi
näin peltoon sydänten.
Sinulta Herrani,
kasvua rukoillen.*

(VK 252:5–6)

Piispat odottavat pappiskandidaatin olevan sitoutunut kirkon oppiin ja opetukseen. Kirkon opilla ja opetuksella tarkoitetaan kirkon traditioon ja yhteisöön liittyvää määriteltyä kantaa. Kirkkojärjestyksen mukaan ”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin ja joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä muuttamattomassa Augsburgin tunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa.”¹⁰⁴

Sana oppi tarkoittaa ohjenuoraa, joka määrittää kristillistä julistusta harjoittavia yhteisöjä. Oppi merkitsee sitoutumista yhteisöön sekä velvoitetta puhua sen puolesta. Yhteisö määrittää rajat yksilön käsityksille totuudesta. Oppi merkitsee sitä toimintaa, jonka avulla yhteisö määrittää yhteistä viisautta. Kirkon oppi koostuu kirkkojen tunnustamien auktoriteettien, luterilaisen kirkon tapauksessa Yksimielisyyden kirjaan otettujen tunnustuskirjojen lausumista, jotka koskevat kristillisen uskon sisältöä. Kristillinen oppi on lopputulos tradition kehittymisestä aikojen kuluessa.¹⁰⁵ Kirkon opetuksen tulee olla sitoutunut kirkon oppiin. Opetuksen tehtävänä on opettaa, mitä kirkon oppi pitää sisällään.

Piispat odottavat vihkimystä anomaan tulevan pappiskandidaatin olevan tietoinen kirkon opista ja olevan valmis sitoutumaan sen suuriin linjoihin. Pappisvihkimyksessä vihittävä lupaa ”pysyä Jumalan puhtaassa sanassa, karttaa väärää oppia, julistaa rohkeasti evankeliumia ja jakaa pyhiä sakramenteja hänen asetuksensa mukaan.”¹⁰⁶ Piispat sallivat kandidaatille epäilykset ja epävarmuuden, voisi sanoa

104 KJ 2002, 1:1 §.

105 Wainwright 2000, 404. McGrath 2000, 520.

106 KJ 2002, 5:6 §.

piispojen suorastaan toivovan ja odottavan tietynlaista epävarmuutta,¹⁰⁷ mutta kokonaisuuden suhteen oppiin tulisi voida sitoutua. Yksi piispoista perusteli tätä kirkon opin ja opetuksen rikkaudella ja monimuotoisuudella. Hänen mukaansa ”omasta päästään” saarnaava on äkkiä sanonut sanottavansa. Todellinen opetus on kehittynyt ja syventynyt vuosisatojen ja tuhansien aikana.

”Tavotteena on, että pappi opettaa, pappi on kirkon opettaja ja että minun mielipiteeni ja minun kokemukseni ei oo sen opetuksen ydin. Ne kokemukset on nopeasti saamattu ja mielipiteitänihän minä voin heittää, mutta jos minä heitän mielipiteitä, omia mielipiteitäni, niin en minä voi...ei niissä oo silloin sitä...sitä tuota kaiku-pohjaa... kuin silloin jos minä tuon esille sitä mikä on kirkon opetus.”¹⁰⁸

”Sitoutuminen...niin sitä minä pidän niinkun ykkösenä...ja siihen tietysti kuuluu sitoutuminen myöskin kirkon, kirkon opetukseen...ja, ja tuota tietysti sen niinkun perustunteminen, että mitä... mikä tämä kristinusko on ja mikä on luterilaisen kirkon oppi. Että kyllä perusasiat pitää siinä tuntea...ja myöskin Raamattu.”¹⁰⁹

”Mutta että... on mulla se käsitys että yleensä nämä kysymykset on sellaisia että joka haluaa tulla papiksi niin kyllä hän kuitenkin näihin suuriin linjoihin on valmis.”¹¹⁰

Yksi piispoista toi oppiin sitoutumisen yhteydessä esille ajatuksen monikaistaisesta kirkosta. Hänen mukaansa kirkkoon mahtuu erilaisia käsityksiä ja katsomuksia opista, ja tärkeämpää kuin etsiä samalla tavalla uskovia pappeja, on etsiä suvaitsevaisia pappeja, jotka sallivat eri kaistoilla kulkemisen. Tämä ajatus esitellään tarkemmin luvussa 3.3.

”Sitten odotuksia tietysti on että opillisesti on niin tota sellanen ...kuva kristillisestä uskosta joka on oikean suuntainen - - - ei oo yksin sen totuuden torven ääressä ja omista totuutta vaan että evankeliumia voidaan viestittää, sanottaa monella eri tavalla ja kukin tekee sen persoonansa ja elämäkokemuksensa myötä ja sitten uskon määränsä mukaisesti ja en vaadi sitä että se on tieteellisesti helpompaa, en vaadi sitä että pitäis olla yksuomasia näitten ihmisten mutta samaan suuntaan siis ajattelevia, mutta tässä on monta kirkkokaistaa joita voidaan kulkea.”¹¹¹

107 ”Jokainen pappiskandidaatti varmasti käy keskustelua kirkon opetuksen ja itsensä kanssa. Myöskin siltä kannalta että onko minusta tuon uskojaksi. Tai tämän kohdan uskojaksi. Ja...se on tärkeä koska ...koska kyllähän pappi on kirkon opettaja.(F13–14)”, ”Se on sitten eri asia mitä sitten kamariteologiassa voidaan epäillä ja olla välillä epätoivoisiakin, mitä ne ovat ne ajatukset siellä niin kyllä...kyllä nekin varmaan esiintyy mutta itse siinä pappisvihkimyskeskustelussa niitä ei varmaan niin kovin helposti tuoda esille(G10)”, ”sallin epävarmuuden ja kyselevyyden. Koska me kaikki kyselemme. Kyllä, se on prosessia. Mutta sitten on vähän sellainen...kyllä niissä on aste-eroja jos on ...vakiintunut mielipide että minä en usko tälläsiin ...Sitten ollaan oltu liikkeesä myyjänä ja sanottu että tämä auto on aika huono.(A8)”

108 F13–14.

109 B13–14.

110 G10.

111 D6.

Piispat odottavat papin sitoutuvan kirkon oppiin ja opetukseen. Oppiin ja opetukseen sitoutuminen on tärkeää papin sanoman uskottavuuden kannalta. Oppiin sitoutuminen ei merkitse, että papin tulee hyväksyä kaikki epäröimättä ja ajattelematta. Piispat sallivat ja toivovat pappiskandidaatin ja papin epäröivän, pohtivan ja pureskelevan uskonkohtia. Kaikkea ei ole välttämätöntä allekirjoittaa, mutta seurakunnalle papin tulee opettaa kirkon opetuksen mukaisesti.

3.2.2. Yhteinen kristillinen usko

Piispat odottavat pappiskandidaatin olevan valmis sitoutumaan kirkon uskoon. Lähes kaikki piispat pitävät tätä liki itsestäänselvyytenä, mutta joitakin poikkeuksia piispat myöntävät kohdanneensa. Piispat kertovat kyselevänsä kandidaatilta tämän hengelliseen elämään liittyviä asioita hieman vaivihkaa, niitä liikaa tonkimatta. Jos kandidaatti vaikuttaa haluttomalta tai kykenemättömältä keskustelemaan aiheesta, piispat kysyvät tarvittaessa asiaa vaikka suoraan. Yksi piispoista muisteli kuulleensa edesmenneen Oulun piispan, *Hannes Leinosen* kysyneen kaskun mukaan pappiskandidaatilta ”Uskotkos sinä Jumalan päälle?”. Vastavia kysymyksiä esitetään edelleen tarvittaessa. Pääsääntöisesti piispat kuitenkin olettavat papiksi hakeutuvan uskonasioiden olevan kunnossa.

”Lähtökohta on se, että jos ihminen ei tunnusta kirkon uskoa, niin ei hän voi olla pappina. Jos hänellä on kristillisen uskon peruslähtökohtiin nähden ristiriitaisia ajatuksia niin hänen on omantunnon ihmisenä kyllä kerrottava piispalle ennen vihkimystä ja ne täytyy arvioida erikseen sitten.”¹¹²

”Ei, ei oikein ehdottomia (esteitä pappuudelle) noita nyt tule mieleen...Tietysti jos joku sanoo etten minä Jumalaan usko, mut kyl minä papiksi haluan tai siis tämä tunnustuksellisuuskysymys jossa ei siis ole sellaista piin kovaa ...en minä sitä tarkoita...mutta kyllä pitää ...usein kysyä, että voitko tunnustaa apostolisen uskontunnustuksen. Ja käydään sitä sitten kahdestaan läpi, jos hän haluaa... Ja on vaikea nyt myös sitten toimia pappina, jos ei tämän kristillisen uskon perusaluetta pysty sisäisesti ja sydämestään ottamaan vastaan.”¹¹³

Piispat odottavat pappiskandidaatin olevan valmis sydämessään yhtymään kirkon tunnustuksen suurin linjoihin. Käytännössä tämä tarkoittaa kirkon uskontunnustuksiin yhtymistä. Tässä yhteydessä piispat mainitsevat niin Nikaian kuin Apostolisen uskontunnustuksenkin. Vaikka piispat eivät anna ymmärtää varsinaisesti tenttaavansa kandidaattia tämän uskon vahvuudesta, käyvät he mielellään uskontunnustuksen läpi yhdessä kandidaatin kanssa.

”No kyllä minusta ensimmäinen kriteeri on se että hän uskoo, uskoo Jumalaan ja hän omaa henkilökohtaisen vakaumuksen... ja hän uskoo siis siihen, mihinkä kirkko uskoo eli et hän voi hyvällä omallatunnolla tunnustaa apostolisen uskontunnus-

112 G7-8.

113 A8.

tuksen tai Nikean uskontunnustuksen tai mikä nyt sitten onkin. Mutta joka tapauksessa että aikanaan kun hänet vihitään papiksi, niin hän ei luettele ulkoa sitä, mitä uskontunnustuksessa sanotaan. Et hän voi, hän voi siihen itse yhtyä. Se on asia numero yks.”¹¹⁴

”Piispat haluavat varmistua, että pappiskandidaatti on valmis sitoutumaan kirkon uskoon. Kirkon vanhat uskontunnustukset sisältävät kirkon uskon pääkohdat, jotka piispat haluavat pappiskandidaattien allekirjoittavan.”

3.2.3. Kirkko ja perinteet

Osa piispoista korostaa voimakkaasti kirkon tradition merkitystä. On tärkeää muistaa, miten kirkossa on vuosisatojen, jopa – tuhansien aikana toimittu. Piispat korostavat, ettei kirkko ole tietynlainen sattumalta, vaan se on rakennettu ja muodostettu sellaiseksi auktoriteettien ja tarkan harkinnan avulla.

”No kyllä mulla niinkun peruslähtökohta on se että...että...on ...oltava valmis selälaseen sitoutumiseen kirkon uskon perintöön ja kirkon elämisen perintöön mitä...se pappisvihkimyksessä esille...oikeestaan siinä ordinaatiokaavassa esille tulevat asiat edellyttää. Eli jos ei niihin voi sitoutua niin sillon, sillon pappina oleminen on vaikeeta.”¹¹⁵

”Mut tietysti sellanen halu...halu... olla mukana sen tien kulkijoissa, niin mikä nyt sitten tää kirkon pitkän linjan vaellus tässä on, niin se on minusta ratkasevaa.”¹¹⁶

Yksi piispoista tuo useaan otteeseen esille oman suhteellisen pienuutensa kirkon historiassa. Hänelle tärkein syy ”vanhassa” pysymiseen, esimerkiksi homoseksuaalien ja avoliiton suhteen, on oman mitättömyyden kokeminen suhteessa kirkon historiaan.

”Mä ajattelen itse näin, että kysymyksessä tähdätään siihen, että eletään siis niiden ihanteitten mukaan, jotka kristillinen kirkko on omaksunut jo vanhastaan ja ne ihanteet ovat sitten vakiintuneet tietyiksi käytännöiksi ja... Minä en haluaisi niistä käytännöistä myöskään poiketa, koska minä olen vain rajallisen ja hyvin, hyvin lyhyen ajan piispana Kristuksen kirkon historiassa, jos mä saan... jos mä vaikka saisin elää loppuun saakka tämän kutsumukseni, niin se siitä huolimatta tulee olemaan vain tuollainen henkäys Kristuksen kirkon historiassa, jotenka minulla ei voi olla sitä hybristä itsessäni, että minä lähtisin poikkeamaan vahvasti niistä eettisistä vakiintuneista käytännöistä, jotka kirkossa on omaksuttu jo varhaiskirkosta lähtien.”¹¹⁷

114 G5.

115 C5. Kätten päällepanemisen yhteydessä piispa lausuu: ”Siunatkoon sinua kolmiyhteinen Jumala ja pyhittäköön sinut palvelemaan Kristuksen kirkkoa aina ja kaikkialla”. KTK 1995, 112.

116 C8.

117 G8.

Suurin osa piispoista korosti sitä, että papin tulee taipua yhteisön kannan ja papin oman kannan ollessa vastakkain. Sitoutuessaan pappisvirkaan pappi sitoutuu edustamaan kirkkoa kaikissa tilanteissa, aina ja kaikkialla. Sen vuoksi kirkon kanta on myös papin virallinen kanta. Tämä ajatus on yhteydessä kansankirkkoajatukseen siten, että niin sanotussa pääuomassa uivien tulee voida sitoutua tiettyihin yhteisiin pelisääntöihin. Jos pääuoma laajenee valtamereksi, se menettää kirkon tunnusmerkin, yhteyden. Piispat olivat sitä mieltä, että pappisvirkaan sitoutuessaan pappiskandidaatin tulee olla valmis luopumaan vahvasti eriävistä mielipiteistään, kuten kirkkojärjestyskin edellyttää.¹¹⁸ Kaikkea ei ole pakko uskoa, mutta oma epävarmuus ja epäusko pitää osata pitää erillään siitä sanomasta, jota seurakunnalle julistaa.

”Se tarkoittaa sitä, että tämmösissä...eettisissä kysymyksissä ja sitten semmosessa, mikä on niinkun sopivaa ja mikä ei niin...tota...noudatamme sitä, mikä on meidän yhteisömme kanta. Siis jos ne joutuu ristiriitaan – oma näkemykseni ja yhteisön kanta – niin oma näkemykseni taipuu. Tää, on tietysti semmonen, niinku koko papputeen liittyvä suuri kysymys, että miten se papin rooli ja oma persoona, miten ne saadaan sopimaan samaan muottiin....ja ei ne koskaan ole ihan kokonaan.”¹¹⁹

”Jokaisella meistä on...jokaisen meistä tilanne on se, että, kirkon opetus ja omat näkemykseni eivät mene yks yhteen, minust tämä ei oo este pappudelle, mutta minust on kuitenkin tärkeää että papilla on halu uskoa niin kuin kirkko opettaa. Tämän ainakin näen itse ihanteeksi. Jos minä kykenen siihen uskoon, mitä kirkko opettaa, siitä on paljon siunausta minulle hengellisessä elämässä ja elämässä yleensä. Jos minä ajattelen, että kirkko opettaa noin, mut että sillä ei oo mitään merkitystä, minä sanon näin, niin silloin minä en ole aidosti pappi. Mut ei minun tartte teeskennellä suhteessa seurakuntalaisiin, minun on tietysti hyvä opettaa mitä kirkko opettaa, mutta ei kyllä tämän päivän seurakuntalaiset itse myöskin arvostavat rehellisyyttä.”¹²⁰

Kaikki piispat sallivat epäileväisyyden ja epävarmuuden. Yksi piispoista toivoi, että papit toteaisivat rehellisesti, jos eivät itse kykene käsittämään jotakin uskonkohtaa. Pappi voi myös sanoa, että oma usko ei tahdo riittää. Seuraavassa lainauksessa piispa antaa esimerkin tilanteesta. Hän korostaa, ettei puhu itsestään, vaan kyseessä on vain selventävä esimerkki.

”(Näin papin tulisi toimia kokiessaan vaikeaksi ymmärtää tai uskoa jotakin kirkon opetukseen sisältyvää asiaa:) ”Kirkon opetus sisältää neitseestä syntymisen...minun on siihen vaikea...minä ajattelen että minä en kykene sitä ymmärtämään, tai minun on sitä vaikea käsittää...” ei tässä ole mitään loukkaavaa seurakuntalaisille, mutta jos sanon että kirkko opettaa neitseestä syntymisen ja se on hölynpölyä, ei semmosta ole tapahtunut. Silloin en toimi niinkun papin kuuluisi.”¹²¹

118 KJ 2002, 5: 6 §: Pappislupaus: ”...En julkisesti julista tai levitä, enkä salaisesti edistä tai suosi sitä (kirkon tunnustusta) vastaan sotivia oppeja.”

119 B14.

120 F13–14.

121 F14.

Yksi esille noussut tema tässä yhteydessä oli kirkon edustaminen. Pappi kutsutaan edustamaan julkisesti kirkkoa ja sen oppia ja uskoa. Pappuus on piispojen mukaan tietoista suostumista Jumalan edustamiseen. Pappi on vääjäämättä Jumalan edustaja ihmisten silmissä. Tämän asian ymmärtäminen ja hyväksyminen on pappiskandidaatille tärkeää. Tärkeää on myös ymmärtää, että siinä tehtävässä voi jatkuvasti kehittyä ja kasvaa.

”Minusta se (pappeuden ydin) on tietosuus siitä että suostuu julkisesti olemaan Jumalan asialla... kun sanoin että tiedostaa julkisesti olevansa Jumalan asialla siitä lähtien... Kun hänet vihitään siihen, niin ei tarvii tuijotella niitä omia vajavaisuuksia tai muita, niitä voi kehittää, niissä voi vahvistua, niissä voi kasvaa. Tietää, että niin on valtuutettu tämmöseen hommaan ja siinä se on.”¹²²

Pappi on muistutus Jumalasta, hänen edustajansa ja puhemiehensä. Jumalan edustaminen voi muodostua myös ongelmaksi. Yksi piispoista oli sitä mieltä, että se voi kehittyä ongelmaksi niin papin omassa päässä kuin seurakuntalaistenkin mielissä. Jos papin rooli Jumalan edustajana vääristyy seurakuntalaisen mielessä, tämä voi alkaa suhtautua väärällä tavalla pappiin. Papista voi tulla epäinhimillinen, ei enää Jumalan edustaja vaan lähes Jumala. Myös papin mielessä hänen roolinsa edustajana voi vääristyä. Tällöin pappi saattaa ahdistua tajutessaan heikkoutensa ja inhimillisyytensä yrittäessään astua liian suuriin saappaisiin. Toisaalta pappi voi myös uskotella itselleen olevansa tavallisten ihmisten yläpuolella, jotain korkeampaa ja pyhempää. Piispa toteakin, että papin olisi kaikissa tilanteissa äärimmäisen tärkeä muistaa oma inhimillisyytensä vääristymien välttämiseksi. Piispa mieltää pappeuden nuorallakävelyksi; papin on tasapainoteltava liiallisen hengellisyyden ja liiallisen maallisuuden välillä. Piispa muistuttaa, että pappi on armon tarpeessa oleva ihminen siinä missä seurakuntalainenkin.

”Siis se on tosiasia, että pappi on kuva Jumalasta maailman edessä ja samalla kun tämän sanon niin voi tuntea semmoista pyhää kauhistusta, että sehän on aivan hirtittävä, että näin on. Se esikuvana oleminen on vähän niinkun nuoralla kävelmistä...että sä et voi olla niinkun liian mukava, et sä et ole uskottava taas silloin, mutta jos sä rupeet olemaan liian hengellinen, jos sä rupeet niinkun samastumaan, elämään sen mielikuvan mukaan, että joku kuvittelee että papilla olisi erikoissuhde Jumalaan niin silloin menee myöskin pieleen.”¹²³

Piispa näkee esikuvallisuuden ja nöyryyden välillä tasapainoilemisen vaikeaksi, mutta papin jaksamiselle äärimmäisen tärkeäksi. Piispa Huovinen on kirjoittanut aiheesta kirjassaan *Pappi?*. Huovinen lainaa *Dietrich Bonhoefferia*, joka on sanonut: ”Sellaiset kristityt ovat pelättäviä, jotka seisovat vain yhdellä jalalla maailmassa, sillä he seisovat myös vain yhdellä jalalla taivaassa.” Huovinen muistuttaa, että Jumalan palvelijan tärkein tehtävä on olla ihmisten palvelija.¹²⁴ Papin tulee olla

122 D12.

123 G6.

124 Huovinen 2001a, 46–47.

kahdella jalalla maailmassa, niiden keskellä, joita varten hänet on virkaansa kutsuttu.

3.3. Sitoutuminen kansankirkkoon

*Yhteyttä meille suo,
yhteinen on asiamme,
yhteisymmärrystä luo
koko seurakunnassamme.
Yhdessä suo suunnitella,
kuunnella ja neuvotella.*

(VK 443:3)

Piispat puhuivat useaan otteeseen eri yhteyksissä kansankirkosta. Ainoastaan yksi piispa käytti kyseistä sanaa, mutta muiden piispojen puheissa vilahteli teemoja, jotka voi yhdistää kyseiseen käsitteeseen. Termin *kansankirkko* sisältö kuvaa kirkkoa ja kansaa läheisessä yhteydessä. Termi on alun perin noussut esiin saksalaisella maaperällä ja sen vahvaa esiintymisaluetta on myös Skandinavian kirkkohistoria, johon kuuluvaksi voidaan tässä yhteydessä laskea myös Suomi. Termin isänä pidetään *Friedrich Schleiermacheria*, joka 1800-luvun alussa käytti nimitystä *kansankirkko* kuvaamaan ”mahdollisimman suurta luonnollista yhteisöä, jossa kristinuskon ydin voidaan hurskaudentunteena kokea.”¹²⁵ *Ilkka Pärssinen* erittelee kansankirkko-käsitteen ongelmia Turun arkkihiippakunnan synodaalikirjassa *Kenelle kirkko kuuluu?* vuodelta 1991. Pärssinen on havainnut ongelmalliseksi kahden erityyppisen käsitteen – sosiologisen käsitteen kansa ja teologisen käsitteen kirkko – yhdistämisen. Nimityksen kansankirkko raamatullinen motiivi nähdään kaste- ja lähetyskäskyn sanoissa ”kaikille kansoille” (Mt. 28:19).¹²⁶

Suomalainen kansankirkkokäsitys ei Pärssisen mukaan ole yksiselitteinen. Kristinoppi määrittelee kirkon tavoitteeksi koko kansan sulkemisen ”Jumalan ennättävän armon piiriin”. Kirkko pyrkii elämään mahdollisimman suuressa kirkollisessa yhteydessä kansakuntaan ja sen kaikkiin kerroksiin. Kirkko ei halua jäädä vain kansalaisvelvollisuuksien täyttämiseen, vaan pyrkii syvemmällä tasolla kohtaamaan mahdollisimman suuren osan kansaa. Kansankirkko ei olosuhteiden pakosta voi jyrätä opetuksellaan ja sanomallaan, vaan sen on välttämätöntä luovia

125 Pärssinen 1991, 17–18.

126 Pärssinen 1991, 19–21.

erilaisten kompromissien keskellä voidakseen kohdata kansan eri tasoja.¹²⁷ Arkkipiispa Paarma puhui kansankirkosta Turun arkkihiippakunnan ylimääräisen Synodaalokokouksen avajaispuheessa helmikuussa 2002. Paarma korosti tarvetta lähestyä sitä kansanosaa, joka jää paitsioon kirkon jokapäiväisessä työssä. Paarma uskoi uuden Kirkollisten toimitusten kirjan olevan avain yhä uusien ihmisten kohtaamiseen.

”Niin sanotun sisäpiirin ja ulkopuolella olevien välissä on suuri joukko niitä, kirkkoon kuuluvia ja kuulumattomia, joiden yhteys kristilliseen uskoon ja sen todeksi elämiseen näyttää olevan varsin olematon tai hyvin muodollinen. Kuitenkin tosi-paikan tullen olemassa oleva side kirkkoon ja uskoon löytyy ja pulpahtaa jostain pinnan alta näkyviin. Joskus niin käy kirkollisten toimitusten yhteydessä tai joulukirkossa. Se ilmaantuu silloin, kun tarvitaan joku jolle puhua elämän kriiseissä tai vain kun gallupissa kysellään luottamusta kirkkoon ja arvoihin. Kansankirkkoperinteen maassa tämä joukko, jonka rajoja ei meistä kukaan pysty arvioimaan, on erityinen haaste kirkolle ja sen työlle.”¹²⁸

Tämän tutkielman yhteydessä kansankirkkoajatus näkyy erityisesti siinä, että osa piispoista koki, että heidän tulee ajatella kansan koko kirjoja pappeja valitessaan. Pärssisen mukaan kansankirkolle tyypillinen piirre on sen mahdollisimman laaja ja syvä kontakti yhteiskuntaan. Tämän kontaktin luomiseksi tulisi pappien olla mahdollisimman kansanomaisia, voidakseen toimia erilaisten ihmisten, katsomusten ja korostusten kansankirkossa.¹²⁹

Arkkipiispa Paarmaan mukaan seurakunnan jäsenten seurakuntatietoisuutta ja yhteyttä Kristukseen ja hänen kirkkoonsa on vahvistettava. Paarma pitää erityisen tärkeänä sitä, että toimintaa suunnataan myös sisäpiirin ulkopuolelle. Kirkosta ja uskosta luopuneiden tavoittaminen on Paarmaan mukaan todellinen haaste, jota varten sisäpiirinkin tulee olla vahva.¹³⁰

Kirkon voi nähdä pitävän yhtäaikaan sisällään eräänlaisen pääuoman, johon mahtuu monenlaista uiskentelijaa, sekä pienempiä sivu-uomia, joissa uidaan pääuomaa kapeammin, yhdessä jonossa. Pääuomassa uivat hyväksyvät kukin erilaisia katsomuksia ja suvaitsevat erilaisia tapoja uskoa ja harjoittaa uskontoa. Sinne mahtuu vaativampiakin paikkoja, mutta kosket ja pyörteet ovat myös kierrettävissä – uomassa on oltava mahdollisuus uida myös niillä, jotka haluavat uskomisen ja uskonnon harjoittamisen olevan helppoa. Sivuuomissa uivat taas hyväksyvät joukkoonsa vain hyvin samankaltaisesti uskovia ja samankaltaisia näkemyksiä omaavia

127 Vaikka kansankirkon on kohdattava ihmisiä eri tasoilla, on se Pärssisen mukaan parhaimmillaan julkisuudessa hyvin jämäkkä. Kirkko ei sisäisesti ”saisi alistua veltojen jäsentensä mukavuudenhalulle eikä ahdasmielisten peloille, kannattaahan sitä vapautuksen sanoma”. Kirkon tulee olla julkinen, se ei saa ahdistettunakaan piilottautua tai vieraantua yhteiskunnalta. Pärssisen mukaan tämä tarkoittaa sitä, että ”kansankirkko ei saa lymytä niiltä yleisiltä ongelmilta, jotka jäytävät koko kulttuuripiiriä”. Pärssinen 1991, 21–22.

128 Paarma 2002.

129 Pärssinen 1991, 14–30.

130 Paarma 2002.

ihmisiä. Piispojen ajatusten taustalla näkyvä kansankirkko muodostuu mielestäni juuri edellä kuvatusta pääuomasta. Pääuomassa uiminen vaatii tiettyä suvaitsevaisuutta. Suvaitsevaisuudellekin asetetaan rajat, sillä pääuoman rantapenkereet muodostuvat kirkon opista ja opetuksesta, joiden puitteissa matkaa tehdään. Kirkkoa on helpompi lähestyä, jos sen pääuoma on selkeä, mutta laaja.

Suomessa kirkolla on erittäin vahva asema kansan keskuudessa. Suomalaisista 85 % kuuluu kirkkoon. Luterilainen identiteetti on syvällä suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan neljä viidestä suomalaisesta pitää itseään kristittyinä ja 78 % luterilaisena. Syyt kuulua kirkkoon liittyvät ennen kaikkea kirkon tarjoamiin toimituksiin. Tutkimuksen mukaan yhdeksän kymmenestä kirkon jäsenestä pitää kastetta, hautaan siunaamista ja kirkollista vihkimistä erittäin tai melko tärkeänä syynä jäsenyydelleen. Yhtä tärkeänä pidetään sitä, että kirkko ylläpitää hautausmaita. Useimmille on tärkeää myös mahdollisuus toimia kummina sekä se, että kirkko auttaa vanhuksia ja vammaisia ja kasvattaa lapsia ja nuoria.¹³¹

Piispat pitävät kansankirkkomyönteisyyttä suoranaishana edellytyksenä pappeudelle. Osa piispoista toteaa, että sitoutuminen yhteisöön ja sen kantaan on perusedellytys pappeudelle. Piispat eivät tuomitse herätysliiketaustoja, mutta uskovat, että pääuoman kirkkokansaansa samaistuva pappi on suurelle osalle seurakuntalaisista helpompi lähestyttävä kuin herätysliike-orientoitunut pappi. Salosen tutkimuksen mukaan seurakuntalaiset toivovat papin olevan helposti lähestyttävä. Tämä näkyy muun muassa vaatimuksissa olla tavallinen ihminen, avoin, hyvä kaveri, puhua nykykielellä, puuttua maallisiin ongelmiin, osata lohduttaa ja elää niin kuin muutkin ihmiset.¹³² Salosen tutkimuksesta käy myös ilmi, että seurakuntalaiset haluavat papin ymmärtävän tavallisen ihmisen vaikeuksia.¹³³ Tähän tarkoitukseen sopii pääuoman pappi eriytynyttä fundamentalistia paremmin.

”Että tuota minä olen nyt jälkeen päin useesti sanonut, että kirkon pappina ei voi olla, jollei ole tämmöstä kansankirkkonäkemyistä, taikka et on sisäistänyt... tai mä tarkoitan, et on hyväksynyt sisimmässään, että tämä on kansankirkko, eikä mikään muunlainen kirkko. Että se..sihen minä olen kasvanut.”¹³⁴

”Ei nykypäivänä ihmisellä ole suuria liittymäkohtia tämmösiin herätysliike-taustoihin. Herätysliikkeet ovat kuitenkin aika suurelta osaltaan marginaalisia ilmiöitä tässä yhteiskunnassa, jos me olemme ihan rehellisiä. Että... on monia jotka ilmoittavat kyllä ehkä, että ”minun kotini on sellainen ja sellainen herätysliiketausta” mutta, mutta faktisesti herätysliikkeitten ote suurimmasta osasta kansaa on kuitenkin aika pieni ja silloin se merkitsee sitä, että ...henkilö, joka osaa samastua tähän suureen enemmistöön niin sillä voi olla myöskin niinkun hyvät mahdollisuudet toimia myöskin pappina. Hän löytää siis sen kielen, tavallisen ihmisen kielen ja siellä niinkun löytää sen tavan toimia kristittyinä.”¹³⁵

131 Heino 1998

132 Salonen 1992, 89–92.

133 Salonen 1992, 74–80.

134 H1.

135 G6.

Piispat pitävät tärkeänä kykyä lähestyä tavallisia ihmisiä. Uskossaan hyvin konservatiivisen, pääuomalta poikenneen papin on vaikeampi ymmärtää sellaisia vaikeuksia, joita eri tavalla elävillä ja uskovilla ihmisillä on.

”Et löytyy suvaitsevaisuutta ja semmosta, niin tota näköalaa siihen, että ei oo yksin sen totuuden torven ääressä ja omista totuutta, vaan että evankeliumia voidaan viestittää, sanottaa monella eri tavalla ja kukin tekee sen persoonansa ja elämäntekemuksensa myötä ja sitten uskon määränsä mukaisesti. En vaadi sitä, että se on tieteellisesti helpompaa, en vaadi sitä, että pitäis olla yk uomasia näitten ihmisten, mutta samaan suuntaan siis ajattelevia, mutta tässä on monta kirkkokaistaa joita voidaan kulkea.”¹³⁶

Osa piispoista nosti suvaitsemattomuuden merkittäväksi ongelmaksi. Ihminen, joka uskoo uudistavansa kirkon pappautensa myötä, aiheuttaa helposti ongelmia niin itselleen kuin yhteisöllekin. Eräs piispoista nosti tässä yhteydessä esille papin oman jaksamisen, hänen mukaansa ”koko kirkon uudistaja” väsyä kivirekensä vetämiseen helposti.

”...(se että ihmiset tulee ja antaa itsessään ikään kuin lahjan kirkolle) on kyllä sitten näkynyt myöskin tota tässä niinkun virassa jaksamisessa, että...kyllä se joka tulee ja niinkun antaa...no on niitä ollu ennenkin tietysti niitä, jotka on ajatellu, että heidän mukansa alkaa uus kausi kirkon elämässä ja uudellaiset herätykset, kyllä niit on ollu tietysti aina, aina. Mut tota kyllä ne, jotka...siis sen voin ihan selvästi sanoa, että ne joilla on ollu tämmönen...niin niillä on ollu vaikeuksia jaksaa kirkon työssä.”¹³⁷

Piispa viittasi omaan vihkimykseensä ja kertoi, että kaikista yhdessä hänen kanssaan vihitystä vain yksi on luopunut pappudesta – juuri se, joka oli uskossaan vahvin ja asiastaan varmin.

”...muistan tästä omasta pappisvihkimyksestäni, meit oli ”n” niin, niin tota se joka oli uskossaan varmin ja jolla oli, joka niinkun selvästi vähän tota...hän piti piispan talossa puheenkin ja se oli lähinnä parannuksen saarna...piispalle, niin tota hän on ainoa joka on eronnu pappisvirasta...ei, ei niinkun kokenut...hän oli siis erittäin vahva...viidesläinen vakaumus...muut oli vähän semmosia arkoja körttiläishenkisiä tai lestadiolaishenkisiä...arastelijoita., mut yks oli tommonen hyvin vahva uskossaan...muut ovat pysyneet pappisvirassa mut tää yks, yks on lähtenyt pois.”¹³⁸

Kaiken kaikkiaan piispat pitivät pappiskandidaatin suvaitsevaisuutta yhtenä tärkeimmistä ominaisuuksista. Suvaitsevaisuuden vaatimuksesta käytän sen ulottuvuuksia hyvin kuvaavaa nimitystä *kansankirkkomyönteisyys*. Suvaitsevaisuuden vaatimus pitää sisällään myös myönteisen suhtautumisen naispapputeen. Piispat olivat yksimielisiä siitä, että naispapputeen vastustajille ei tule järjestää erillisvihkimyksiä. Seurakunnassa toimivan tulee voida suvaita erilaisuutta sekä työntekijöi-

136 D6.

137 B6.

138 B6.

den että seurakuntalaisten keskuudessa. Vaikka pappi ei voisi hyväksyä kaikkea, tulee hänen suvaita ja pyrkiä yhteisymmärrykseen. Suomalainen kansankirkko on varsinainen ”kirjava satama” lukuisine tulkintoineen ja painotuksineen. Kompromissien tekeminen on piispojen mukaan erilaisten ihmisten kansankirkossa välttämätöntä.

4. KRISTILLISESTÄ ELÄMÄSTÄÄN TUNNETTU

4.1. Pappi kirkon edustajana

4.1.1. Esikuvallisuus

*Kun muille opettaa
saan taivaan tietä kaitaa,
suo, että vaeltaa,
myös paimen sillä taitaa.
Pois torju synnin työ
ja valheet kiusaajan,
niin etten maahan lyö,
nyt mitä rakennan.*

(VK 252:7)

Pappi on vihkimyksensä perusteella sidottu pysymään Kristuksen rinnalla. Missä tahansa hän onkin, hän edustaa aina Kristusta ja kirkkoa.¹³⁹ Tavalliselle ihmiselle pappi on kuva Jumalasta ja kuva kirkosta. Papin pukuun pukeutunutta henkilöä palvellaan paremmin, hänelle ollaan ystävällisempiä ja häneen suhtaudutaan kunnioittavammin. Papilta pyydetään anteeksi huonoa käytöstä ja epäsopivaa kielenkäyttöä. Pappisvihkimyksessä pappi veloitetaan esikuvallisuuteen¹⁴⁰ ja tätä veloitetta piispat pohtivat juuri sitoutumisen näkökulmasta. Esikuvallisuus ei tule ilmi ainoastaan moraaliin ja eettisiin kysymyksiin liittyvissä asioissa, vaan papin elämässä ylipäätään. Pappi elää seurakuntalaisten edessä, jolloin hänen oma uskonsa ja elämänsä eivät voi olla samalla lailla yksityisasiota kuin kirkon jäsenillä yleensä.¹⁴¹ Esikuvallisuus merkitsee myös papin tapaa ilmaista uskoaan ja palvella kirkkoa.

139 Pibkala 1995, 228.

140 KTK 1995, 111. ”...Tahdotteko myös kilvoitella niin, että elämänne on esikuvana seurakunnalle? Tahdon.”

141 Opas kirkon virkaan opiskelevalle 1997, 6, 11–12.

Saila Frostin tutkimuksen seurakuntapapit pitivät omaa esimerkillisyyttään hyvin tärkeänä.¹⁴²

Kirkon palvelijana papilta voidaan odottaa tietynlaista käytöstä. Yksinkertaistettuna tämän vaatimuksen voisi kiteyttää muotoon ”pappi ei saa herättää pahennusta”. Vaatimus ulottuu niin virka- kuin yksityiselämäänkin. Piispat pohtivat esimerkillisyyden yhteydessä myös sitä, mikä kaikki voi herättää pahennusta. Lopputulmana olikin, että pahennuksen herättäminen ulottuu ennen kaikkea asioihin, jotka ovat kirkon uskon ja opin ulkopuolella. Piispojen käsityksen mukaan pahennusta voi herättää hyvin monella eri tavalla, jopa olemalla vahvasti hengellinen ja kristillinen.

”Minusta papin ei pitäis herättää pahennusta. No sitten, mikä herättää pahennusta ja mikä ei, niin se on vähän eri paikkakunnilla ja eri ihmisryhmien kohdalla erilais- ta...hyvä olis jos ei kenenkään kohdalla herättäis. Siis niinkun käyttäytymisellään. Se, jos hänen sanomansa on...tämmönen tiukka...kristillinen sanoma, että se herättää syntisissä ihmisissä pahennusta, se on eri asia, mutta siis tämmönen niinkun oman persoonan tapa, niin se on....sitä kohti pitäis pyrkiä..”¹⁴³

Piispat olivat myös sitä mieltä, että pahennuksen herättämisestä ei tulisi olla liian huolissaan, koska mitä käsittämättömimmät asiat voivat herättää pahennusta. Papin on kuitenkin asetettava käyttäytymiselleen selkeät rajat, joista on varsin tarkasti pidettävä kiinni.

”Työntekijä (-n tulee) toteuttaa myöskin sellaista moraalista elämää, että hän voi hyvällä omallatunnolla vastata pappisvihkimyksessä, että hänen elämänsä ei ole kenellekään pahennukseksi ja että se on esikuvaksi, - - - mutta että ollaan pahennukseksi niin...eihän sitä turhaan kysytä, että kyllähän sillä on joku merkitys, sillä kysymyksellä, kun se kerran kysytään. Tietysti tämä luterilainen etiikkahan on sitä, että sitä on aika vaikea napittaa, koska jo pelkästään se, että joku on joku, niin se voi olla jollekin pahennusta, että... me voimme olla pahennusta toiselle pelkäs- tään.. ihan käsittämättömyyksien vuoksi.”¹⁴⁴

”Se henkilö, joka siunasi meidän mummon hautaan, ei oo sama henkilö, jonka kanssa mä haluaisin viettää reippaita ravintolailtoja, jos se ei oo mun lähipiiriäni. Tämmöset asiat on otettava huomioon, mutta en minä haluaisi kyllä tehdä tästä sen suurempaa numeroa.”¹⁴⁵

Kysymyksen yhteydessä nousi esille papin itsetunnon ja itsevarmuuden merkitys. Itsensä tunteva ja hyväksyvä pappi osaa itse määritellä omat rajansa ja huolehtia niistä. Muiden mielipiteiden varassa häilyvä pappi on kuin tuuliviiri, joka muuttaa suuntaansa jatkuvasti. Kansankirkon sisällä on valtavasti erilaisia mielipiteitä eikä

142 Frosti 1996, 61: 81,5 % papeista oli täysin tai lähes samaa mieltä väitteestä ”Papin täytyy elää esimerkkinä muille ihmisille”. Yli 50-vuotiaille papeille esimerkillisyys oli tärkeämpää kuin nuoremille.

143 B15.

144 G7–8.

145 F11–12.

kaikille voi olla mieliksi. Pahimmillaan pappi voi kokea virkapukunsa ahdistavana leimana.

Piispojen mukaan viran julkisuus ja eritoten opetusluonne ovat ne tekijät, jotka asettavat rajoituksia papin vapaudelle elää kuten haluaa. Uskottavuus on helppo menettää julkisessa työssä. Piispat puhuivatkin ”suitsista”, joita kirkon sanoma papille asettaa. Sama ilmiö tulee esille luvussa 4.1.2. Sitoutuessaan julkiseen virkaan pappi on tietoinen sen asettamista vaatimuksista ”elää siististi”. Huovinen tulkitsee vastaavaa ajatusta kirjassaan Pappi? siten, että ”papin tulee joskus luopua myös hyvästä, jos hän muutoin esimerkillään johtaisi heikkoja veljiä ja sisaria kaltevalle tielle, tai jos oma elämä alkaa uhkaavasti kallistua”.¹⁴⁶ Yksi ”heikompia veljiä tai sisaria kaltevalle tielle” mahdollisesti johtava seikka papin yksityiselämässä on hänen alkoholinkäyttönsä. *Titta Latva* on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut Helsingin, Mikkelin ja Oulun hiippakuntien pappien suhtautumista alkoholinkäyttöön. Latvan tutkimuksen mukaan papit olivat varsin yksimielisiä siitä, että pappi ei saisi olla humalassa julkisella paikalla. Suuri osa Latvan tutkimukseen vastanneista uskoi, että seurakuntalaiset eivät hyväksy papin julkista humalatilaa. Latva jakoi tutkittavansa kolmeen ryhmään. Kielteisesti alkoholinkäyttöön suhtautuvia oli 19 %, varauksellisesti suhtautuvia 41 % ja liberaaleja 31 %. Kielteisesti suhtautuvat olivat useimmiten Oulun hiippakunnassa työskenteleviä vanhempia miehiä, joilla oli lesdiolaisvaikutteita. Varaukselliset olivat usein Mikkelin hiippakunnan maaseudulla työskenteleviä Kansan Raamattuseuran vaikuttamia naisia ja liberaalit pääkaupunkiseudulla alle 30 vuotta työskennelleitä miehiä. Latvan tutkimuksessa tuli vahvasti esille seurakuntalaisten odotusten merkitys papin ratkaisuja ohjaavana tekijänä.¹⁴⁷ Tämä tekijä nousi merkittävästi esille myös piispojen perusteluissa papin vapaa-aikaa rajoittaviin tekijöihin liittyen. Piispojen mukaan papin tulee sovittaa vapaa-aikansa ja yksityiselämänsä yhteen siten, että ne eivät joudu ristiriitaan keskenään. Papin vapaa-ajan tulee sopia siihen opetukseen, jota hän seurakunnalle virkansa puolesta antaa.

”Semmonen ajattelu, että ”minä olen vapaa ihminen, minä saan tehdä mitä itte tahdon”, niin jotkut suitsit siinä...tämmösessä virassa, joka on julkinen virka ja jossa, jossa niinkun halutaan opettaa ja viestiä jotakin sanomaa, niin tästä sanomasta käsin pitää asettaa joitakin suitsia yksilökohtaiselle vapaudelle.”¹⁴⁸

Keskusteltaessa esikuvallisuuden vaatimuksista suurin osa piispoista oli sitä mieltä, että esikuvallisuus ja julkisuus ovat asioita, joihin pappiskandidaatin tulee tietoisesti sitoutua. Ennen vihittävien pappislupausta piispa, myös esikuvallisuuteen viitaten, lausuu: ”Olette nyt tunnustaneet velvollisuutenne ja ilmoittaneet haluavanne ne täyttää.”¹⁴⁹ Piispojen mukaan yksilön oma asenne vaikuttaa paljon siihen, miten hän työn luonteen ottaa. Piispat kuitenkin määrittivät esikuvallisuuden odotuk-

146 Huovinen 2001a, 261.

147 Latva 2000, 99–100.

148 B15.

149 KTK 1995, 111.

set melko alas. Tyypillinen määritelmä esikuvallisuuden edellyttämälle elämälle oli ”normaalia, suomalaisen aikuisen ihmisen elämää”. Osa piispoista nosti esille kirkkojärjestyksen velvoitteet seurakuntalaiselle.¹⁵⁰ Näiden piispojen mukaan papin esikuvallisuuden ei tarvitse ulottua näitä kirkkojärjestyksen vaatimuksia pidemmälle. Tämä säännös on kirkkojärjestyksen kommentaarin mukaan niin sanottu ihannepykälä, johon ei liity oikeudellisia seuraamuksia. Kommentaarinkin mukaan säännös osoittaa välillisesti, mitä seurakunnan on oikeus odottaa papilta ja hengellisessä toiminnassa olevalta viranhaltijalta.¹⁵¹ Myös *John Vikström* tuo ”ihannepykälän” esille puhuessaan kirkkoon sitoutumisesta ja sen sitoutumisen asettamista velvoitteista. Vikströmin mukaan kirkko on erilleen kutsuttu joukko, *ek-kleesia*,¹⁵² joka on saanut kehotuksen sitoutua elämään, joka vastaa saatua kutsua.¹⁵³ Sen, mikä koskee koko kirkkoa, voidaan nähdä koskevan erityisesti pappisvihkimyksen vastaanottajaa, koska hän vääjäämättä on jonkinlainen kirkon ja Jumalan edustaja yhteiskunnassa.

”Pappi vois niinku peilata sitä omaa esikuvallisuuttaan, niinku lainausmerkissä siihen kirkkojärjestyksen kohdan vaatimukseen, jossa kerrotaan, että papin tai... seurakuntalaisen edellytetään, et hän ...käy Jumalan sanan kuulossa ja kasvattaa lapsensa kristillisesti ja noin...solmii avioliiton ja niin edelleen kristil...sen mukaan mikä kirk...mikä on niinkun normaali kristillinen järjestys... Ei se sen ihmeempää ole se esikuvallisuus.”¹⁵⁴

Piispojen kokemuksen mukaan monet pappiskandidaatit asettavat riman esikuvallisuuden suhteen liian korkealle. Piispojen mielestä esikuvallisuutta on turha pelätä, yksi piispoista koki sen jopa siunaukseksi; hän uskoi varjeltuneensa paljolta pahalta pyrittään noudattamaan esikuvallisuuden vaatimusta. Piispan mielestä oman elämän eettinen tarkastelu on yhtä tarpeellista jokaiselle ihmiselle: pappi ei ole erikoisasemassa.

”Siihenhän (esikuvallisuuteen) todella pappisvihkimyksessä sitoudutaan... minusta näyttää siltä, että pappiskokelaat ovat asettaneet tässä monesti riman liian korkealle, ja väärin paikkoihin. Ajattelen sillä tavalla, että kun eletään normaalia suomalaista aikuisen ihmisen elämää, niin kyllä se riittää papillekin...tietenkin ...joissakin asioissa on syytä elää vähän siistimmin. Kyllä tämä pappeus ja piispuus on minua varjellut paljolta pahalta, mutta aika paljon pahaa minä oon kyllä ehtinytkin. Ja...ajattelen, että jokainen voi omalla persoonallisella tavalla kasvaa tämän viran mittoihin. Tärkeintä on pyrkimys toteuttaa sitä... minkä näkee... kirkon ja kristilli-

150 KJ 2002, 1:5 §: Kirkon jäsenen tulee osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää muutenkin armovalineitä ja edistää seurakunnan tehtävän toteutumista. Kirkon jäsenen tulee noudattaa kristillistä elämäntapaa, solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla, antaa kastaa lapsensa ja huolehtia heidän kristillisestä kasvatuksestaan.

151 KJK 2002, 268–269.

152 Kreikaksi εκ: alkuliitteenä εκ merkitsee ulos, -sta, -stä. κλησις: kutsuminen (καλεω: kutsua). Gyllenberg 2001, 77, 143.

153 *Vikström* 2002, 38–40.

154 C10.

sen elämän sisällöksi tänä päivänä. Tietysti jokainen joutuu tämmösten elämäntapa-asioittenkin kanssa pohdiskelemaan ja mietiskelemään... minusta ne asiat ovat...saavat helposti liian suuren painoarvon... kenelle tahansa kunnon kansalaiselle tekee hyvää elää siististi.”¹⁵⁵

Piispat näkivät tilanteen paradoksaalisuuden. Ihmisen, jonka tulisi kohdata oma syntisyytensä voidakseen saarnata armosta ja rakkaudesta, tulisi myös ymmärtää olevansa esikuvana muille. Voimakas synnintunto voi piispojen mielestä lisätä esikuvallisuuden taakkaa.

”Papin täytyy aina muistaa et hän on aivan tavallinen kuolevainen, tavallinen puliainen eikä hänestä ole esikuvaksi. Mutta kuitenkin hän ...hänen on tiedostettava että hän on esikuva. Ja tässä on tämä paradoksi.”¹⁵⁶

Yksi piispoista suhtautui esikuvallisuuteen muita tiukemmin. Hän käytti ilmaisua ”olla kirkon antautunut palvelija” puhuessaan papin elämästä ja moraalista. Tämä piispa odottaa papin miettivän ratkaisujaan ja elämäntapojaan ennen kaikkea kirkon näkökulmasta. Hän odottaa papin elävän opetuslapsen kurinalaista elämää.¹⁵⁷ Muutkin piispat pitivät itsestään selvänä, että pappi miettii ratkaisujaan myös kirkon näkökulmasta, mutta he kaiken kaikkiaan suhtautuivat esikuvallisuuteen opetuslapseudesta puhunutta piispaa sallivammin. Muiden piispojen ”tavallisen suomalaisen elämän” ja ”opetuslapsen kurinalaisen elämän” välillä on nähtävissä selvä ero. Esikuvallisuuteen ankarammin suhtautuneen piispan odotuksissa näkyi kautta linjan eräänlainen nöyryyden vaatimus. Tämä nöyryyden vaatimus on ajoittain hieinan ristiriidassa saman piispan edellyttämän kansankirkollisuuden kanssa. Papin tulee olla esimerkki ja pyrkiä kurinalaisuuteen, mutta samalla hänen tulisi ymmärtää niitä, jotka eivät pysty elämään esimerkillisesti. Tämän suvaitsevaisuuden piispa uskoo löytyvän nöyryyden ja kirkon sanoman palvelukseen antautumisen kautta.

Turun piispa *Ilkka Kantola* kritisoi esikuvallisuuden vaatimusta. Koska hän on esittänyt mielipiteitään asiasta myös julkisesti, mainitsen hänen nimensä tässä yhteydessä. Kantola oli muiden piispojen kanssa yhtä mieltä siitä, että opettajan tulee elää opettamallaan tavalla, mutta hän pitää esikuvallisuuden sitoutumisen vaatimusta liian ankarana. Kantola on kokenut, että papille esikuvallisuuden vaatimus voi monissa tilanteissa olla liian raskas taakka kantaa. Kotimaa-lehden kuudetta käskyä käsittelevässä artikkelissa Kantola muistuttaa, ettei papin ensisijainen tehtävä ole olla kunnon ihmisen malli, vaan tärkein tehtävä on puhua Jeesuksesta ja julistaa Jumalan sanaa.¹⁵⁸ Kantolan mielestä esikuvallisuuden vaatimus voi johtaa kaksinaismoralismiin ja jopa valheessa elämiseen. Tämän vuoksi hän toivoo, että asia mietittäisiin kirkossa uudelleen.

155 F8.

156 G6.

157 H9.

158 *Kantola* 2002, 12–13.

”Mä olen ollut vähän kriittinen siihen, että semmonen vaaditaan. Siis ajatus on sinänsä ehkä väistämätön ...kun ollaan kasvatustyössä ja puhutaan eettisestä kasvatustyöstä... etiikkahan opetetaan elämällä...se on elämisentaito ja siin on papin oma elämä... jos se on täysin ristiriidassa sen kanssa mitä hän opettaa hyvästä elämästä, ...et se on jotenkin väistämätöntä, että tää esikuvallisuus on siinä tavalla tai toisella, mutta mä kyllä panisin kysymysmerkkiä siihen, et pitääkö sen olla pappislupauksen yhteydessä. Pappi on väistämättä yksi esimerkki ja ihmiset katsoo papin suuntaan ...mut täytyyys siitä tehdä tavattoman raskas taakka papille.”¹⁵⁹

Kantola kokee esikuvallisuuden seuraavan pappia väijäämättä, mutta poistaisi sen vaatimuksen pappislupauksen yhteydestä. Esikuvallisuuden julkinen lupaaminen tekee Kantolan mielestä asiasta liian vakavan ja asettaa paineita papille. Paineet puolestaan voivat aiheuttaa ristiriitatilanteita, joissa pappi toimii kaksinaismoralistisesti ja joutuu elämään valheessa. Tällä Kantola tarkoittaa papin julkisen ja yksityisen elämän välistä ristiriitaa, jota pappi yrittää peitellä seurakunnalta.

”Esikuvallisuuden ajatus voi synnyttää sellaista kaksinaismoralistista hommelia. Ja sitten tietynlaista valhetta, jonka kanssa papin täytyy tulla toimeen, että seurakunta pysyis kasassa ja minust siinä on jotenkin hyvin arveluttavaa... Mä kyllä kannataisin, että se esikuvallisuusasia jotenkin mietittäis kirkossa ... silloin kun huutaa lapsillensa omakotitaloalueella, jossa tontit on pienikokoisia ja huomaa, että päällä on papin paita tai piispan paita, niin silloin tuota tulee miettineeks, et onko tää nyt..”¹⁶⁰

Käsityksissä esikuvallisuudesta näkyi selvä ero Kantolan kannan ja muiden piispojen edustamien kantojen välillä. Muut piispat eivät kritisoineet esikuvallisuuden vaatimusta sinänsä. Sen sijaan piispat pohtivat esikuvallisuuden sisältöä ja merkitystä. Piispa *Huovinen* erittelee kirjassaan hengellisen ja moraalisen esikuvallisuuden. Hänen mukaansa hengellinen esikuvallisuus on papin tapauksessa sitä, että pappi näyttää, mistä suunnasta löytyy apu hengellisissä asioissa. Moraalisen esikuvallisuuden *Huovinen* myöntää olevan vaikeampi ja vaativampi kysymys. *Huovinen* uskoo Kantolan tapaan, että esikuvallisuuden vaatimus vie helposti ulkokultaisuuteen ja tekopyhyyteen. *Huovinen* ei kuitenkaan kritisoi ja kyseenalaista esikuvallisuuden vaatimusta, vaan pitää sitä luonnollisena jatkumona papin viran julkiselle luonteelle. Hänen mukaansa tavallisten ihmisten synneistä ei yleensä ole vahinkoa muille kuin tekijälle itselleen, mutta tunnetun ihmisen hairahdus aiheuttaa yhteistä vahinkoa.

”Seurakuntalaisilla on oikeus odottaa, että kirkkoa edustava pappi pitäytyy kirkon uskoon ja elää niin kuin kirkko opettaa.”¹⁶¹

159 *Kantola*, 6.

160 *Kantola*, 6.

161 *Huovinen* 2001a, 257.

Huovinenkin yhtyy edellä mainittuun kirkkojärjestyksen ihannepykälään. Hänen mukaansa luonnollinen moraalitaju, kymmenen käskyä ja hyvä harkinta riittävät määrittämään esikuvallisuuden vaatimuksia.¹⁶²

4.1.2. Uskottavuus edellytyksenä

Piispat korostivat papin uskottavuuden merkitystä. Uskottavuus ja esikuvallisuus kulkevat käsi kädessä, sillä nimenomaan esikuvallisuudessa hairahtuminen syö papin uskottavuutta. Jos pappi itse elää täysin eri tavalla kuin opettaa, on edessä vääjäämättä ongelmia. Paimenkirjeessään Turun arkkihiippakunnan pappistolle vuonna 1989 *John Vikström* totesi seuraavasti: ”Katson, että pappi joka tietoisesti ja harkitusti tekee aviorikoksen, on velvollinen myös vakavasti harkitsemaan mahdollisuuksiaan jatkaa pappisvirassa, sillä tällaisen teon jälkeen hänellä ei ole edellytyksiä pappisviran uskottavalle hoitamiselle.”¹⁶³ Huomiota herättäneellä paimenkirjeellään *Vikström* korosti uskottavuuden säilymisen tärkeyttä.

Papin esimerkillisyys ei *Kari Salosen* tutkimuksen mukaan ole seurakuntalaisille niin tärkeää, kuin piispojen lausunnoista voisi päätellä. *Salosen* tutkimuksesta kävi ilmi, että keskimäärin vain 14 % seurakuntalaisista odottaa papin elävän esimerkillistä, oman opetuksensa mukaista elämää. Raahelaisille tämä odotus oli tärkeämpi kuin helsinkiläisille.¹⁶⁴ Vastaajista 76 prosenttia oli sitä mieltä, että papilta ei tule vaatia enempää kuin muilta ihmisiltä. Tämän kanssa ristiriidassa on se, että lähes yhtä suuri enemmistö vaatii pappia muun muassa elämään esimerkinä, olemaan vahva omassa uskossaan ja olemaan käytettävissä mihin vuorokaudenaikaan tahansa. Uskottavuuden edellytyksestä kertoo erityisesti vaatimus ”Papin tulee opettaa vain sellaista, mistä on itse omakohtaisesti vakuuttunut”, josta 44 %:a vastaajista oli samaa mieltä.¹⁶⁵

Kaksi piispaa uskoi seurakuntalaisten odottavan papilta ennen kaikkea inhimillisyyttä. Seurakuntalaiset eivät näiden piispojen mukaan odota papilta pyhyyttä ja puhtautta vaan tärkeämpää on elää tavallisen ihmisen elämää, joka ei ole ristiriidassa sen opetuksen kanssa, jota pappi virassaan antaa. *Salosen* tutkimus vahvistaa tätä käsitystä, sillä sen mukaan seurakuntalaiset odottavat papilta kaikkein eniten juuri ihmissläheisyyttä.¹⁶⁶ Inhimillisyyttä on piispojen mukaan ainoa tie todellisen armon löytämiseen. Tekopyhä, epäinhimillinen ja pintakiiltoinen pappi ei voi piispojen mukaan opettaa seurakuntalaisille armosta ja sen merkityksestä uskottavasti. Armo tulee täyteen heikkoudesta.

162 *Huovinen* 2001a, 256–259.

163 *Vikström* 1989, 8.

164 *Salonen* 1992, 93.

165 *Salonen* 1992, 74–78.

166 *Salonen* 1992, 99–100.

”Päinvastoin, tänä päivänähän arvostetaan semmosta pappia, joka on niin sanotusti tavallinen ihminen.”¹⁶⁷

Sama armollisuuden ajatus tulee ilmi piispa *Huovisen* kirjassa *Sydämen puhetta*, jossa Huovinen puhuu siitä, mitä armo opettaa ihmisille. Huovisen mukaan ihminen, joka on tullut armosta osalliseksi tietää, että elämä ei perustu hänen omaan taitoonsa, eikä hänen omiin kykyihinsä, vaan siihen, että hän on tullut itsensä ulkopuolelta saadun armon kohteeksi. Huovisen mukaan armon kohteeksi tulleen ihmisen on mahdollista kilpailematta rakastaa toisia ihmisiä.¹⁶⁸ *Mari Vihinen* on tutkinut teologian ylioppilaiden pappiskuvaa. Tutkimuksessa nousivat papin persoonallisuuteen liittyvistä odotuksista esille merkittävänä juuri papin inhimillisyyden, miellyttävyyden ja suvaitsevaisuuden odotukset. Teologian opiskelijat odottivat inhimillisen papin ymmärtävän oman tietämättömyytensä ja inhimillisyytensä sekä elävän normaalia elämää. Ihmisenä miellyttävän papin tulisi olla avoin, nöyrä, rohkea ja joustava. Suvaitsevaisen papin tulee hyväksyä toiset, kunnioittaa, rakastaa ja osoittaa armollisuutta.¹⁶⁹ Piispat arvostivat inhimillistä pappiskandidaattia, joka on valmis tunnustamaan heikkoutensa ja turvautumaan Jumalan armoon.

”Mä luulen että se (uskottavuus) on hyvin tärkeää. Että sä oot uskottava. Sinä et oo uskottava, jos sä oot vaan tämmönen pintakiiltonen pappi. Pappina sä tulet uskottavaksi, kun sä oot myöskin inhimillinen, mutta sitten jos sä teet jotakin semmosta, mikä...on jyrkässä ristiriidassa sen kanssa, mitä sinä opetat, niin kysymys tästä uskottavuudesta niinkun häviää.”¹⁷⁰

”Että ihmisellä on myöskin selkeä eettinen ...kristillinen moraal, kristillinen elämäntapa, mitä haluaa noudattaa. Ja sitten ennen kaikkea, että vihittävä on myöskin ihminen isolla iillä. Että mä en halua mitään pyhimyksiä, enkä minä halua sellaisia vihittäväksi, jotka sanovat, että ”olen onnistunut välttämään niin paljon paha ja väärää ja elänyt nuhteettomasti ja hyvin ja ...ollakseni pappi...” Siis me emme tarvitse täydellisiä ihmisiä kirkkoon, vaan me tarvitsemme syntisiä ihmisiä kirkkoon.”¹⁷¹

Opas kirkon virkaan opiskelevalle neuvoo tulevaa pappia opettelemaan elämään yksityisen elämän ja julkisen viran jännitteessä. Papilla on velvollisuus pitää itsensä ja Jumalan välisenä sellaiset asiat, jotka eivät sovi yhteen pappisviran luonteen kanssa. Papin ammattitaitoon kuuluu erottaa yksityiselämä viranhoidosta. Uskottavuuden säilymisen kannalta on tärkeää, että pappi käsittelee ajatuksiaan ja tunteuksiaan yksin tai esimerkiksi työnohjauksessa.¹⁷²

167 F11.

168 *Huovinen* 1997, 151–156.

169 *Vihinen* 2001, 80–83.

170 F12.

171 G5.

172 *Opas kirkon virkaan opiskelevalle* 1997, 12–13.

”Jos tulee vaikeuksia, niin osaa hoitaa ne sitten siellä, mistä se apuparhaiten ja viisaiten tulee, eikä ikäänkun ruveta kertomaan sitten seurakuntalaisille, mitä kauheen suuria epäilyksiä mulla on ja niinkun työntää sen oman ahdistuksensa seurakuntalaisten kannettavaks, joille se ei kuulu - heil on ihan omat taakkansa, joiden kantajaks pappin itseasiassa pitäs... Et tämmösissä asioissa pitää olla kypsyyttä, mutta muuten kyllä saa olla raakile ja matkalla.”¹⁷³

Piispat odottavat pappin olevan virkansa vaatimusten tasalla ja tiedostavan velvollisuutensa seurakunnan palvelijana. Tärkeä osa pappin velvollisuuksia on erottaa työ ja yksityiselämä. Myös omat henkilökohtaiset, erityisesti kirkon kannasta ja opetuksesta poikkeavat mielipiteet on osattava pitää erossa viranhoidosta. Tärkeää on myös ymmärtää viranhoidon vaatimukset yksityiselämälle. Pappi ei voi elää elämää, joka on karkeassa ristiriidassa kirkon opetuksen kanssa.

4.1.3. Lasiseinäinen talo

Pappin yksityiselämän ja työn yhteensovittamisesta puhutaan paljon. Seurakunnasta riippuen pappin vapaapäivistä huolehtiminen voi jäädä pitkälti pappin omalle vastuulle. Seurakuntapappin ammatti vaatii perheeltä paljon. Seurakunnassa työskentelevä teologi sitoutuu voimakkaasti pappin työhön, johon kuuluu valmius olla tavoitettavissa ja käytettävissä. Pappi on työssä kun muu perhe on vapaalla: illat, viikonloput ja loma-ajat ovat pappin työn kannalta kiireisintä aikaa. Työn kokonaisvaltaisuus aiheuttaa helposti sen, että omasta ja perheen hyvinvoinnista huolehtiminen jää toiselle sijalle. Kiusaus antaa enemmän aikaa seurakunnalle kuin perheelle on jatkuvasti läsnä. *Pontus Salmen* tutkimuksen mukaan työajat ja -määrä aiheuttavat eniten räsitystä seurakuntien hengellisen työn tekijöille, koska työ vie aikaa perheeltä ja itseltä. Kolmanneksi eniten räsitystä aiheutti yleinen mielipide ja seurakuntalaisten odotukset. Silmälläpidon alaisena eläminen ja rooli-odotukset lisäävät työstä aiheutuvaa henkistä kuormitusta. Paineet käyttäytyä yhteiskunnallisen roolin mukaisesti työssä ja vapaa-aikana ovat korkeat. Salmen mukaan rooli-odotukset rasittavat enemmän naisia kuin miehiä.¹⁷⁴ Piispat pitivät työn kokonaisvaltaisuutta välttämättömänä. Kaikki piispat ymmärsivät oman ajan merkityksen pappille, mutta vähintään yhtä tärkeänä he pitivät sitä, että pappi on seurakuntalaisten tavoitettavissa. Tapa ymmärtää vapaa-ajan ja työn välinen jännite vaihteli eri piispojen välillä.

Suuri osa piispoista koki julkisen roolin olevan tärkeä osa työn luonnetta. Nämä piispat eivät nähneet julkisuutta ongelmaksi. He odottivat pappien olevan tietoisia roolinsa velvoitteista ja valmiita kohtaamaan pappin luokse hakeutuvia ihmisiä. Nämä piispat ymmärsivät pappisuuden osaksi ihmisen persoonaa. Koska piispat pitivät tärkeänä pappisuuden sisäistämistä, he eivät nähneet mahdolliseksi irtautumista pappisuudesta vapaa-aikanakaan. Pappiksi vihitty on aina ja kaikkialla pappi

173 C9.

174 *Salmi P.* 2001, 142–149.

ja ihminen. Piispojen mukaan tämän tosiasian sisäistänyt työntekijä ei myöskään tee ongelmaa vapaa-ajan järjestämisestä. Vastaava pappiskäsitys nousi esille sekä *Varkin* että *Falck-Rahikaisen* tutkimuksissa. Siitä voidaan käyttää nimitystä *elämäntapapappeus*.¹⁷⁵ Piispat kokivatkin, että työajan tarkka määrittäminen romuttaisi koko pappisviran. Samaan tulokseen on tullut pappisviran ja palkan suhdetta pohtinut *Jaakko Jaatinen*. Jaatisen mukaan palkka ja työaika tuhoavat kristillisen kutsumusajatuksen.¹⁷⁶ Piispat korostivat papin roolia seurakunnan palvelijana. Palvelija on vapaalla ainoastaan silloin, kun palveltavat eivät tarvitse häntä.¹⁷⁷

*”Se (työajan tarkka määrittäminen) kyllä romuttaisi koko pappisviran minusta, ja tekis siitä jotain täysin toista, ilman muuta.”*¹⁷⁸

*”Pappihan ei koskaan voi olla irti omasta pappeudestaan, mut siis jokainen meistä myöskin tietää, että sehän ei oo totta. Jokainen meistä on myöskin yksityisesti sitä mitä on. Jos vakaumus on läpi elettyä vakaumusta, niin viime kädessä ei tarvitse ajatella että tuossa on pappi ja tässä on mies... Se vakaumus, jota Jumala pohjimmaltaan meiltä odottaa, tai jonka hän antaa meille, on sitä, että ei tarvitsisi hikoilla tämän asian kanssa, että koska minä nyt sitten olen pappi ja koska mä olen tavallinen ihminen.”*¹⁷⁹

*”Mun on hyvin vaikea nähdä, että mitä se on se ei-pappeus. Kyllä mä ymmärrän että pannaan siviilit päälle ja...uimahousut jalkaan kun mennään uimaan ja ei oo ...ei oo pantaa kaulassa mutta tuota kyllä se vaan se pappeus on täällä itsellä sisällä ja se on elämänikäinen pappeus... jos uimarannalla tulee joku, joka rupee juttelemaan ja pappi sanoo, että ”anteeksi on yksityisaikani, palatkaa virastoaikana”, en minä ymmärrä sellaistaakaan pappeutta toisaalta. Ja siinä mielessä tämä yksityisyys on suhteellista...”*¹⁸⁰

Piispat pitivät pappeuden yksilön elämään sovittamista taitolajina. Jos ihminen on sinut itsensä ja pappeutensa kanssa, ei ristiriitoja synny. Frostin tutkimuksen mukaan oman pappisidentiteetin muodostaminen auttaa eri roolien välisen tasapainon löytämisessä.¹⁸¹ Piispat kokivat, että papin tulee sisäistää oma pappeutensa niin, ettei sen pohtiminen arjessa ole tarpeen.

*”Se on semmoinen taitolaji se pappeus, että jos siihen, sen identiteetin...että niin pystyy olemaan sinut itsensä ja pappeutensa kanssa. Niin jos sitä voi kehittää, niin silloin ei tarvii hävetä itseään, eikä tarvii pappeuttaan hävetä ja silloin on vapaa.”*¹⁸²

175 *Varkki* 1999, 104–105. *Falck-Rahikainen* 1994, 43–45.

176 *Jaatinen* 1981, 168–173.

177 Mm. *Huovinen* 2001a, 218: ”Korostamalla papinviran merkitystä kirkko haluaa sitoa papit seurakuntaan ja ihmisiin. Ulkoinen kutsu painottaa sitä, että muut kuin pappi itse valitsevat sen, kenen luokse hänet lähetetään palvelijaksi.”

178 H9.

179 G7.

180 A9–10.

181 *Frosti* 1996, 147.

182 D8–9.

Osa piispoista muistutti, että vahvan pappisidentiteetin omaava henkilö osaa olla vapaalla ilman sen suurempia ”pappeuden karkotustoimenpiteitä”. Piispat edellyttivät, että papin yksityiselämän ja viranhoidon välille ei muodostu jännitteitä. Yksityselämän tulee olla viran velvoitteiden kanssa sopuoinnussa.

*”Pappi tarvitsee sellasen yhteisön, jossa hän voi olla muussakin roolissa kuin siinä...juuri siinä roolissa missä hän esiintyy seurakunnan edessä... Tietysti toivottavaa on että se oma aika olis jollakin tavalla sopuoinnussa sen...seurakunnan ajan kanssa...eli, että se...että se ei riitelis keskenään. Jännitteitä on selvästi olemassa...seurakuntalaisten odotusten ja sitten omien henkilökohtasten odotusten ja siten työtovereiden odotusten välillä”.*¹⁸³

Pappeudesta saa osansa myös papin perhe. Isän tai äidin pappeus asettaa vääjäämättä odotuksia myös lapsille ja puolison pappeus vaimolle tai miehelle. Frostin tutkimuksen mukaan 45 % papeista oli täysin tai lähes samaa mieltä väitteestä ”Papin perheeltä odotetaan liian paljon.” Puolisoista tätä mieltä oli 40 %. Papin lapsena elämisessä pahinta ovat ”tarkkailevat juoruämmät”. Lapset kokivat joidenkin ihmisten kiinnittävän erityistä huomiota papin lasten käytökseen.¹⁸⁴ Myös piispat ovat tiedostaneet nämä jännitteet seurakuntalaisten odotusten ja perhe-elämän välillä.

*”Pelätään näyttää, että meilläkin pestään pyykkiä ja mitä se teille kuuluu, että me kaupassa käydään. Ei sitä yksityisyyttä voi kätkeä...kyllä se näkyy meidän elämämme kuitenkin...missä määrin me osaamme sitä näyttää, niin ... tottakai pappilan murheet näkyy ja niistä saattaa seurakunnassa viritä keskusteluakin. Jos on murrosikäinen pappilan vesa, joka ei... Joka käyttäytyy odotuksiin sopimattomalla tavalla... sehän tuo jännitettä ja mielipahaa puolin ja toisin ja onhan siinä tällaisia puolia, eikä sellainen aina ole helppoa...tällaiset pappilan elämät... Kyllä pappi voi minun mielestäni olla yksityiselämässään riittävästi.”*¹⁸⁵

Huovinen toteaa kirjassaan, että tänäkin päivänä asetetaan papin vaimolle helposti tiettyjä ”seurakunnan äidin” odotuksia. Huovinen kutsuu pappilaa lasiseinäiseksi taloksi, jonka elämänmalleja ja tapoja tarkkaillaan. Pappilaan ja papin puolisoon kohdistuvat odotukset ovat erilaisia pienellä paikkakunnalla ja suurkaupungissa. Myös lapsiin kohdistuvat odotukset ovat erilaisia. Yleisesti kuitenkin seurakunnasta löytyy aina niitä, jotka vahtivat hieman tarkemmin papin lasten tekemisiä. Huovinen uskoo, että tällainen tarkkailun alla eläminen voi pakottaa pappilan lapset kapinoimaan muita enemmän. Huovinen viittaa vanhaan sanontaan ”papin pojat pahimpia” ja muistelee omaa lapsuuttaan. Papin pojan maine oli ihmisten mielissä hyvin tiukassa. Huovisen mukaan lapset saattavat moninkertaistaa heihin kohdistuvat odotukset mielissään ja havaitessaan taakan ylivoimaiseksi päätyvät kapinoimaan.¹⁸⁶

183 C11.

184 Frosti 1996, 146.

185 A9–10.

186 Huovinen 2001a, 289–291, 299–300.

Saila Frostin tutkimuksen mukaan seurakuntalaisten joskus ristiriitaisetkin odotukset voivat ahdistaa pappeja ja heidän perheitään. Frostin tutkimat papit olivat kuitenkin kokeneet tämän olevan vältettävissä itselle asetettujen odotusten tarkistamisella. Pappi, joka vaatii itseltään liikaa, voi helposti ahdistua ja kokea samanlaisia odotuksia myös muiden taholta.¹⁸⁷ Myös piispat näkivät papin roolin tuovan mukanaan tiettyjä jännitteitä. Yksi piispoista koki, että pääasiassa nämä jännitteet syntyvät ihmisten projisoidessa pappiin kokemuksiaan muista papeista. Piispa kertoi tarkkailevansa käyttäytymistään huomattavasti huolellisemmin liikkeessaan piispan tai papin puvussa. Hän uskoi tämän olevan yleistä pappien keskuudessa.

”Mäkin tänään kun olin hotellissa aamiaisella niin en mennyt tää takki päällä ja näin, vaan vähän kevyemmissä vaatteissa, et sit on niinkun rennompi syödä aamiainen, et kyllä se jotenkin elää ja mä luulen että se on nyt niin... Kysymys on siitä, että kun vähän sama kun poliisilla varmaan, että kuvitellaan niin, että kun ihminen näkee papin, nin sillan hän projisoi siihen henkilöön – vaikka se onkin ihminen – hän projisoi siihen ne kokemukset mitä hänellä, ja ne mielikuvat, jotka liittyy pappiin tällai yleiskäsitteenä ja niitten mielikuvien kantajana ei ole aina ollenkaan helppo olla. Kun ajaa näissä vetimissä autoa, niin sitä yrittää muistaa, että ajaa näissä vetimissä, eikä paina torvea, esimerkiks.”¹⁸⁸

Muut piispat eivät tuoneet esille vastaavia omakohtaisia kokemuksia. He tiedostivat seurakuntalaisten odotukset ja vaatimukset, mutta uskoivat ”siistin elämän” ja vahvan itsetunnon auttavan pappia ja tämän perhettä selviämään seurakunnan keskellä. Mielestäni piispat velvoittavat papin lisäksi myös tämän perheen tiettyyn esikuvallisuuteen. He eivät odota ihmeitä, mutta tietty itsekontrollin vaatimus on selvästi nähtävissä.

Piispat uskoivat monien pappien liioittelevan roolinsa raskautta. He olivat havainneet joidenkin pappien tekevän itselleen ylitsepääsemättömän ongelman vapaapäivien ja työn erottamisesta. Piispojen kokemusten mukaan on pappeja, jotka ahdistuvat, jos joutuvat vapaapäivinä sivuamaan keskusteluissa teologisia aiheita tai kohtaamaan seurakuntalaisia. Piispat korostivat, että jokainen papin työtä sivuava keskustelu ei merkitse työn tekoa, eikä näin ollen pilaa vapaapäivääkään.

”Kun mulla nyt on vapaapäivä, niin mä en saa ajatella yhtään...en saa avata Raamattua tai en saa vastata mihinkään teologiseen kysymykseen tai en saa keskustella surusta kenenkään kanssa kassajonossa, muuten mä oon töissä...”¹⁸⁹

”Minusta se niinkun on omasta asenteesta kiinni, et meniks mun vapaapäivä nyt kertakaikkiaan pilalle, jos se mun kanssa jutteli siellä hyllyjen välissä siitä mummon sairaudesta...elämäähän tämä on.”¹⁹⁰

187 *Frosti* 1996, 139–141.

188 E10.

189 E8.

190 F11–12.

”Lääkäri, poliisi, kansanedustaja, ministeri, kunnanvaltuutettu, mitä niitä nyt on... tai maatalous...eläinlääkäri vaikka, maatalousneuvoja... kyllähän heiltäkin kysytään riippumatta siitä, että missä he ovat, niin kun tuttu näkee, niin ”kun sä olet sen alan asiantuntija, niin kertosikse ohimennessä tämän...?”¹⁹¹

Tutkittavat korostivat myös sitä, ettei kukaan ole koskaan vain *pelkkä* oma itsensä. Ihmisen koti, kasvatus, koulutus, työympäristö harrastukset ja muut elämän osa-alueet lyövät aina yksilöön leimansa.

”Semmosta niinkun puhdistettua, omana itsenään olemisen aikaa, niin ei sellasta oo kenelläkään.”¹⁹²

Lähes kaikki piispat uskoivat vapaa-aikaan liittyvien ongelmien johtuvan kutsumuksen puutteellisesta sisäistämisestä. Sama ilmiö näkyy Falck-Rahikaisen tutkimuksessa, jossa vahvasti kutsumustietoisten pappien pappisidentiteetti ei horjunut työttömyydenkään aikana, vaan kutsumus toteutui pappeudessa itsessään.¹⁹³

Piispat eivät nähneet papin erikoisia työaikoja kovin poikkeukselliseksi ilmiöksi. Heidän mukaansa suomalaisessa yhteiskunnassa on monia työaloja, joilla työajat ovat vastaavat tai vaikeammat.

”Ja sitten haluaisin siitä muistuttaa, että huomattava osa suomalaisista, muistakin suomalaisista, on epätyypillisissä työajoissa. Ei tämä ...ei tätä pidä dramatisoida eikä myöskään kerätä kohtuutonta myötätuntoa itselle. Kyllä tehdastyössä ja palveluammateissa on hyvin paljon semmosia, jotka toimivat epätyypillisissä työajoissa ei...papin ongelma se on, mutta se on monien monien muidenkin ongelma tällä hetkellä.”¹⁹⁴

Papin työn koetaan yleisesti poikkeavan monista muista ammateista. Vaikka pappi ei ole poikkeavien työaikojensa kanssa yksin, on työ hyvin kokonaisvaltaista ja siksi varsin ainutlaatuista. Myös Frostin tutkimuksen perheet kokivat raskaana papin poissaolot ja jatkuvan tavoitettavissa olemisen, sillä papin vapaat sijoittuvat usein muun perheen työ- ja kouluu aikaan.¹⁹⁵ Piispat eivät ottaneet tätä lainkaan esille, vaan korostivat papin työn hyviä puolia kuten itsenäisyyttä, vapautta ja liukuvia työaikoja. Nämä ovat kuitenkin juuri niitä seikkoja, jotka usein koetaan papin työssä kielteisiksi. Moni kaipaa selkeitä työaikoja ja viisipäiväistä työviikkoa.

Lähes kaikki piispat olivat sitä mieltä, että papin vapaa-ajan säätely on asianomaisesta itsestään kiinni. Piispat uskoivat, että ongelmaa vapaa- ja työajan välille ei synny, ellei pappi sitä itse päässään luo. Jos pappi jatkuvasti ajattelee olevansa tarkkailun alaisena, on hän vääjäämättä virkansa orja. Myös Saila Frosti on tullut samaan tulokseen tutkiessaan papin työtä ja perhettä. Frostin mukaan papin oma

191 E8.

192 G7.

193 Falck-Rahikainen 1994, 44.

194 F11–12.

195 Frosti 1996, 137–138, 146–147.

työidentiteetti vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka paljon pappi järjestää vapaa-aikaa itselleen ja perheelleen.¹⁹⁶

”Teenkö mä siitä itselleni ongelman, ajattelenko mä koko ajan, että tässä minä nyt pastorina käyskentelen...”¹⁹⁷

Pappi on itse oma kellokorttinsa. Piispat olivat sitä mieltä, että asianomaisen on kyettävä itse huolehtimaan kalenteriinsa riittävästi vapaa-aikaa ja pidettävä siitä kiinni. Työn luonne haastaa henkilökohtaiseen johtamiseen ja oman elämän organisointiin. Huovisen mukaan on tärkeää, että pappi oppii sanomaan *ei*. Kieltäytyä voi kohteliaasti, mutta yksiselitteisesti. Papin ei tarvitse selitellä vapaapäiviään seurakuntalaiselle. Riittää kun pappi ilmoittaa olevansa varattu. Huovisen mukaan kohtelias pahoittelu ja toisen ajan tai auttajan ehdottaminen kuuluu asiaan.¹⁹⁸

”Se vaatii henkilökohtaista johtamistaitoa, oman elämän ja oman työn johtamista. Siihen on ehkä valmiuksia liian vähän... Sun pitää miettiä se omatuntosi kanssa ja kalenterin kanssa ja perheen ja ystävien kanssa ja miten ne työt ja vapaa-ajat tulee, ja mikä on se työsuoritusten määrä, joka sitten riittää sun niinkun esimiehelle, työnantajalle ja nimenomaan sulle itselles, ja tämä on se työskentely, johon tämä systeemi haastaa.”¹⁹⁹

Monet artikkelit kirkollisissa lehdissä käsittelevät papin työn raskautta ja vaativuutta. Myös tutkimukset osoittavat papin työn olevan raskasta ja vaativaa.²⁰⁰ Tätä tutkimusta varten suoritetuissa haastatteluissa piispat eivät kuitenkaan myöntäneet työajattomuuden ja työn kokonaisvaltaisuuden olevan ongelma. Piispat tiedostivat, että osalla papistosta on ongelmia vapaa- ja työajan yhtensovittamisen kanssa, mutta kokivat sen johtuvan papista itsestään. Piispat edellyttivät papin olevan valmis työn velvoitteisiin papputeen sitoutuessaan. Lisäksi piispat uskoivat, että hyvällä itsetunnolla varustettu organisointikykyinen pappi pärjää työssään.

4.1.3. Papin avoliitto

Perinteisesti papin on oletettu elävän joko avioliitossa tai yksin. Avioliittoihanne on tärkeä osa kirkon opetusta ja papin avoliiton on koettu olevan liian suuressa ristiriidassa tämän opetuksen kanssa. Aiemmin esillä ollut kirkkolainsäädännön ihannepykälä edellyttää kirkon jäsenen solmivan avioliittonsa säädetyllä tavalla.²⁰¹

196 Frosti 1996, 139–140.

197 F11–12.

198 Huovinen 2001a, 296–298.

199 E8.

200 Frosti 1996. Lindblad 1997.

201 KJ 2002, 1:5 §: ”Kirkon jäsenen tulee - - - solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla...”

Ihannepykälä koskee kaikkia kirkon jäseniä ja koska pappi voidaan mieltää kirkon julkiseksi edustaksi, katsotaan ihannepykälän koskevan erityisesti häntä. *Mika Ilvesmäki* on tutkinut pappien suhtautumista avoliittoon. Ilvesmäen kyselytutkimukseen osallistuneista 161 papista yli puolet suhtautui avoliittoon perusasenteeltaan kielteisesti, mutta jopa 75 %:a voi hyväksyä avoliiton tietyillä ehdoilla. Parhaiten papit pystyivät hyväksymään avoliiton, kun naimisiin menosta oli päätetty ennen yhteen muuttamista. Papit vastustivat avoliittoa eniten silloin, kun se voitiin ymmärtää pysyväksi parisuhteen muodoksi. Tutkittavista muutama oli itse aiemmin asunut avoliitossa.²⁰²

Lähes kaikki piispat olivat sitä mieltä, että papin tulee avioitua mahdollisimman pian parisuhteen alettua.²⁰³ Piispat arvostivat kirkon avioliitto-opetusta ja kokivat papin avoliiton syövän tämän opetuksen uskottavuutta. Avoliitossa elävää kandidaattia piispat eivät olleet – yhtä piispaa lukuun ottamatta – valmiita vihkiämään papiksi. Pappi, joka vihki avoliittoon ja puhuu avoliiton puolesta, ei piispojen mukaan ole uskottava, jos hän itse elää opetuksensa vastaisesti.

Piispat olivat sitä mieltä, että avioliittokysymys elää tällä hetkellä murrosvaihetta. Avoliitot ovat jatkuvasti yleistyneet yhteiskunnassa ja myös teologianopiskelijoiden ja pappiskandidaattien keskuudessa. Vuonna 1970 Tilastokeskus laski avoliitossa eläviä pariskuntia olevan noin 25 000, joka prosentuaalisesti vastasi noin 2,3 %:a perheistä. Kymmenessä vuodessa prosentuaalinen osuus kasvoi 8:aan ja vuoteen 1990 mennessä lähes neljääntoista. Vuonna 2000 avoparien prosentuaalinen osuus perheistä oli 18,7, mikä tarkoitti määrällisesti 260 000:ta pariskuntaa.²⁰⁴ Teologian opiskelijoiden avoliittoja ei ole tilastoitu, mutta on todennäköistä, että avoliitot ovat yleistyneet jossakin määrin myös heidän keskuudessaan. Piispat joutuvatkin yhä useammin tekemisiin pappiskandidaattien avioliittoaikeiden tai niiden puutteen kanssa.

*”Sen tähden, että pappi toimii avoliittoon vihkijänä ja tällä tavalla tämän kirkon arvostaman instituution hyväksi työskentelijänä...Niin on perusteltua, että asianomainen itse uskoo siihen instituutioon niin, että haluaa elää sen mukaisesti.”*²⁰⁵

202 *Ilvesmäki* 1995, 104–108.

203 Piispat käyttivät ilmausta ”parisuhteen alettua”: *”Olen mä kerran pappisvihkimyksen jälkeen joutunu keskustelemaan siitä että ...että...papin olisi viisainta solmia avoliitto mahdollisimman pian kun on parisuhde alkanu.*(C7) Ilmauksen voi mielestäni ymmärtää kahdella tavalla. Joko piispa haluaa kiirehtiä papin avoliittoa ylipäättään, tai sitten hän tarkoittaa ilmauksella ”parisuhde” avosuhtetta. Jälkimmäinen tulkinta on mielestäni todennäköisempi. Piispat eri yhteyksissä puhuivat myös hätiköityjen avoliittojen vaaroista, joten tuskin piispa tässä haluaa kiirehtiä papin avoliittoa sinänsä. Myös piispa Huovinen toivoo, että nuoret papit katselisivat rauhassa ympärilleen ennen avioitumista. Hän kritisoi kristillisen perinteen mukaista tapaa avioitua ensirakkauden kanssa, sillä uskoo tästä seuraavan usein vaikeuksia. Pitkä harkinta ja syvä sitoutuminen saavat Huovisen mukaan aikaan parempia tuloksia, kuin pikainen avioituminen. *Huovinen* 2001a, 296.

204 Perheet tyypeittäin 1950–2000.

205 F8.

Avoliittokysymys on läheisessä yhteydessä kirkkoon sitoutumisen kanssa. Sitoutuessaan pappisvirkaan pappi sitoutuu kirkkoon, sen opetukseen ja ihanteisiin. Eero Huovinen toteaa kirjassaan *Pappi?*, että avoliitto on sekä sosiaalinen, että kulttuurinen kysymys. Yhä useammat nuoret asuvat avoliitossa, vaikka myöhemmin avioituvatkin. Hänen mielestään avoliittoa kannattaa suosia, koska se instituutina suojelee niitä, jotka helposti joutuvat alakynteen. Huovisen mielestä avoliitossa tärkeää on se, että sen rakenteet edistävät pysyvyyttä.

”Avoliitto ei ole vain kahden kauppa. Se perustuu sukupolvien ketjuun ja on sellaisenaan pysyvä osa kulttuuria, jonka tarkoitus on edistää yhteistä hyvää. Jos kirkon jäsenille suositellaan avoliiton solmimista säädetyllä tavalla, silloin on luontevaa, että pappi tukee tätä suositusta omilla ratkaisuillaan. Papin tehtävä on vihkiä ihmisiä avoliittoon, siksi on luontevaa, että hän omassa elämässään osoittaa arvostavansa sitä.”²⁰⁶

Huovinen on samalla kannalla muiden piispojen kanssa. Avoliitto on instituutio, joka edistää ja edustaa pysyvyyttä. Huovisen mukaan hyvinä päivinä rakkaus ei kaipaakaan rakenteita, mutta ahtaiden aikojen tullessa on avoliiton – ainakin näennäisestä – pysyvyydestä hyötyä.²⁰⁷

Esikuvallisuus ja uskottavuus nousivat vahvasti esille avoliitosta puhuttaessa. Piispojen mielestä papin edustaman tuotteen, kirkon opin, ja papin yksityiselämän välille nousisi liian suuri ristiriita, mikäli pappi eläisi avoliitossa. Konkreettinen opetuksen vastaisuus tekisi papista vain ”kumisevan vasken” tai helisevän symbaalin”.

”No minä oon aika selvästi sanonut, että avoliittolaista en vihi papiks. Se ei vastaa kirkon opetusta, että elää rekisteröimättömässä parisuhteessa. Että tota...pitäs mennä naimisiin sitten...jos kerran on vakituisesti toisen kanssa. Kun pappisvirassa sitoudutaan olemaan esimerkkinä seurakunnalle, niin tämä on semmonen asia..”²⁰⁸

”En pidä - - - mahdollisena - - - että kirkon työntekijä, pappi, olisi esimerkiksi avoliitossa - - - Papin tehtävässä avoliittoon vihkiminen on niin keskeisellä paikalla. - - - Näkisin, että siinä oltais ristiriidassa juuri tämän itse tuotteen kanssa, jos me virallisesti kirkon elämässä tunnustamme avoliiton keskeisyyden ja merkityksen, niin se, että joku ei olisi Jumalan kasvojen edessä päättänyt solmia sitä liittoa, jossa elää, niin siinä on minusta, se on minusta ongelma.”²⁰⁹

Piispat kokivat avoliittokielteisyyden olevan kaikkien tietoisuudessa ja pappiskandidaattien keskuudessa yleisesti hyväksytty edellytys pappisviralle. Aika ajoin asia kuitenkin tulee eteen ja tuolloin piispat kertoivat keskustelewansa pappiskandidaatin kanssa syistä ja seurauksista. Ehdottomuuttakin löytyi. Suuri osa piispoista ilmoitti jyrkästi kieltäytyvänsä vihkimästä avoliitossa elävää kandidaattia, asiasta ei

206 Huovinen 2001a, 260–261.

207 Huovinen 2001a, 260–261.

208 B10.

209 G8.

heidän mukaansa ole tarpeen edes keskustella. He eivät suostu vihkimään avoliitossa elävää kandidaattia papiksi, vaan kertoivat toivottavansa kandidaatin tervetulleeksi takaisin sitten, kun avioliittoon vihkiminen on hoidettu.

”Kirkon linja on ollut se, että joka vihittää papiksi ei elä avoliitossa. On joko naimisissa tai yksin. Jos tarkoitat sitä. Että... joku on avoliitossa, niin olen sanonut, että minä odotan kunnes tämä asia on hoidettu. Siitä on sovittu ja sitten kun menee naimisiin niin on vihitty. Että ei se ole sitä kummempaa. Ja tuota... Tämä tiedetään hiippakunnassa, että siitä syystä siitä ei oo ollu keskustelua. Oikeastansa.”²¹⁰

”Jos se ordinaatio on kesäkuun 9. päivä ja joku sanoo, että kesähäät on nyt sitten heinäkuussa, että eikö vois sitten vihkiä papiksi jo kesäkuussa, niin minä kyllä sanon sitten, että tuuhan sitten pyhäinpäivän ordinaatioon.”²¹¹

Osa piispoista koki tarpeelliseksi keskustella asiasta ja eri mahdollisuuksista päästä yhteisymmärrykseen. Osa piispoista koki, että avoliitto sinänsä ei olisi ehdoton este. Koska on todennäköistä, että papin avoliitto seurakuntalaisten tai työtovereiden keskuudessa nousisi hyvin merkittävään rooliin, on suotavaa, että avoliitossa elävä pappi avioituu ennen vihkimystä. Yksi piispa sanoi suoraan voivansa vihkiä avoliitossa elävän pappiskandidaatin papiksi. Lisäksi kaksi piispa antoi myönnöstyksiä avioliittoon vihkimisajankohdan suhteen.

”Jos henkilö lähtee virkaan, jossa opetetaan, että parisuhde kuuluu laillistaa, niin voi käydä sillai, et siitä papin avoliitosta tehdään itsetarkoitus. Mutta jos kandidaatti sanoo, et kuuden kuukauden päästä meillä on häät, niin tottakai sitä pitää miettiä sitten, että miten se siinä ratkastaan...en minä haluis pakottaa ketään... Tää herättää niinku kysymyksen, mut ei ole mielestäni aivan ehdoton este.”²¹²

Yksi piispoista ei kokenut pappiskandidaatin avoliiton olevan ongelma. Hänen mukaansa avo- ja avioliitto, kuten myös niiden sisällä vallitsevat tilanteet, ovat kunkin henkilön yksityisasiota, eivätkä kuulu piispalle. Piispa mielsi itsensä pappien esimieheksi ja totesi piispan virkaan kuuluvan myös kurinpitotoimenpiteiden, mutta hänen mielestään kurinpitoa edellyttävät asiat liittyvät viranhoidossa ilmeneviin ongelmatilanteisiin, eivät papin yksityiselämän kiemuroihin.

4.1.5. Pappi kaapin kätkössä

Homoseksuaalisuus ja samaa sukupuolta olevien parisuhde oli tutkimusta tehtäessä laajasti esillä. Eduskunta hyväksyi lain samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnistä 28.9.2001 ja laki astui voimaan vuoden 2002 maaliskuun alusta. Lakia valmisteltaessa useat kirkolliset tahot ilmaisivat kielteisen mielipiteensä lais-

210 H8.

211 G8.

212 E7.

ta. Lain astuttua voimaan käynnistyi kiivas keskustelu, johon myös piispat ovat julkisesti ottaneet osaa.

Haastattelut tutkielmaa varten suoritettiin aikana, jona samaa sukupuolta olevien parisuhteen virallistamista koskeva laki astui voimaan. Ensimmäinen haastattelu tehtiin eduskunnan päätöstä seuranneen piispojen virallisen kannanoton jälkeisenä päivänä, viimeinen lain astuttua voimaan.

Piispojen virallinen kanta on, että homoseksuaaliksi tunnustautuva henkilö voidaan vihkiä papiksi, mutta henkilön tulee sitoutua pidättäytymään homoseksuaalisuuden käytännön toteuttamisesta. Tämä kanta ilmenee jo vuonna 1984 julkaistussa vihkosessa *Kasvamaan Yhdessä – Piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksistä*. Sen mukaan ottaessaan homoseksuaalisia jäseniään virkoihin ja muihin palvelutehtäviin, kirkolla on velvollisuus huolehtia, että asianomainen ei opeta tai toimi vastoin kirkon opetusta.²¹³ Piispainkokous pohti, tulisiko Kasvamaan yhdessä -puheenvuoro uudistaa, mutta 11.9.2001 käydyssä keskustelun perusteella asia jätettiin piispojen päätettäväksi ja tehtäväksi.²¹⁴

Piispat yhtä lukuun ottamatta olivat melko yksimielisiä tässä asiassa. Muutama piispa antoi joitain myönnytyksiä asian suhteen. Kaikki totesivat kysymyksen olevan vaikea ja arka. Kaikki piispat myös uskoivat lähivuosien muokkaavan käytäntöä ja tästä syystä suuri osa piispoista käytti ilmaisua ”tässä vaiheessa”.

”Tässä vaiheessa kirkon linja on se, että ei vihitä papiksi sellaisia, jotka elävät rekisteröidyssä parisuhteessa (samaa sukupuolta olevan kanssa).”²¹⁵

Virallisessa kannanotossaan 1.10.2001 piispat ilmoittivat kirkon odottavan työntekijöiltään edelleen perinteisen opetuksen mukaista käytöstä. Perinteisellä opetuksella piispat viittaavat edellä mainittuun *Kasvamaan yhdessä* -puheenvuoroon. Piispat myös ilmoittivat, ettei kirkko toimita samaa sukupuolta olevien parisuhteen liittyviä, avioliittoon vihkimisen tai siunaamisen kaltaisia kirkollisia toimituksia. Piispat kertoivat kirkon olevan edelleen valmis sielunhoitotilanteissa kohtaamaan myös homoseksuaaleja.²¹⁶

Suorittamissani haastatteluissa nousi esille kolme perustelua sille, miksi homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä ei tulisi vihkiä papeiksi. Kaksi ensimmäistä perustelua liittyivät kiinteästi toisiinsa. Kuten avoliiton yhteydessäkin, myös homoseksuaalisuuden suhteen piispat vetosivat kirkon traditioon ja avioliittoihanteeseen. Kolmas perustelu liittyi ihmisen hyvinvointiin ja homoseksuaalin identiteettiin.

Piispat perustelivat kielteisyyttään kirkon avioliittoihanteella ja ”ikiaikaisella” opetuksella. Yksi piispoista nosti jälleen esille oman pienuutensa ja piispuutensa lyhytaikaisuuden suhteessa kirkon koko historiaan, ja totesi, ettei hänellä ole valtaa muuttaa vanhoja perinteitä ja käytäntöjä. Myös kaksi muuta piispaa vetosi kirkon

213 Kasvamaan yhdessä 1984, 63.

214 Piispainkokouksen pöytäkirja 11.–12.9.2002, 6§.

215 H8.

216 Kannanotto parisuhdelakiin 2001.

vanhaan käytäntöön asiassa. Eduskunnan lakivaliokunnalle osoitetussa kirjeessä huhtikuussa 2001 piispa Eero Huovinen korostaa miehen ja naisen välisen avioliiton merkitystä ja ainutlaatuisuutta. Huovisen mukaan miehen ja naisen avioliitto on perustava yhdessä elämisen muoto.

”Yhteiskunnan tulee antaa kaikki mahdollinen tuki avioliitolle ja sen aseman vahvistamiselle. Avioliiton rinnalle ei tule perustaa siihen rinnastuvia instituutioita.”²¹⁷

Huovisen mukaan luterilainen kirkko arvioi seksuaalietiikkaa luonnonoikeudellisen ajattelutavan kannalta. Myös Huovinen vetoaa kirkon ja ihmiskunnan pitkään historiaan, joka hänen mukaansa osoittaa, että miehen ja naisen välisellä suhteella on perustava merkitys ihmisten väliselle yhteiselämälle. Huovinen muistuttaa, että kaikki kristilliset kirkot uskovat, Jumalan luoneen ihmisen mieheksi ja naiseksi. Koska miehen ja naisen avioliitto on yhteiskunnan kannalta perustavaa laatua oleva instituutio, tulisi valtiovallan Huovisen mukaan lainsäädännön keinoin antaa miehen ja naisen avioliitolle selkeä ”suosituimmuusasema”.²¹⁸ Huovinen on käsitellyt aihetta myös hiippakuntansa kirkkoherroille suunnatussa kirjeessä. Kirjeessä Huovinen päätyy siihen, että samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaaminen on vastoin kirkon käsityksiä uskosta ja elämästä. Kirkon työntekijän parisuhteen rekisteröimiseen Huovinen ei varsinaisesti ota kantaa. Hän näkee maallisen lain ja kirkon perinteen yhteensovittamisen ongelmalliseksi. Huovinen muistuttaa, että kirkon virkaan sitoutuessaan työntekijä tietoisesti suostuu omia henkilökohtaisia tavoitteita suuremman asian palvelukseen. Huovinen päättää kirjeensä odottavaan sävyyn: ”Kiistanalaisissa asioissa ei pidä kiirehtiä, vaan odottaa, mihin Pyhä Henki kirkkoa johtaa.”²¹⁹ Tällä lauseella Huovinen yhtyy samaan odottavaan kantaan, joka haastateltujen piispojen kohdalla näkyi ilmauksessa ”tällä hetkellä”.

Piispat uskoivat, että homoseksuaalin toimiminen seurakuntapappina olisi hyvin vaikeaa. Myös tässä yhteydessä nousi esille uskottavuuden ja esimerkillisyyden merkitys.

”Mutta kyllä se sitten merkitsee sitä, että ei seurakuntapappina pärjää. Ja se liittyy tähän... selkeisiin seksuaalisiin malleihin, perinteisiin joita kirkko on aina koittanut opettaa ja joilla on sitten omat teoreettiset pohjansa ja perustelunsa ...mutta, että...tämä ei merkitse sitä, että ...meillä on niin monia suuntautumisia meidän sisällämme, että sen suuntautumisen perusteella ihmistä ei voi sinänsä ...hänen arvoaan ei voi panna kyseenalaiseksi ...ei toista eikä toista suuntautumista, mutta...ei sillä oo menestymistä seurakuntapappina...sillä suhteella...”²²⁰

Piispat korostivat, että homoseksuaali voidaan jatkossakin vihkiä papiksi. Papin virassa homoseksuaalin on kuitenkin sitouduttava elämään edellä mainitun perinteisen opetuksen asettamien reunaehtojen mukaisesti.

217 Huovinen 2001b.

218 Huovinen 2001b.

219 Huovinen 2002.

220 A9.

”En halua päättää, että sulla ei saa olla tämmöistä homoseksuaalista taipumusta, se on paljon syvempi asia, mutta siis pappisvihkimyksen edellytyksenä on, että ei asuta saman katon alla tämmösessä suhteessa.”²²¹

”Jos elää homoseksuaalisessa parisuhteessa, niin se on este. Vakiintuneessa. Näissä hän on usein myöskin niin, että se seksuaalinen identiteetti ei ole sama nuorella iällä ja jopa vielä ordinaatiovaiheessa ...et ei tämä ihminen jää siihen, vaan se ikään kuin etsii muotoaan. Mut jos se on vakiintunut se parisuhde, ja jos vielä rekisteröi sen, niin...se koskee kaikkia kirkon työntekijöitä... minun kantani on, että siinä ei ole oikein onnistumisen meno. Ei voi toimia seurakuntapappina.”²²²

Kolme piispaa nosti esille homoseksuaalin oman hyvinvoinnin. Näiden piispojen mukaan olisi todennäköistä, että työympäristö suhtautuisi homoseksuaaliin negatiivisesti ja homoseksuaali itse kärsisi tilanteesta eniten. Yksi piispoista oli sitä mieltä, että homoseksuaalinen parisuhde ei olisi ehdoton este vihkimykselle, mutta piispa haluaisi ensin keskustella kandidaatin kanssa vakavasti siitä, miten tämä kuvittelee onnistuvansa ja jaksavansa työssään seurakuntapappina. Piispat uskovat työskentelyn vihamielisessä tai ylipäättään yksilön henkilökohtaisiin valintoihin negatiivisesti suhtautuvassa yhteisössä olevan erityisen vaikeaa ja kuluttavaa.

”Jos henkilö elää julkisessa parisuhteessa samaa sukupuolta olevan kanssa...jos hän näin sanoo kun hän hakee pappisvihkimystä niin silloin kyllä haluan hänen kanssa keskustella, että miten hän luulee onnistuvansa sitten papin työssä siinä seurakunnassa... seurakuntalaiset pitäs häntä täysin jumalattomana ja muutenkin... Kysymys on siitä, miten hän itse on tasapainossa sen asian kanssa ja vaara on myöskin se, että tästä homoseksuaalisuudesta tulee se ”message”, pääsanoma koska se on hänelle niin kipeä... no tää on niitä niinkun ristejä... mutta en nyt sanois että se on aivan ehdoton este mutta...”²²³

”Kyllä mä itse ajattelen että se on samantyyppinen kysymys et onnistuuko hän papin työssä elämällä tuolla tavalla...kun tämä asia on niin uus meidän yhteiskunnassa.”²²⁴

Piispojen käsitys homoseksuaalille aiheutuvista vaikeuksista papin työssä saa vahvistusta papiston ja suomalaisten mielipiteistä koskien homoseksuaalien parisuhdetta ja pappeutta. Pappisliiton keväällä 2002 teettämän jäsenkyselyn mukaan 24 % vastaajista oli sitä mieltä, että kirkon pitäisi siunata parisuhteensa rekisteröivät homoparit. Enemmistö, 62 %, oli tätä vastaan. Kyselyn mukaan positiivisimmin parisuhteen siunaamiseen suhtautuu pääkaupunkiseudulla asuva, selektiivivierassa työskentelevä nuori naispappi. Negatiivisimmin suhtautuu yli 55-vuotias pie-

221 F9.

222 A9.

223 E7.

224 E7.

nen paikkakunnan kirkkoherra. Papin parisuhteen rekisteröimistä puolsi 27 prosenttia, 60 prosenttia oli sitä vastaan.²²⁵

Kirkon tutkimuskeskuksen Suomen Gallupilla teettämän kyselyn mukaan yli puolet suomalaisista vastustaa samaa sukupuolta olevien parisuhteen kirkollista siunaamista. Kolmannes suomalaisista on siunaamisen kannalla. Myös tämä kysely osoittaa naisten ja nuorten kannattavan siunaamista useammin, sekä miesten ja yli 65-vuotiaiden vastustavan sitä. Puolet suomalaisista ei hyväksyisi papiksi henkilöä, joka elää homo- tai lesbosuhteessa. Lähes puolet 15–24-vuotiaista hyväksyisi homosuhteessa elävän papin ja yli 65-vuotiaista vain 17 %. Kyselyyn vastanneista 38 % on sitä mieltä, että kirkon pitäisi suoda homoseksuaaliselle papille oikeus rekisteröidä parisuhteensa ja 47 % on sitä vastaan.²²⁶

Taustalla piispojen homoseksuaalin omaa identiteettiä puolustavassa näkemyksessä voidaan nähdä kansankirkkonäkemys, joka tulee esille luvussa 3.3. Mielestäni ajatus tulee tässä yhteydessä esille käsityksessä, jonka mukaan homoseksuaalin työn tekee mahdottomaksi juuri kirkon enemmistön torjuva asenne homoseksuaalisuuteen. Kirkko pitää sisällään, kuten luvussa 3.3. todetaan, yhtä aikaa kaksi erilaista näkemystä; ”antaa kaikkien kukkien kukkia” ja ”ruotuun mars!”. Nämä näkyvät siten, että toisaalta kirkko on yhtenäinen, yhden opin ja yhteisen tien kirkko, mutta toisaalta se on erilaisten yksilöiden, erilaisten mielipiteiden ja näkemysten kirkko. Tätä ”kukkivaa kirkkoa” yksi piispoista kuvaa puhuessaan kirkon yhtenäisyydestä. Piispan mukaan kirkkoon mahtuu monenlaisia ajattelumalleja ja uskon polkuja, ja kirkon tulisi olla niin avara, että erilaiset katsomukset eivät tallo toisiaan.

Homoseksuaalisen parisuhteen rekisteröiminen on kuitenkin kynnykskysymys, joka tallaa muiden katsomusten päälle, joten sen mahdollittaminen kansankirkkoajatukseen on vaikeaa. Osa piispoista oli sitä mieltä, että tilanne saattaa muuttua ajan myötä. Kuten edellä olevat kyselytutkimukset osoittavat, valtaosa suomalaisista suhtautuu homoseksuaalisuuteen ja homoseksuaalin pappeteen varauksellisesti. Koska homoseksuaalien asema ja oikeudet ovat Suomessa vielä lapsenkengissä verrattuna moniin muihin Euroopan maihin, on mahdollista, että yleisen hyväksymisen lisääntyessä ja tottumuksen kasvaessa tilanne muuttuu. Piispat, jotka tuovat tämän mallin esille, eivät torju parisuhteensa rekisteröineen homoseksuaalin pappetta täysin, mutta asettavat sille teräviä reunaehtoja. Piispat vetoavat yleisen moraalikäsitteen ja kirkon perinteiden vahvan roolin painoarvoon kirkon sisällä. Näiden perusteella voidaan pitää julkisessa homoseksuaalisessa parisuhteessa elävän papin työssä onnistumis- ja jaksamismahdollisuuksia varsin huonoina. Myös

225 Salonen 2002. Papisto ja samaa sukupuolta olevien parisuhteet: Salosen mukaan nuoret papit olisivat valmiimpia homoparien siunaamiseen kuin vanhemmat. Miespapit suhtautuvat homoparien siunaamiseen kielteisemmin kuin naispapit ja seurakuntapapisto vastustaa homoparien siunaamista useammin kuin eräät muut papiston ammattiryhmät. Myös paikkakunnan koolla on merkitystä: mitä pienempi paikkakunta, sitä todennäköisemmin pappi suhtautuu kielteisesti homoparien siunaamiseen.

226 Enemmistö suomalaisista vastustaa homoliittojen kirkollista siunaamista. 6.5.2002.

homoseksuaalisuuden suhteen esille nousi vocatio externan merkitys: seurakunnan tulee voida hyväksyä viranhoitaja.

”Et siis homo...homoseksuaalisia on vihitty papiks ja vihitään varmasti myöhemmin papiks, et se ei ole ollu esteenä, mutta sitten on joud... on joutunu asianomaiset sitten miettimään sitä, että pystyyks he sen ristin kantamaan. Ja sen...siltä kohdin tekevät sitten ratkasunsa. - - - mutta...tällä hetkellä pappisviran kannalta asia pitäis olla selvä, ei se tietysti helppo asia ole...se on varmasti kipee ...et siit ei ole kysymys, mut se on niinku periaatteellisesti niin selvä... käytännössä ne on aina vaikeita asioita.”²²⁷

Piispat ovat olleet varsin niukkasania parisuhdelain herättämien kysymysten suhteen. Osa piispoista lähetti papistolleen paimenkirjeen, jossa kommentoi asiaa. Tuomiokapitulien antamien tietojen mukaan näin ovat toimineet Helsingin, Lapuan, Porvoon ja Tampereen piispat. Piispojen vaikenemista on arvosteltu mm. lehtien yleisönosastoilla. Yksi piispoista suhtautui haastattelussa kielteisesti vaatimukseen piispojen julkisista kannanotoista. Hän vierasti pappien neuvomista. Piispan mukaan papin tulee voida tehdä itsenäisiä ratkaisuja viranhoidon suhteen. Omia pappejaan piispa kertoi tässä asiassa neuvovansa odottamaan ja rakastamaan.

”Pappi lähetetään itsenäiseen tehtävään, hänen täytyy tehdä itsenäisiä ratkaisuja Jumalan ja ihmisten edessä. Ja luottaa siihen, että jokunen pappi päättää näin ja jokunen noin. Ja minusta luterilaisessa kirkossa täytyy elää sen kanssa. Ei oo tämmöstä täyttä komentosysteemiä. Kyllä monet papit, kun piispat sanoivat mahdollisimman vähän. Kun se laki oli tullut... kaks asiaa vaan, että ei kaavoja ja elämme kuin ennen. Heti tuli Hesariin pitkä haastattelu, kakssataa pappia ja kaikki toivoivat että piispojen pitää sanoa tarkasti, et mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Tämönen kasuistinenmutta se ei miellytä minua... mutta siinä ollaan jonkinlaisen vaatimuksen edessä.”²²⁸

Piispat käsittelevät yhteiskunnan ja kirkon välistä suhdetta 13.2.2002 TV1:n A-talk ohjelmassa. Keskustelussa olivat mukana piispat Huovinen, Kantola, Laulaja ja Riekkinen. Suurin osa keskustelusta pyöri parisuhdelain voimaantumisen ympärillä. Esille nousivat piispojen hieman erilaiset käsitykset homoseksuaalien asemasta kirkossa. Yhteisymmärrykseen piispat pääsivät siitä, että kirkossa ihanteena tulee jatkossakin säilymään miehen ja naisen elinikäinen avioliitto. Esille nousi myös kansankirkkonäkemys, sillä piispat muistuttivat, ettei kirkossa ole tässäkään asiassa vain yhtä ääntä. Piispat jäivät edelleen odottavalle kannalle – tulevaisuus näyttää, mihin suuntaan kirkon suhtautuminen parisuhteensa rekisteröineisiin kääntyy.²²⁹

Huomio kiinnittyy lähes kaikkien piispojen kannanotoissa esille tulevaan ilmaisuun ”julkinen parisuhde”. Ainoastaan yksi piispa käyttää ilmaisua ”julkinen tai vähemmän julkinen parisuhde”, muut puhuvat ainoastaan julkisesta parisuhdesta. Toisaalta tämän voi nähdä merkitsevän rekisteröityä parisuhdetta, mutta muutamassa yhteydessä ilmaus antaa ymmärtää puhuttavan myös ylipäätään julki-

227 C8.

228 H8.

229 A-talk, 13.2.2002.

sesta suhteesta, avoliitosta, tai julkisesti tiedossa olevasta parisuhteesta. Tätä ilmaisua tarkasteltaessa herää kysymys, ovatko piispat valmiita katsomaan läpi sormien pappia joka onnistuu pitämään parisuhteensa ”ei-julkisena”?

Eräs piispoista tuo esille hiippakunnassaan vihityn papin, joka ennen vihkimystään lupasi luopua homoseksuaalisesta suhteestaan, mutta vihkimyksen jälkeen totesi, että ei ole pystynyt luopumaan suhteesta. Tämän seurauksena papille ei ensimmäisen, vuoden mittaisen viransijaisuuden jälkeen enää järjestetty uutta paikkaa, vaan hän siirtyi muihin tehtäviin. Tässä tilanteessa piispa siis ryhtyi kurinpidollisiin toimenpiteisiin, mutta papin oman ilmoituksen seurauksena. Yksi piispoista uskoi, että tämäntyyppiset asiat tulevat hyvin nopeasti piispan tietoon seurakuntalaisten kautta, mutta arvioni mukaan piispat eivät muulla tavoin ota pappien yksityiselämästä selvää.

Keväällä 2002, piispojen haastattelujen suorittamisen jälkeen kirkolliskokous käsitteli kahta erillistä parisuhdelakiin liittyvää aloitetta. Edustaja *Matti Sollamo* ja seitsemän muuta kirkolliskokousedustajaa esittivät, että käsikirjavaliokunnalle tulisi antaa tehtäväksi valmistella vaihtoehtoisia kaavoja samaa sukupuolta olevien rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi ja heidän kotinsa siunaamiseksi. Toisen aloitteen tekijät kirkkoherra *Lasse Marjokorven* johdolla esittivät, että kirkkojärjestykseen tulisi lisätä säännös, joka estäisi samaa sukupuolta olevan kanssa parisuhteensa rekisteröineen henkilön toimimisen kirkon viranhaltijana tai työntekijänä.²³⁰

Piispa *Huovinen* totesi kirkolliskokouksessa käyttämässään puheenvuorossa aloitteiden vastakkaisuuden kuvaavan hyvin kirkon sisällä elävien erilaisten näkökantojen laaja-alaisuutta. Huovisen mukaan kummankin aloitteen tarkasteleminen tuo eteen merkittäviä kirkon sisäisiä kysymyksiä. Toisaalta Huovinen kokee, että on epätodennäköistä, että kovinkaan moni kirkon työntekijä tulee rekisteröimään parisuhdettaan ja koko yhteiskunnankin tasolla suhteensa rekisteröiviä on varsin vähän. Huovisen mukaan kirkon kannalta huomattavasti suurempia haasteita ovat esimerkiksi maailman köyhyys, ympäristön tulevaisuus tai oppi syntisen vanhurskauttamisesta. Huovinen ymmärtää myös suhteensa rekisteröineitä, kirkon hyväksyntää odottavia. Huovinen toteaa: ”Meidän enemmistöön kuuluvien ei ehkä ole helppo edes kuvitella, miten koettelevaa vähemmistöön kuulumisen asianomaisen itsensä kannalta voi olla.” Huovinen vastustaa siunauskaavan käyttöön ottoa sinällään. Hän ei myöskään koe mahdolliseksi kieltää Kirkkojärjestyksen avulla kirkon työntekijöitä rekisteröimästä parisuhdettaan. Huovinen pitää onnistuneena Ruotsin kirkon ratkaisua, jossa on laadittu esirukouskaava, jota pappi voi käyttää kohdatessaan parisuhteensa rekisteröineen parin. Huovinen toteaa suhtautuvansa pidättyvästi kumpaankin ehdotukseen, mutta suosittelee, että ne molemmat tutkitaan perusteellisesti.²³¹

Piispa *Kantola* totesi puheenvuorossaan pitävänsä myönteisenä, että parisuhdelaki on saattanut vähentää homoseksuaalien häpeäntunteita. Kantola ehdotti

230 Kirkolliskokous 13.–16.5.2002: Parisuhdelaki ja hiippakuntajako esillä kirkolliskokouksessa Turussa. 3.5.02.

231 *Huovinen* 2002.

toimintalinjaa, jonka mukaan pappi ei voisi kieltäytyä kastamasta samaa sukupuolta olevien lasta. Myös kodin siunaaminen tulisi Kantolan mielestä kyseeseen, mutta toimituskeskustelussa tulisi käydä selväksi, että kyseessä on rukoushetki eikä kirkkohäät. Kantola perusteli tämän sillä, että hänen mielestään kodin siunaaminen ei ota kantaa kodissa elävien seksuaaliseen suuntautumiseen. Kantola ei toimittaisi samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaamista, eikä myöskään puolla ehdotettua kaavaa. Kantola oli hitaan kiiruhtamisen kannalla. Hänen mukaansa asian suhteen on parasta odottaa ja tarkkailla, koska piispan virka on ykseyden virka, tehtävä ei ole hajottaa. Myöskään Oulun piispa *Salmi* ei ollut siunaamiskaavan kannalla. Hänen mukaansa samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaaminen olisi liian suuressa jännitteessä kirkon perinteen ja Raamatun kanssa. *Wille Riekkinen* oli ainoa samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaamisen puolesta suoranaisesti puhunut piispa. Riekkinen toivoi homoseksuaalien löytävän kotipaikkaoikeuden kirkosta. Riekkisen mukaan ihmisen ei tarvitse muuttua heteroseksuaaliksi ennen kuin Kristus voi aloittaa työnsä. Piispa Riekkisen mielestä tarvitaan myös kaava, jolla rakkaus ja sitoutuminen toiseen ihmiseen vahvistetaan. Piispat *Juha Pihkala* ja *Jorma Laulaja* suhtautuivat epäillen kaavojen tarpeellisuuteen ja sanoivat, että kirkko voi asettaa yöntekijöilleen omia vaatimuksiaan.²³²

232 Kirkolliskokous 14.5.2002: Kirkon seksuaalieettinen opetus on selvitettävä perusteellisesti. Kirkon Tiedotuskeskus 22.8.2002. Parisuhdelaista käydyn keskustelun seurauksena Kuopion piispa Wille Riekkisestä tehtiin kantelu Kuopion tuomiokapitulille. Yksityishenkilön mielestä piispa on rikkonut kirkkolakiä kommentaillaan homoseksuaalien parisuhdelaista. Piispa on julkisuudessa lausunut homoseksuaalisuuden olevan yksi hyväksyttävistä seksuaalisuuden muodoista, ja ehdottanut omaa siunauskaavaa homopareille. Riekkinen joutui antamaan asiasta selvityksen. Kuopion hiippakunnan tuomiokapituli ei aio ryhtyä toimiin piispan antamien kannanottojen vuoksi. Tuomiokapituli katsoo, että piispan puheenvuorot ja hänen antamansa lehtihaastattelut ovat osa keskustelua, jonka eduskunnan hyväksymä, samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröintiä koskeva laki on synnyttänyt kirkossa. Näin ollen ei voida vielä tietää, mitä kirkolliskokouksen päätökset tulevat aikanaan vaikuttamaan Raamatun tulkintaan, kirkon opetukseen ja kirkon viran tehtäviin. Tuomiokapitulin mukaan valmisteltavana olevaan asiaan liittyvät puheenvuorot, ehdotukset ja kannanotot eivät tee ketään lainrikkokajaksi. Piispa Riekkisen mukaan selvityspyyntö oli aiheeton. Piispa antoi asiassa viisisivuisen selvityksen, jossa hän totesi tehtävänsä olevan osallistua julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon kirkolliskokouksessa niissä asioissa, jotka kirkkolaki määrää kirkolliskokouksen käsiteltäviksi. Piispa toteaa edelleen, ettei kirkkolaki tunne käsitettä parisuhdelaki eikä kirkollislainsäädännössä puhuta ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta eikä samaa sukupuolta olevien parisuhteesta edellytyksenä tai esteenä kirkon töihin. Sama koskee piispan mukaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjoja.

5. TERVEYDELTÄÄN PAPPISVIRKAAN KYKENEVÄ

5.1. Fyysiset edellytykset

5.1.1. Terveyden merkitys viran hoidossa

*Väsyyksesi tullessa
meille uusi voima anna,
rauhallasi kaikkia
huolten alla, Herra kannaa.
Kiitos, että kirkossasi
johdat meitä sanallasi.*

(VK 443:5)

Kirkkolainsäädäntö määrittelee papin työn keskeisiksi tehtäviksi sanan julistamisen, sakramenttien jakamisen, jumalanpalveluksen toimittamisen sekä sielunhoidon ja ripin.²³³ Piispainkokous hyväksyi helmikuussa 2000 muistion pappisvirkaan kykenevyyden arvioinnista. Muistiossa korostetaan niitä papin työn tehtäviä, jotka osoittavat pappisviran luonteen seurakunnan palveluvirkana ja ovat olemassa jokaista seurakuntalaista varten. Papin tulee voida johtaa jumalanpalvelusta liturgiina, saarnata ja toimittaa ehtoollinen. Papin on myös kyettävä toimittamaan kaste, hautaan siunaaminen ja avioliittoon vihkiminen. Muistio antaa papeille mahdollisuuden käyttää tehtävissä avustajaa.²³⁴

Edellä mainitut tehtävät asettavat rajoja papin terveydelle. Tietyn vammat tai sairaudet voivat estää papin virkaan kuuluvien tehtävien suorittamisen. Luvussa 4 käsitellään kirkkojärjestyksen sisältämän ilmaisun ”terveydeltään pappisvirkaan kykenevä” sisältöä ja tulkintamahdollisuuksia.

233 KJ 2002, 5:1 §.

234 Piispainkokouksen muistio pappisvirkaan vihittävän kykenevyyden arvioinnista 9.2.2000.

”Kirkkojärjestyksessä on tämmönen sanonta, et ”terveydeltään pappisvirkaan sopiva”, niin se ei anna mitään, mitään absoluuttista, vaan se antaa mahdollisuuden aika lailla miettiä sitten noin tilannekohtaisesti.”²³⁵

Kirkkojärjestyksen kohta *terveydeltään pappisvirkaan kykenevä*²³⁶ jättää tulkinnan varaa. Piispat kokivat tulkinnan varan olevan sekä arviointia helpottava että sitä vaikeuttava tekijä. Vastuu asiasta päättämisestä jää piispoille ja tuomiokapituleille. Piispat uskoivat, että päätös papiksi vihkimisestä vaikuttaa aina hyvin monen ihmisen elämään ja on siksikin otettava vakavasti. Mikä on pappiskandidaatin hyvinvoinnin kannalta parasta? Tuleeko virka hoidetuksi hyvin? Minkälaisen vokaation pappiskandidaatti saa? Sopeutuuko seurakunta tilanteeseen? Piispat olivat yhtä mieltä siitä, että fyysiset vammat ja sairaudet eivät käytännössä ole esteitä pappeudelle. Jokainen tapaus on piispojen mukaan tutkittava erikseen ja punnittava tarkkaan. Piispat vetosivat pappisviran keskeisiin tehtäviin: sakramenttien hoitoon, sanan julistamiseen ja sielunhoitoon.²³⁷ Heidän mukaansa jokaisen kandidaatin pappeutta on punnittava siltä kannalta, kykeneekö hän hoitamaan nämä papin viran tehtävät. Sama ilmiö nousee esille piispainkokouksen muistiosta *”Pappisvirkaan kykenevyyden arviointi”*. Muistion mukaan pappisvirkaan pyrkivän työkykyä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota sekä henkisiin että fyysisiin valmiuksiin.²³⁸

”Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan (vamman tai sairaus) ei sinällään (ole este pappeudelle), et se riippuu vammasta. Että niin, jos vamma on sellainen, että se ei estä pappina, sielunhoitajana, sananjulistajana toimimista, niin eikös vaan. Mutta jos vamma on sellainen, että esimerkiksi niin nuo estyvät, että ei pysty toimimaan, niin sillan ilman muuta sen ihmisen itsensäkin kannalta, se on pappeuden kannalta parempi, että hän tekee jotakin muuta.”²³⁹

Piispat olivat myös yksimielisiä siitä, että pappi voi käyttää avustajaa työn suorittamisessa. Yksi piispoista kritisoi avustajan liiallista käyttöä. Piispa kertoi hyväksyvänsä avustajan käytön, mutta kritisoi tilannetta, jossa pappi on täysin avustajan varassa.

”Siis eihän asianomainen pysty mitään tekemään ilman auttajaa niin...kyl se monia kysymyksiä herättää mut erityistehtävässä käy...”²⁴⁰

Suurin osa piispoista suhtautui avustajan käyttämiseen myönteisesti eikä pitänyt sitä ongelmana vaikeimmissakaan tapauksissa. Piispojen mielestä yleinen pärjääminen papin työssä on tärkeämpää. Piispainkokouksen laatimassa muistiossa tode-

235 C6.

236 KJ 2002, 5:2 §.

237 KJ 2002, 5:1 §.

238 Piispainkokouksen muistio pappisvirkaan vihittävän kykenevyyden arvioinnista 9.2.2000.

239 D7.

240 B8–9.

Myös piispainkokouksen muistiossa korostetaan vokaation merkitystä. Ennen vihkimystä on oltava avoin virka, johon tarvitaan viranhoitaja. Kutsun esittäjällä on valtuudet kuvailla, millaisia valmiuksia toivotaan juuri sen viran hoitamiseen etsittävältä papilta. Tehtävän hoidon asettamat edellytykset ja asianomaisen kyvyt ja mahdollisuudet tulee ottaa huomioon. Vastuu kutsun ja kutsuttavan yhteensovittamisesta on piispalla ja tuomiokapitulilla. Piispainkokouksen muistiossa todetaan, että papiksi vihittävän on kyettävä hoitamaan se papinvirka, johon hän on saanut kutsun. Papilla ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta päästä mihin tahansa papinvirkaan.²⁴⁷

”Kyllä minusta vammaisen tie ei oo suinkaan suljettu pappetta ajatellen pois, mutta joudutaan joka tapauksessa ajattelemaan myös sitä virkaa, johon on tulossa ja sitten joudutaan myöskin ottamaan huomioon seurakunnan toiveet. En halua ehdoin tahdoin semmoseen seurakuntaan, joka ei halua vammaista pappia, sitten sellaista pappia laittaa.”²⁴⁸

”Ei voida antaa tämmösissä asioissa mitään yleistä, vaan se liittyy juuri siihen vokaatioon, mikä millonkin on meneillään. Jos seurakunta toivoo jonkinlaista pappia, ... tietynlaista... niin me yritämme etsiä sellasta, mikä vastaa sitä tarvetta... Et se on aina tietynlaista räätälöimistä ja siihen liittyy tää fyysinen ...tää terveys ja sairaus skaala myöskin tähän räätälöintiin.”²⁴⁹

Piispat uskoivat viranhoidon voivan joissain tapauksissa koitua liian raskaaksi vammaiselle papille. Kaksi piispaa korosti ulkoisen kutsun merkitystä muistuttamalla, että pappuus ei ole ihmisoikeus. Pappuus ei ole arvonimi tai status, joka saadaan lahjana tai kunnianosoituksena. Pappuus on virka, johon kutsutaan ja jonka tehtävät täytyy voida – tietyn varauksin – suorittaa. Piispan ja tuomiokapitulin vastuu asian harkinnassa on suuri. Piispat korostivat, että jokainen pappisvihkimys on yksittäistapaus, olipa vihittävä vammaisen tai vammaaton. Yksittäistä vihkimystä ei voi käyttää yleistettävänä ennakkotapauksena.²⁵⁰

”Se on hyvin vaikea kysymys, siis se on tapaus kerrallaan tutkittava. Ensimmäkin jos ajatellaan fyysistä sairautta niin... kyllähän voi olla sellasia sairauksia, jotka tämän itse asiassa varsin vaativan viranhoidon tekevät tuskalliseksi. Ja eihän se oo, ei seurakunnan eikä asianomaisen etu, jos joutuu tehtävään johon ei sovi. Se on raskasta molemmille.”²⁵¹

”Pappeja ei vihitä ikään kuin ...henkilö saa sen ja sen statuksen... niinkun voidaan myöntää ministerinarvo tai apuraha tiettyyn tehtävään...”²⁵²

247 Piispainkokouksen muistio papiksi vihittävän kykenevyyden arvioinnista 9.2.2000.

248 F9–10.

249 C6.

250 Piispainkokouksen muistio pappisvirkaan vihittävän kykenevyyden arvioinnista, 9.2.2000.

251 F9–10.

252 E7.

Piispat olivat sitä mieltä, että suhtautuminen vammaisiin pappeihin on tänä päivänä hyvin liberaalia. Piispojen mukaan lähes kaikki vihkimystä hakevat, henkisesti ja psyykkisesti työhön soveltuvat, voivat saada vihkimyksen. Piispat ovat myös yhteisesti todenneet, että fyysinen vammaisuus ei ole aina yksinomaan haittatekijä, vaan myös sielunhoidollinen ja pastoraalinen voimavara.²⁵³

”Onhan meillä, meil on sokeita pappeja useampia ja, ja tuota jollakin tavalla vammasia...et se arvioidaan joka kerta, että onko, onko se fyysinen sairaus semmoinen joka kestää papin viran toimittamisen. Mutta nyt meillä on otettu hyvin liberaali kanta että melkein kuka tahansa siinä suhteessa voi tulla vihityks...tietysti täytyy katsoa et mihin, mihin..onko semmoinen tehtävä jossa fyysisesti rajottunut pystyy toimimaan...mutta vaikeampia ovat nämä psyykkiset kysymykset.”²⁵⁴

”Et kyllä minusta...jos jotenkin niinkun henkisesti pysyy koossa niin...niin meillä aika paljon enemmän voitais ruumiillista, fyysistä vammaisuutta hyväksyä, kun mitä täs on ollu takavuosina tarvetta...tai mahdollista. Mut se on aina tapauskoh-tanen.”²⁵⁵

Piispat olivat yksimielisiä siitä, että pappisvihkimys on aina yksittäistapaus. Jokainen vihkimystä hakeva on samanlaisessa asemassa: hänet ja hänen soveltuvuutensa virkaan tutkitaan. Piispat pitivät hyvin tärkeänä sitä, että seurakunnan kutsu ja papiksi vihittävän ominaisuudet kohtaavat. Mikäli oikea tehtävä löytyy, uskovat piispat vammaisen papin menestyvän työssään vähintään yhtä hyvin kuin vammattoman.

5.2. Psykkinen terveys

5.2.1. Pappi tunteiden myllerryksessä

Fyysisiä vammoja, rajoitteita ja sairauksia suurempana ja vakavampana asiana piispat pitivät psyykkisiä ongelmia.

”Siis henkinen terveys on tietysti kysymys ja siinä voi tulla sellaisia...voi olla sellaista sairautta, mikä...mikä tuo mahdottomaksi olla, tai oikeastaan hyvin vaikeaksi, sekä seurakunnalle, että asianomaiselle, olla pappi. Meillä on tällaisia sairastumisia ollut ja kyllä me tiedämme silloin mistä me puhumme.”²⁵⁶

253 Piispainkokouksen muistio pappisvirkaan vihittävän kykenevyyden arvioinnista, 9.2.2000.

254 B8–9.

255 C6.

256 A8.

Pappi on tunnetyöläinen, rakkauden ammattilainen, kuten eräs piispoista asian ilmaisi. Papin työ on jatkuvaa muiden ihmisten tunteiden ja tunnetilojen myllerryksessä sukkuloimista. Päivän aikana pappi voi kohdata valtavan määrän ihmisten rakkautta, iloa, surua, tuskaa ja vihaa. Papin on pystyttävä kohtaamaan eri tunnetilojen valtaamat ihmiset omasta mielentilastaan huolimatta. Tätä ihmisten jatkuvaa kohtaamista piispat pitivät yhtenä papin viran raskaimmista tehtävistä. Piispat korostivat sitä, että papin luokse apua etsimään tullutta ei voi oman mielentilan vuoksi käännättää pois. Papin on tärkeää kyetä käsittelemään omia tunteitaan ja tuntemuksiaan. Henkisesti rikkinäiselle ihmiselle voi jatkuva siirtyminen tunnetilasta toiseen käydä liian raskaaksi.

”- - Pappihan on tunnetyöläinen, siis pappi työskentelee jatkuvasti aika vahvojen tunteitten maaperässä...syvää surua, syvää ahdistusta syvää pettymystä, loukkautumista...suurta iloa, riemua. Papin päivittäistä työtä on erilaisissa tunnemaailmoissa oleminen ja jos oma elämä esimerkiksi psyykkisen sairauden tähden jo on ...jos siinä on niinkun voimavarat vähissä, niin en haluaisi saattaa tällaista henkilöä juuri tähän työhön, vaan toivon että hän löytäisi semmosen työn, joka ei oo tällaista tunnetyöläisen työtä.”²⁵⁷

”Papin ahtaimpia paikkoja on, kun hän joutuu kasvotusten niiden ihmisten kanssa, jotka ovat joutuneet elämän raskaimpien kokemusten keskelle ja jotka sen lisäksi tuntevat joutuneensa Jumalan vihan kohteeksi. - - - Ahdistus on kohdattava, sitä on kuunneltava, sen alle on jätävä yhdessä toisen ihmisen kanssa.”²⁵⁸

Kari Salosen tutkimus *Papin rooli* osoittaa seurakuntalaisten odottavan papiltaan luotettavuutta, ymmärtäväisyyttä, toisten tunteiden huomioon ottamista, myötätuntoa ja sydämellisyyttä.²⁵⁹ Arvioitaessa papin tehtävien tärkeyttä asteikolla 1–5 sielunhoidollinen työskentely sai arvon 4,23.²⁶⁰ Sekä helsinkiläiset että raahealaiset pitivät tärkeänä, että pappi tulee ihmisten pariin, kuuntelee ja auttaa.²⁶¹ Nämä seurakuntalaisten eniten arvostamat ominaisuudet ja työtehtävät liittyvät tunteisiin ja vahvistavat tunnetyöläisen nimikkeen käytön.

Osa piispoista jätti takaportin auki myös psyykkisesti sairastuneelle papille. Heidän mukaansa psykelääkkeiden käyttö tai psykiatrilla asiointi eivät estä papin työtä sinällään. Piispat pitivät tärkeänä pappiskandidaatin ja papin hyvinvointia. Vääränlainen, liian raskas tai muuten ongelmallinen työ voisi vahingoittaa vakavasti jo järkkynyttä psyykeä. Siksi piispat kertoivat haluavansa selvittää tilanteen perin pohjin. Useampi piispa nosti esille tapauksia, joissa epäröinnin jälkeen vihitty pappi joutui varsin pian sairauslomalle, joissain tapauksissa pysyvästikin. Piispat uskoivat, että näissä tapauksissa olisi toisen tyyppinen työ estänyt romahduksen tapahtumisen.

257 F9–10.

258 *Huovinen* 2001, 39.

259 *Salonen* 1992, 62.

260 *Salonen* 1992, 51.

261 *Salonen* 1992, 89–94.

”N:n hiippakunnassakin oli aikoinaan ...en ollu sillon vielä piispana, mutta tunsin sen tilanteen...että joka kahden viikon kuluttua meni psykoosiin, sitten toipui ja taas kahden viikon kuluttua, kunnes sitten todettiin, ettei siitä tule mitään. Ja se oli erittäin kipee asia. Olis saattanut selvitä jossakin muussa tehtävässä.”²⁶²

”Tietysti jos on psyykkinen sairaus...täytyy tietysti tutkituttaa lääkärin kautta, se on tapahtunut, koska sekin on vamma, mutta kyllä siinäkin lähdemme siitä, että se on vamma sekin, että ei se ole mikään ehdoton este. Vaikka käy lääkkeillä ja on jatkuva suhde johonkin lääkäriin, se ei ole este.”²⁶³

Ihmisten edessä työskenteleminen, esikuvallisuus ja esiintyminen ovat tekijöitä, jotka piispojen mukaan voivat aiheuttaa ongelmia papin psyykelle. Piispojen mielestä tämäntyyppisiä ongelmia on vaikea todeta tai ennustaa etukäteen. Vaikka pappi selviytyisikin koulutuksesta ja vihkimystä edeltävistä tapaamisista ja näytteistä, ei ole varmaa, että hän selviytyy viran hoidosta.

”On oltava...semmonen, että selviää...ihmisten edessä. Eli on niinku henkiseltä rakenteeltaan sillä tavalla terve – sekin on hyvin suhteellinen käsite – sillä tavalla terve, et ei...sorru ja romahda, kun joutuu ihmisten kanssa tekemisiin. Eli tietyn asteinen psyykkinen vahvuus, vaikka se...ei nyt ole ...ei ole mitään semmosta henkistä paistinlämpömittaria, joka voitais tyrkätä ja todeta, että nyt niinkun käyrä on kohdallaan, siis tämmöstä ei ole.”²⁶⁴

Piispat uskoivat, että joissain tapauksissa psyykkinen sairastuminen ja siitä selviytyminen antaa papille kykyä kohdata ihmisiä entistä syvemmin ja aidommin.

”Hyvin usein mennään syvemmälle ja nouseaan ja ollaan sen jälkeen vielä parempia pappeja – nimenomaan siinä mielessä että nähdään tää ihmisen hauraus ja ja näistä tulee usein erittäin hyviä sielunhoitajia.”²⁶⁵

”Onhan myöskin sellanen mahdollisuus, että virassaoloaikana tulee sellanen kriisi, että ei pysty hoitamaan virkaa, ja joutuu etsiytymään hoitoon tai terapiaan ja - jos ajatellaan psyykkistä puolta – ja siitä sitten, kun se on läpi niin tullaan, tullaan taas virkaan, että tämmösiä on ollut ja eikä, eikä se ole mitenkään kauhean harvinaista. Ja useimmiten niistä selvittää.”²⁶⁶

Piispat haluavat yksimielisesti suoda psyykkisistä ongelmista kärsineelle tai kärsivälle mahdollisuuden hakea pappisvirkaa. Kuten fyysisten vammojen, myös psyykkisten ongelmien kohdalla jokainen vihkimys on yksittäistapaus. Piispat haluavat konsultoida lääkäriä ja selvittää tarkoin pappiskandidaatin mahdollisuudet hoitaa vaativa virka. Psykelääkkeiden käyttö tai psykiatrin vastaanotolla asiointi eivät

262 C7.

263 H9.

264 C6.

265 C7.

266 C6–7.

ole esteitä viran saannille. Piispojen mielestä kaikkein tärkeintä on, ettei virka vahingoita raskaudellaan sen hoitajaa. Myös seurakunnan hyvinvointi on tärkeää.

5.2.2. Soveltuvuuden tutkinta

Piispainkokous päätti syksyllä 2001 ottaa käyttöön psykologiset soveltuvuustutkimukset papinvirkaan aikoville. Soveltuvuustutkimus tehdään opintojen puolesta välissä, tai hieman sen jälkeen, vaiheessa, jossa opiskelija suorittaa teologiharjoittelun. Soveltuvuuden testaamisen tarkoituksena on auttaa opiskelijaa arvioimaan omia edellytyksiään papin virkaan. Tutkimuksen tulokset jäävät opiskelijan ja tutkimuksen tekijän käyttöön, lukuun ottamatta tuomiokapitulin käyttöön tulevaa graafista tulosta, jota tarkastellaan opiskelijan anoessa papiksi vihkimistä. Tästä graafisesta tuloksesta ilmenee, miten kyseinen hakija soveltui tutkimuksen tekohetkellä kirkon työntekijäksi suhteessa keskimääräiseen harjoittelun suorittajaan. Soveltuvuustutkimus tulee pappisvihkimyksen edellytykseksi, mutta ei yksinään ratkaise vihkimystä. Tutkimuksen kustannuksista kirkko maksaa 85 ja opiskelija 15 prosenttia.²⁶⁷

Haastatteluja tehtäessä ei soveltuvuuden tutkintaa ollut vielä käynnistetty, eikä piispoilla näin voinut olla käytännön kokemuksia. Suurin osa piispoista suhtautui soveltuvuuden tutkintaan ennalta hyvin positiivisesti, lähes varauksetta. Kaksi piispaa suhtautui uuteen käytäntöön varauksellisesti, mutta uskoi myöhemmän kokemuksen selkeyttävän käsityksiä.

”Toivon, että siitä tulee sellanen, että opiskelija itse saa siinä tietoa, että onko hänellä sitä henkistä kapasiteettia, mitä papin aika vaikeessa virassa tarvitaan ja että, pystyykö hän niistä selviytymään kunnolla... tai edes rimaa hipoen ja että niin, mitä elämän eri alueita hänen kannattais vahvistaa näinä seuraavina opiskeluvuosina, että pystyis tämän homman hoitamaan..”²⁶⁸

”Jos näillä testeillä onnistutaan osoittamaan ihmiselle, että hänen tulee kasvaa joissakin asioissa ennen kuin hän tulee papiksi, niin sehän on erinomaisen hyvä asia. Tai jos joku psykologinen testi antaa viitteen siitä, että hän tulee olemaan todella onneton pappisvirassa, niin miksi sitten tällaista testiä ei suosittaisi?.”²⁶⁹

Piispat uskoivat, että soveltuvuudentutkinta pystytään toteuttamaan siten, että opiskelijan on mahdollista hyötyä siitä. Piispat toivoivat tutkimuksen tulosten edistävän opiskelijan henkistä kasvua ja kypsymistä virkaan. Itsetutkiskelu ja omien vahvuuksien ja heikkouksien pohtiminen on piispojen mielestä erittäin suureksi hyödyksi pappisvirkaa ajatellen.

”Mä olen jossakin vaiheessa vähän vierastanut sitä, mut kyllä mä nyt olen päätenyt siihen, että se on ihan ekonomistakin syistäkin sitten kuitenkin perusteltua ja

267 Piispainkokouksen pöytäkirja 11.–12.9.2001.

268 D7.

269 G9.

ehkä myös siltä kannalta, että psykologinen testaus voi olla yksi väline, jolla tuetaan ja autetaan teologian opiskelijan kehitystä ja kasvua, niin että hän voi myös tulla työelämään pappina, eli hänelle kerrotaan mitkä hänen vahvuudet on, mitkä hänen heikkoudet on ...mitä hän voi kehittää...²⁷⁰

Osa piispoista suhtautui testaamiseen varauksellisesti. He epäilivät, että testi ei ota riittävästi huomioon ihmisen eri kehitysvaiheita. Yksi piispoista epäili jopa, ettei varmasti olisi virassaan, jos entisinä aikoina olisi käytetty vastaavia testejä.

”Monesti olen aatellut, että jos psykologisella testaamisella tavoiteltais sitä, että se pyrkis tasapäistämään ja tasalatvastamaan kaikki opiskelijat ja tekemään kaikista papeista samoin ajattelevia ja samanuottisia niin tota ... täytyy sanoa että jos siihen pyrittäis ja semmosia olis järjestetty entisinä aikoina, niin en tiedä, oisko tässä virassa sitten, että tuskin ois semmosta testiä läpässyt, jos se ois niinkun se edellytys sitten, että se pitää läpäästä jotenkin.²⁷¹

Piispat myös nostivat esille ihmisten kehityksen eri vaiheet ja pohtivat, miten testi tulee ottamaan huomioon ihmisen yksilöllisyyden. Testiä epäilleet piispat pelkäsivät huonon tuloksen ajavan kehityskelpoisia yksilöitä pois. Toisaalta esille nousi myös ajatus liian itsevarmoista opiskelijoista, jotka kuvittelevat rohkaisevan tuloksen merkitsevän ilman muuta valmiutta ja kypsyyttä. Varauksellisesti suhtautuneet piispat toivoivat testin painoarvon pysyvän melko pienenä. He uskoivat, että opiskelija itse hyötyy testin antamasta suunnasta, mutta testi ei saa toimia kynnyksenä.

”Toisaalta se on hyvä, toisaalta me kaikki tiedämme, että ihmiset kypsyvät niin eri tahdissa...että mä toivon vaan, että tästä ei tulis tällänen pois sulkemisen mekanismi... että joku joka muuten... josta loppupäästä tulis ihan hyvä pappijollain tavalla tästä masentuneena vetäytyy pois.. Että kyllä minulla on tietyt...ei nyt epäluulot mutta... tietyt ajatukset kyllä, että miten mahtaa onnistua. Toisaalta joku voi kokea niinkin, että nyt mulla on se vihreä kortti kädessä ja sitten suoraan... joku jonka kohdalla olis hyvä, että olis vähän keltaisempi se kortti...²⁷²

”No nythän meillä on otettu se käyttöön ja...kyllä minusta se on..se on tota ihan hyvä kun sille ei anneta liian suurta painoa...siis sitä haluaisin varoa että sillä ei niinkun saneltas...varsinkin kun se tapahtuu toisen tai kolmannen opiskeluvuoden jälkeen, siis aika aikasin...niin, siis sen jälkeen voi tapahtua asioissa jos jonkinlaista muutosta ja kehitystä...se on hyvä alku.²⁷³

Kaiken kaikkiaan piispat olivat testauksen suhteen hyvin odottavaisella mielellä. Piispat luottivat testaajien ammattitaitoon ja uskoivat testien jäävän vain yhdeksi pieneksi osaksi kandidaatin soveltuvuutta pappisvirkaan. Ensimmäisten testattujen pappien tultua virkaan, on mahdollista alkaa tarkastella testauksen vaikutuksia. Soveltuvuudentutkiminta ja sen kehittäminen tarjoaa tulevaisuudessa kiinnostavia tutkimusaiheita.

270 E7.

271 D7.

272 H6.

273 B13.

6. YHTEENVETO

6.1. Keskeiset odotukset

Piispojen pappiskandidaateihin kohdistamista odotuksista keskeisimmät jaettiin yhteenvetoa varten kolmeen teemaan. Teemat noudattavat osittain tutkimuksen lukujakoa. Ensimmäinen teema, *Sitoutunut kutsuun vastaaja*, noudattaa pitkälti luvun 3 sisältöä ja toinen teema, *Inhimillinen esimerkki*, vastaa pääpiirteiltään neljännen luvun sisältöä. Kolmas teema *Virkansa tasalla oleva* vastaa osittain viidennen luvun sisältöä, mutta sisältää myös piirteitä muihin lukuihin sisältyvistä odotuksista.

Sitoutunut kutsuun vastaaja

Ensimmäinen piispojen pappiskandidaateille asettamista odotuksista liittyy kutsu-mukseen, sitoutumiseen ja henkilökohtaiseen vakaumukseen. Piispat odottavat pappiskandidaatin tuntevan kutsumusta kirkon työhön. Piispat korostavat *vocatio internan*, eli sisäisen kutsun merkitystä pappisuran valinnassa. Piispat uskovat kutsumuksen olevan motivaatiota ja työssä jaksamista edesauttava tekijä. He odottavat pappiskandidaatin ymmärtävän myös *vocatio externan*, eli ulkoisen kutsun merkityksen. Pappiskandidaatin tulee tiedostaa olevansa muiden kutsuma ja valtuuttama palvelija. Hänen tulee ymmärtää kutsuun vastaamiseen liittyvät velvoitteet ja odotukset. Pappiskandidaatin tulee olla sitoutunut kirkkoon instituutiona, ja halukas tekemään työtä sen hyväksi. Kandidaatin tulee myös ymmärtää, että pappisvihkimyksessä hän sitoutuu elinikäiseen pappouteen ja kirkon edustamiseen.

Piispat odottavat pappiskandidaatin tuntevan kirkon opin ja sitoutuvan opettamaan sen mukaisesti. He myös odottavat pappiskandidaatin sitoutuvan kirkon uskoon. Suuri osa piispoista toivoi papin hoitavan omaa hengellistä elämäänsä osallistumalla seurakunnan toimintaan. Tämä vaatimus ei tullut esille kaikkien piispojen kohdalla.

Piispat odottivat pappiskandidaatin omaavan kutsumuksen ja uskon tuomaa rohkeutta ohjata apua etsivät ihmiset Kristuksen luo. Ensimmäisen teeman yhteyteen sopii vertaus papista oppaana, joka ohjaa seurakuntalaisiaan oikeaan suuntaan. Pappi on matkaopas, joka on tietoinen määränpäästä ja sinne pääsemisen edellytyksistä, ja huolehtii siitä, että myös matkalaiset ovat perillä matkan asetta-

mista vaatimuksista.²⁷⁴ *Sitoutunut kutsuun vastaaja* -teeman pappi on palveltavilleen, matkaajille omistautunut ja heidän parastaan tahtova.

Inhimillinen esimerkki

Piispat odottavat pappiskandidaateilta inhimillisyyttä. Pappiskandidaatin tulee olla tavallista elämää elävä ihminen, joka ei nosta itseään jalustalle tai kerro olevansa erityisen nuhteeton. Piispat odottavat papin tiedostavan oman syntisyytensä ja erehtyvyytensä. Piispat odottavat pappiskandidaatileen myös suvaitsevaisuutta. Papin tulee voida työskennellä erilaisten ihmisten kanssa. Tämä pätee niin kollegoihin kuin seurakuntalaisiin. Papin tulee voida hyväksyä erilaiset näkökannat ja hänen tulee voida suhtautua suvaitsevaisesti myös niihin, joiden mielipiteitä hän ei voi hyväksyä. Piispat odottavat papin olevan myös sosiaalinen ja helposti lähestyttävä. Koska papin työ on jatkuvaa ihmisten kohtaamista ja esillä oloa, ihmisiä pelkäävän ja kohtaamisia välttävän papin on vaikea, ellei mahdoton hoitaa virkaansa.

Koska papin tulee tiedostaa sitoutuvansa vihkimyksessä esikuvallisuuteen, odottavat piispat papin elävän sellaista elämää, joka ei herätä pahennusta. Pääsääntöisesti piispat käsittivät tämän merkitsevän tavallista suomalaista kristityn elämää ongelmineen ja vaikeuksineen. Lähes kaikki piispat edellyttivät papin olevan naimaton tai elävän avioliitossa vastakkaista sukupuolta olevan kanssa. Piispat odottavat papin etsivän tasapainon yksityiselämänsä ja virkansa hoidon välille. Hänen ei tulisi pestä likapyykkiään julkisesti, muttei myöskään piilotella yksityiselämänsä. Piispat edellyttävät papin viran ja yksityiselämän hoidon sujuvan sopusoinnussa, samojen periaatteiden mukaisesti.

Piispat toivovat, että pappi pystyy luomaan oman pappisidentiteettinsä osaksi koko elämää siten, että pappeus ja yksityinen minä eivät joudu ristiriitaan. Pappisidentiteetin muotoutuminen auttaa piispojen mukaan pappia suhtautumaan virkaansa ja sen vaateisiin oikein. Papin on myös tällöin helpompi hyväksyä häneen kohdistuvat odotukset. Papin tulee ymmärtää olevansa korvattavissa oleva tavallinen ihminen, joka on kutsuttu palvelemaan.

Virkansa tasalla oleva

Piispat odottavat papin olevan ammattitaitoinen. Papin ammattitaito käsittää piispojen mukaan edellä mainittujen opillisten asioiden ja sosiaalisuuden lisäksi valmiuden kohdata ihmisiä ja olla tavoitettavissa. Koska papin työstä on erotettu ai-

274 Usein käytettyä vertausta paimenesta en ole halunnut tässä yhteydessä käyttää. Eräs piispoista kritisoi puhetta papista tai piispasta paimenena. Hänen mukaansa mielikuva herättää ajatuksen tyhmästä lampaasta, jota paimen ohjaa. Piispa muistuttaa, että tyhmät lampaat voivat todellisuudessa olla johtajia, professoreita ja insinöörejä tai ylipäätään älykkäitä ja asioista perillä olevia henkilöitä, joiden vertaaminen yksinkertaisesti lampaisiin herättää negatiivisia assosiaatioita.

noastaan vapaapäivät, tulee hänen muuna aikana olla tavoitettavissa ja valmis autamaan.

Piispat eivät aseta papin fyysiselle terveydelle erityisiä vaatimuksia. He toteavat jokaisen pappisvihkimyksen olevan yksittäistapaus, joka käsitellään erikseen. Papiksi vihittävän tulee voida suoriutua niistä tehtävistä, jotka hänelle katsotaan kuuluvan. Piispat suhtautuvat avustajan kohtuulliseen käyttöön myönteisesti. Kaikki korostivat *vocatio externan* merkitystä fyysisten rajoitteiden yhteydessä. Osapuolten onnellisuuden nimissä on tärkeää, että fyysisesti rajoittuneelle papille löydetään sellainen seurakunta, jossa hänet ollaan valmiita ottamaan vastaan.

Myös psyykkisten ongelmien suhteen jokainen tapaus käsitellään erikseen. Piispat odottavat papin suoriutuvan vaativan viran hoidosta. Piispat korostavat työn luonnetta tunnetyönä; muiden ihmisten tunteiden parissa työskenteleminen edellyttää, että papin oma tunne-elämä on järjestyksessä. Psyykkiset ja fyysiset rajoitteet eivät kuitenkaan ole ehdottomia esteitä pappaudelle, vaan piispat korostivat jokaisen pappisvihkimyksen olevan erikseen harkittava yksittäistapaus, jota ei voi käyttää ennakkotapauksena.

Näiden kolmen kategorian lisäksi voidaan tuoda esille piirre, joka sisältyi useimpien piispojen odotuksiin. Esille nousi jatkuvasti ajatus eräänlaisesta kasvunvarasta. Piispat ovat valmiita suomaan kandidaatille kasvunvaraa kaikilla osa-alueilla, joihin heidän odotuksensa kohdistuvat. Vihkimystä hakevan ei tarvitse olla valmis tai kypsä, vaan hän voi jatkuvasti etsiä itseään, paikkaansa ja pappisidentiteettiään.

”Monissa asioissa on tietenkin lupa liikkeelle lähdettäessä olla vielä varsin kokematon. Jos tämä asennepuoli on kunnossa, niin kyllä sitten taidot eri tavoin on omaksettavissa.”²⁷⁵

Jos pappiskandidaatti on valmis alustavalla tasolla sitoutumaan kirkkoon ja kirkon virkaan, piispat kokevat viran opettavan ja kasvattavan vaadittaviin mittoihin myöhemmin.

”Koko tämä homma on prosessia ja kasvua...ei siis, ei voida puhua valmiudesta taikka on siitä hienoa aikaa että siinä niinkun pannaan...joskus pienillä eväillä mennään loistaviin juttuihin mennään läpi harmaitten kivien jos halutaan ja voimia on.”²⁷⁶

Edellä lainattu piispa viittaa tahdon merkitykseen. Kirkon virkaan tahtova kandidaatti löytää tarvittavat tiedot, taidot ja henkiset valmiudet tahdon ja innostuksen avulla.

275 F7-8.

276 A7.

6.2. Odotusten taustat

Kirkon teologikoulutustoimikunnan puheenjohtaja, piispa Ilkka Kantola on kiteyttänyt kirkon virkaan hakeutuvalta odotettavia ominaisuuksia ja todennut teologikoulutustoimikunnan julkaisemassa oppaassa *Kohti kirkon virkaa*, että kirkon virassa työskentelevälle on tärkeää kyetä vuorovaikutukseen ja ihmisten kohtaamiseen. Kantola pitää tärkeänä myös sitoutumista kirkon yhteiseen uskoon. Hän uskoo kirkon työntekijän ammatti-identiteetin kasvavan teologian monipuolisesta opiskelusta ja kirkon hengelliseen elämään osallistumisesta.²⁷⁷ Kantolan esittämät odotukset kiteyttävät pitkälti niitä odotuksia, jotka tässä tutkimuksessa tulivat esille. Nämä odotukset ovat mielestäni kolmen merkittävän osatekijän summa. Piispat pohjaavat odotuksensa 1) kokemuksiinsa kirkon työstä ja 2) yksittäisen viran tarpeista. Näiden lisäksi voidaan 3) piispan persoonan ja käsityksen omasta johtajuudesta nähdä vaikuttavan kunkin piispan henkilökohtaisiin odotuksiin jonkin verran.

Piispat pitivät odotuksia asettaessaan tärkeänä, että kandidaattia tarkastellaan paitsi pappisvirkaan, myös papinvirkaan soveltuvuuden kannalta. Papinvirka on työpaikka, yksittäinen virka. Papinvirkaa voi hoitaa ainoastaan pappisviran haltija. Pappisvirka on vihkimyksessä saatava pappeuden status, joka säilyy myös työttömyyden ja muuhun ammattiin siirtymisen jälkeen. Pappisvirkaan vihitään vain henkilö, jolla on kutsu johonkin tiettyyn, määrättyyn papinvirkaan.²⁷⁸ Pappisvirka edellyttää ulkoa tulevaa kutsua, *vocatio externa*²⁷⁹. Piispa *Huovinen* toteaa ulkoisen kutsun merkitsevän sitä, että pappi valitaan, erityisesti kutsutaan niiden ihmisten palvelijaksi, jotka hänen papinvirkansa piirissä ovat. Tällä tavoin pappi sidotaan ihmisiin ja seurakuntaan. Pappi ei voi itse valita palveltaviaan, vaan palveltavat valitsevat hänet.

”Korostamalla papinviran merkitystä kirkko haluaa sitoa papit seurakuntaan ja ihmisiin. Ulkoinen kutsu painottaa sitä, että muut kuin pappi itse valitsevat sen, kenen luokse hänet lähetetään palvelijaksi.”²⁸⁰

Tiettyyn tehtävään osoittaminen asettaa odotuksia vihkimystä hakevalle kandidaatille. Piispat korostivat sitä, että kandidaattia arvioidessaan heidän tulee ottaa huo-

277 *Kohti kirkon virkaa* 2001.

278 KJ 2002, 5:5 §: ”Papiksi voidaan vihkiä henkilö, joka 1) on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa; 2) toimii kirkon erityistehtävässä tai viranhaltijana tuomiokapitulissa; 3) on kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai 6 luvun 57 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen; tai 4) toimii teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa taikka uskonnonopettajana oppilaitoksessa ja sitoutuu tuomiokapitulini harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.”

279 Ed. viite: ”...on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa”. KJK 2002, 289: ”Pappisvihkimyksen edellytyksenä on kutsu papinvirkaan.”

280 *Huovinen* 2001a, 218.

mioon viran tarpeet ja edellytykset. Kaikki eivät sovi kaikkiin tehtäviin. Viran ominaispiirteet, kuten työala ja työympäristö asettavat piispojen mukaan odotuksia kandidaatille. Nuorisopapilta ja diakoniapapilta edellytetään eri asioita, myös viran sijainti maaseudulla tai kaupungissa asettaa tiettyjä odotuksia. Jokaisella viralla on omat erityiset lähtökohtansa, jotka tulee ottaa huomioon virkaa täytettäessä.²⁸¹

”No ensiksikin lähtökohtana on se virka johon haetaan hoitajaa ja...se voi olla nuorisopapin virka, se voi olla diakoniapapin virka, se voi olla maaseutupapin virka, se voi olla ykspappisen seurakunnan kirkkoherran sijaisuus. Siis lähtökohdan muodostaa ensinnäkin haettava virka ja sen viran erityiset...lähtökohdat.”²⁸²

Esille nousi ajatus, että papin tulee voida hoitaa se tietty virka johon hänet kutsutaan. Tämä ajatus liittyi läheisesti myös terveydellisiin edellytyksiin. Vammautuneen tai liikuntarajoitteisen papin ei ole välttämätöntä pystyä hoitamaan kaikkia mahdollisia papin virkoja. Hänet on ennen vihkimystä katsottu soveltuvaksi siihen nimenomaiseen virkaan, johon hän on saanut kutsun.²⁸³

”Vokaatio...noin...määrittelee sitten sen minkälaisia erityisiä ominaisuuksia...vaaditaan, eli eli... kun vihitään pappi johonkin virkaan niin hänen täytyy siis pystyä se virka hoitamaan muttei välttämättä kaikkia mahdollisia eli tämä antaa semmoista tiettyä joustoa nyt tässä...”²⁸⁴

”Edellisen kanssa on jossain määrin ristiriidassa se, että suurin osa piispoista oli sitä mieltä, että ennen kaikkea pappi vihitään koko kirkkoa varten.²⁸⁵ Ajatus liittyy kiinteästi siihen että papin tulisi voida hoitaa erityyppisiä virkoja. Piispat toivoivat, että mahdollisimman moni vastavihitty pappi voitaisiin osoittaa yleisiin seurakuntatehtäviin. Piispojen mukaan erityistehtäviin siirtyminen olisi suotavaa vasta yleisen seurakuntakokemuksen hankkimisen jälkeen. Koska papin tulee olla myöhemmin kykenevä hoitamaan myös toisen tyyppistä virkaa, on tärkeää edellyttää kandidaateilta seurakuntapapin yleisiä ominaisuuksia. Piispat painottivat omaa ja kapitulin vastuuta kokonaisuuden hahmottamisessa.”

”Se lähtee siitä, että ketään, joka vihitään papiksi ei vihitä vaan siihen seurakuntaan vaan kirkon palvelukseen, et hänet otetaan koko kirkon palvelukseen ja silloin se yks seurakunta johon hänen ensimmäinen määräyksensä tulee ei, ei voi olla se

281 Piispainkokouksen muistio 9.2.2000: Pappisvirkaan vihkiminen edellyttää aina kutsua (vokaatiota). On siis oltava avoin virka, johon tarvitaan viranhoitaja. Kutsun esittäjä voi kuvailla, millaisia valmiuksia toivotaan juuri sen viran hoitamiseen etsittävältä papilta. Sama pätee myös silloin kun pappi vihitään johonkin muuhun kuin paikallisseurakunnan tehtäviin: tehtävän tarpeet ja asianomaisen kyvyt ja mahdollisuudet otetaan huomioon tuomiokapitulin tekemässä kokonaisarvioinnissa.

282 F7.

283 Piispainkokouksen muistio 9.2.2000: Papiksi vihittävän on kyettävä hoitamaan se papinvirka, johon hänet vokaation perusteella vihitään. Sen sijaan hänellä ei ole subjektiivista oikeutta päästä mihin tahansa papinvirkaan.

284 C6.

285 KJK 2002, 289: ”Pappi vihitään hoitamaan virkaa koko kirkossa, eikä vain yhden paikallisseurakunnan tehtäviä varten.”

*ratkasija vaan, vaan täytyy olla joku, joka katsoo sitä laajemmin ja sillon se on piispa ja kapituli.*²⁸⁶

Osa piispoista huomautti, että pappeudessa on aina kyse kutsun antamisesta ja vastaanottamisesta, ei ihmisoikeudesta tai itsestäänselvyydestä. Tällä hän tarkoitti sitä, että piispalla ei ole mitään velvollisuutta vihkiä papiksi henkilöä, jonka hän katsoo olevan kykenemätön hoitamaan papin virkaa seurakunnan ja kirkon tarpeiden mukaisesti. Ilmauksella piispa viittasi myös pappeuden palvelu- ja kutsuluonteeseen; pappeus ei ole arvonimi tai kunnianosoitus. Pappeja arvioidessaan piispat tarkastelevat heitä koko kirkon näkökulmasta, eivät ainoastaan teologisesti, vaan myös tavallisen ihmisen, seurakuntalaisen näkökulmasta, seurakuntalaisen tarpeita silmälläpitäen.

*”Pappisvihkimys ei ole mikään ihmisoikeus. Sinänsä. Vaan siis kutsutaan johonkin tehtävään. Ja täytyy voida suorittaa sitä tehtävää. Ja ihmisten täytyy saada ne palvelut jotka pappi antaa, että siinä tulevat seinät vastaan vähän eri suunnissa joskus. Voivat tulla ainakin.*²⁸⁷

Piispat lähtevät siitä, että seurakuntapapin virkaa hoitamaan halutaan ammattilaisia. Piispat korostivat nimenomaan työn käytännöllistä puolta, ammattitaitoja, joita papilta vaaditaan. Odotustensa pohjaksi piispat esittivät oman kokemuksensa kirkon työstä. Moni piispa nosti tässä yhteydessä esille oman työhistoriansa ja sen eri vaiheiden – erityisesti käytännön seurakuntatyön – merkityksen.

*”Se, se tuota, mistä ne odotukset nousee, on, on tietysti se oma kokemus...kirkon työstä ja, ja käsitys siitä että minkälaisia työntekijöitä eri tehtävissä kirkossa tarvitaan.*²⁸⁸

Piispat pitivät papin ammattitaidon kannalta erityisen tärkeänä ominaisuutena sosiaalisuutta ja avoimuutta. Asiansa osaava pappi ei välttämättä ole seppä syntyesään. Piispojen mukaan papin ei tarvitse virkaan astuessaan olla loistava saarnaaja tai hyvä liturgi. Tärkeämpää on sosiaalisuus ja kyky ja halu kohdata ihmisiä. Piispojen mukaan papin työhön liittyvät käytännön taidot oppii työn myötä.

*”No kyllä se minusta niin... tärkein odotus on, että minä haluaisin että hiippakuntaan tulee asiansa osaavia pappeja.*²⁸⁹

*”Pappi on ammattilainen, ammattiosaaaja tietyllä alueella ja siihen me pappeja tarvitaan.*²⁹⁰

286 B19.

287 H9.

288 B6.

289 D5.

290 D10.

”Niin...siis se, se minun odotukseni ei tässä oo keskeistä, vaan se ajatus, että, ja odotus, että mitkä ovat ne tekijät, jotka seurakuntapapin virassa on tärkeitä.”²⁹¹

Osa piispoista mainitsi tarjokasjoukon tason rajoittavan odotusten asettamista. Piispat kertoivat peilaavansa odotuksiaan ensin tarjokkaiden kautta, ja etsivänsä jonkinlaisen lähtötason. Tämän he perustelivat sillä, että kirkko joka tapauksessa tarvitsee vihittyjä pappeja. Jos tarjokkaiden taso on poikkeuksellisen alhainen, on myös odotuksia laskettava. Piispat asettavat odotuksia pitkälti omien kokemustensa kautta esille nousseiden tarpeiden perusteella, kandidaattiaineksen lähtötason huomioon ottaen.

”Ne mielikuvat jotka koskee sitä, minkälaista porukkaa tämä teologian opiskelijoiden joukko tänä päivänä on, ...eli mikä on se lähtötaso, ja toisaalta sit se puoli, et mitä, seurakunnissa...miten papit siellä selviytyvät, tai eivät selviydy työssään, ja mitä vaikeuksia tulee, jos tulee. --- -toisaalta just ne vaikutelmat opiskelijoista yleisesti ottaen ja sitten kokemukset työelämän vaatimuksista.”²⁹²

Leena Kurjen tutkimus *Simut vyöttää toinen* vuodelta 1994 kertoo piispojen mieltävän tehtävänsä ennen kaikkea hengelliseksi. Kurjen tutkimuksen piispoista kolme on edelleen virassa ja näin ollen mukana tässä tutkimuksessa. Nämä piispat ovat Mikkelin Voitto Huotari, Helsingin Eero Huovinen ja Porvoon Erik Vikström. Vain muutama Kurjen haastattelemista kahdeksasta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispasta piti hallinnollista puolta hengellistä puolta korostuneempana. Piispojen mielestä työn hengelliset ja hallinnolliset osa-alueet eivät ole toisistaan erillään vaan saman asian eri puolia. Kurjen tutkimuksen mukaan luterilaisen piispan johtajuus on rationaalista. Kurjen haastattelemat piispat käyttivät tehtävistään puhuessaan useasti *paimen*-vertausta. Heidän mukaansa piispa on paimen, joka pitää lauman koossa ja tekee tilan. Piispat myös korostivat haluavansa olla tukemassa ihmisten visioita.²⁹³

Tässä tutkimuksessa piispojen johtajuus ilmeni pitkälti samaan tapaan kuin Kurjen tutkimuksessa. Piispat mielsivät itsensä paimeneksi, joka kantaa huolta laumasta. He halusivat olla myös myötäeläjiä ja kannustajia. Piispoista suuri osa koki tärkeäksi hiippakunnan pappien kohtaamisen. Piispalla tulisi olla aikaa ja kiinnostusta papin asioille. Piispat mielsivät kurinpidolliset tehtävät epämiellyttäväiksi, mutta välttämättömiksi. Suuri osa piispoista toivoi pystyvänsä hoitamaan kurinpidolliset velvollisuudet keskustelun ja hienovaraisen oikealle tielle ohjaamisen avulla. Kaitsenta tapahtuu ennen kaikkea läsnäololla, joka merkitsee kuuntelemista, kohtaamista, ymmärtämistä ja ohjaamista. Tärkeänä kaikki pitivät piispan ja papin välisen puheyhteyden säilymistä. Kaikenlaisten välikäsien – seurakuntalaisten, kuulopuheiden tai median – kautta tullut tieto ei riitä antamaan oikeaa kuvaa tilanteesta.

291 A6.

292 E4.

293 Kurki 1994, 78–110.

”Tämän merkitystä korostettuani luotan siihen, että toimitaan näin. Ei mulla ole mitään tarvetta toimia tämmösenä siveyspoliisina, tai tutkia tätä... neidän tulevat seurakuntalaisten kautta kyllä hyvin nopeasti vastaan.”²⁹⁴

Piispan oman persoonan merkitys tuli haastatteluista esille. Kukin piispa ymmärsi piispan esimiesaseman ja tehtävien hoidon omalla persoonallisella tavallaan. Erot olivat vivahde-eroja, mutta haastattelut antoivat kuitenkin kuvaa yksilön merkityksestä. Kurjen tutkimuksessa piispat näkevät persoonallisen viranhoidon tärkeäksi osaksi piispuutta. Piispat pyrkivät etsimään juuri niitä teitä vaikuttaa, jotka ovat kullekin ominaisia.²⁹⁵ Sama ilmiö näkyi haastattelemieni piispojen käsityksissä itsestään piispana ja esimiehenä. Suuri osa piispoista korosti henkilökohtaisen kutsun merkitystä. Tieto siitä, että on henkilökohtaisesti, kaikkine vikoineen ja puutteineen tullut kutsutuksi papputeen, oli piispojen mielestä tärkeä voimavara. Sen kautta piispat kokivat saavansa voimaa ja rohkeutta hoitaa virkaa omalla persoonallisella tavallaan.

Yksi piispoista korosti erityisesti dialogin merkitystä. Hän halusi pyrkiä jatkuvaan ja entistä syvempään vuorovaikutukseen ja keskusteluyhteyteen alaistensa kanssa.

Piispojen voidaan Kurjen tutkimuksen tapaan nähdä ymmärtävän oman esimiesasemansa ennen kaikkea hengellisenä. Mielenkiintoista on, että Kurjen verratessa luterilaista piispuutta ortodoksiseen, hän tuli siihen tulokseen, että luterilaiselle piispuudelle on ominaista pohtia asioita paljolti järjen kautta. Piispat kuitenkin itse mieltävät oman toimintansa ennen kaikkea hengelliseksi. He näkevät kaiken toimintansa – myös hallinnollisen ja kurinpidollisen – tähtäävän ennen kaikkea kirkon sanoman entistä laajempaan ja puhtaampaan leviämiseen.²⁹⁶ Yksi piispoista kiteytti oman johtamisensa ja työnsä tärkeimmän tehtävän sitaattiin, joka sopii kuvaamaan tässä työssä tutkittujen piispojen työnäkyä. Hän kuvasi kaiken työhönsä liittyvän tähtäävän siihen, että mahdollisimman moni ihminen hänen hiippakunnassaan tulisi jollakin tavalla kirkon ja kristillisen uskon koskettamaksi. Piispa koki työnsä pappien valitsijana ja vihkijänä olevan tärkeä osa kirkon sanoman eteenpäin viemistä. Hän korosti pienimpienkin uskon pilkahdusten merkitystä ihmisen hengelliselle kasvulle. Piispan mukaan joulukirkossa käyvän tai kätensä iltaisin ristivän ihmisen mieleen on kylvetty se tärkeä uskon siemen, josta voi kasvaa kokonainen Jumalan valtakunta.

”Minun tehtäväni on pyrkiä siihen, että mahdollisimman moni ihminen N:n hiippakunnassa ristisi iltaisin kätensä ja lausuisi iltarukouksen.”²⁹⁷

Piispat kokivat, etteivät voi virka-asemansa vuoksi olla henkilökohtaisesti ohjaamassa ja opettamassa seurakuntalaisia, vaan heidän tehtävänsä on pitää huolta us-

294 F8.

295 Kurki 1994, 94–95, 112.

296 Kurki 1994, 110–112.

297 F15.

kon ja sanoman näkymisestä hiippakuntatasolla. Piispojen käsitys omasta asemastaan pappien esimiehenä heijastuu heidän pappiskandidaateille asettamiinsa odotuksiin. Piispat pyrkivät vihkimään pappeja, jotka huolehtivat seurakuntalaisista piispan työnäkyä tukevalla tavalla.

*Suo, ettei pettäisi
ei kunnia, ei valta.
Tee minut vapaaksi,
pois oman pyyteen alta.
Kasvata osaani
näin, Herra, tyytymään.
Haltuusi, jobtoosi
kiittäen aina jään.*

(VK 252:8)

7. TIIVISTELMÄ

Tutkimukseni aiheena olivat piispojen pappiskandidaatteihin kohdistamat odotukset. Tutkimusta varten haastattelin kahdeksan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispaa. Yhden piispan kohdalla käytin aineistona hänen pappetta käsittelevää kirjaansa. Tutkimushaastattelut toteutin teemahaastattelu menetelmällä. Litteroituaani analysoin ne käyttäen induktiivista sisällönanalyysiä. Tutkimustulos vastasi ennako-oletustani: piispojen pappiskandidaatteihin kohdistamat odotukset ovat hyvin samansuuntaisia vaikkakin sisältävät myös persoonallista ainesta.

Piispojen pappiskandidaatteihin kohdistamat odotukset voidaan jakaa kolmeen teemaan.

Teemoista ensimmäinen, *Sitoutunut kutsuun vastaaja*, liittyy kutsumukseen, sitoutumiseen ja henkilökohtaiseen vakaumukseen. Piispat odottavat pappiskandidaatin tuntevan kutsumusta kirkon työhön. Piispat odottavat pappiskandidaatin ymmärtävän sisäisen ja ulkoisen kutsun merkityksen pappisuran valinnassa. Pappiskandidaatin tulee olla sitoutunut kirkkoon instituutiona, sen oppiin, opetukseen ja uskoon. He odottavat kandidaatin olevan halukas tekemään työtä kirkon hyväksi.

Toinen teema, *Inhimillinen esimerkki*, pitää sisällään piispojen odotukset, jotka liittyvät papin esikuvallisuuteen ja yksityiselämään. Piispat odottavat pappiskandidaatin olevan suvaitseva ja inhimillinen. Papin tulee voida työskennellä erilaisten ihmisten kanssa. Tämä pätee niin kollegoihin kuin seurakuntalaisiin. Piispat odottavat papin elävän elämää, joka ei herätä seurakuntalaisissa pahennusta. Lähes kaikki piispat edellyttivät papin olevan naimaton tai elävän avioliitossa vastakkaista sukupuolta olevan kanssa.

Kolmas teema, *Virkansa tasalla oleva*, sisältää piispojen papin ammattitaitoon kohdistamat odotukset. Pappiskandidaatin ei odoteta osaavan kaikkea, mutta hänen odotetaan tuntevan kirkon opin ja osaavan papin tehtävät pääpiirteissään. Osa papin ammattitaitoa on piispojen mukaan myös sosiaalisuus. Fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen liittyvät ongelmat ovat piispojen mukaan aina yksittäistapauksia, joiden perusteella ei voida tehdä yleistyksiä. Terveysten liittyvissä kysymyksissä piispat pyrkivät tekemään ratkaisuja, jotka ovat pappiskandidaatin ja kirkon kannalta parhaita mahdollisia.

Kaiken kaikkiaan piispojen odotukset olivat hyvin väljiä. He haluavat jättää pappiskandidaatille kasvun- ja liikkumisenvaraa. Piispojen odotusten taustalla näkyi heidän kokemuksensa kirkon työstä ja sen vaatimuksista. Myös henkilökohtaisia painotuksia ilmeni, mutta vain vähäisessä määrin. Piispojen käsitys omasta ase-

mastaan pappien esimiehenä heijastui heidän pappiskandidaateille asettamiinsa odotuksiin. Piispat pyrkivät vihkimään pappeja, jotka huolehtivat seurakuntalaisista piispan työnäkyä tukevalla tavalla.

Tutkimukseni tulokset näyttävät piispojen pappiskandidaateihin kohdistamien odotusten kokonaisuuden. Uskon tutkimuksesta olevan hyötyä niin pappisuraa harkitseville kuin jo virassa toimivillekin. Mielestäni yksittäisten piispojen kokemukset opiskeluaikana ja myöhemmin työuralla vaikuttavat voimakkaasti heidän alaisiinsa kohdistamiin odotuksiin. Tässä tutkimuksessa ei ollut mielekästä paneutua syvällisesti yksittäisten kokemusten merkitykseen, mutta jatkossa näiden asioiden tarkasteleminen olisi hyvin mielenkiintoista. Tämän tutkimuksen tulokset voivat olla apuna myös ordinaatio- ja pastoraalikoulutusta tutkittaessa ja kehitettäessä. Uskon, että koulutukseen osallistujien tutkiminen voisi auttaa kirkkoa tasoittamaan papiksi vihittävien alkutaipaleen karikoita.

8. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

8.1. Lähteet

8.1.1. Painetut lähteet

Ahonen, Risto

1981 Pappisviran teologisia perusteita. – Pappina kirkossa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 39. Toim. Ahonen, Risto. Tampere.

CA

1990 Augsburgin tunnustus. Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat. Jyväskylä.

Fichter, Joseph

1961 Religion as an occupation. A study in the sociology of professions. Notre Dame & London.

Gentz, William H.

1986 The Dictionary of Bible and Religion. Abingdon Press. Tennessee.

Huovinen, Eero

1997 Sydämen puhetta. Toim. Heli Bruun. Juva.

2001a Pappi? Juva.

Jaatinen, Jaakko

1981 Papin identiteetti porvarillisproletaarisessa yhteiskunnassa. – Pappina kirkossa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 39. Toim. Ahonen, Risto. Tampere.

Kantola, Ilkka

2000 Julistajakin voi erehtyä ja epäonnistua. Kotimaa 18/2002, 12–13.

Kasvamaan yhdessä

1984 Piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksistä. Pieksämäki.

KJ

2002 Kirkkojärjestys. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Toim. Matti Halttunen & Risto Voipio & Pirjo Pihlaja. Jyväskylä.

KJK

- 2002 Kirkkojärjestyksen kommentaari. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Toim. Matti Halttunen & Risto Voipio & Pirjo Pihlaja. Jyväskylä.

KL

- 2002 Kirkkolaki. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Toim. Matti Halttunen & Risto Voipio & Pirjo Pihlaja. Jyväskylä.

KLK

- 2002 Kirkkolain kommentaari. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Toim. Matti Halttunen; Risto Voipio; Pirjo Pihlaja. Jyväskylä.

Kohti kirkon virkaa

- 2001 Suomessa suoritettavien teologisten tutkintojen pätevöittäminen pappisvirkaan ja lehtorin virkaan. Toim. Ulla Eerolainen, Pekka Launonen, Hanna Nurminen, Anja Rämö. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Teologikoulutustoimikunnan julkaisu.

KTK

- 2000 Kirkollisten toimitusten kirja. Hyväksytty kirkolliskokouksessa vuonna 1984. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkokäsikirja I–III. Pieksämäki.

Kurki, Leena

- 1994 ”Sinut vyöttää toinen” – piispat johtajuudestaan. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 62. Pieksämäki.

KVJ

- 2002 Kirkon vaalijärjestys. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. Toim. Matti Halttunen & Risto Voipio & Pirjo Pihlaja. Jyväskylä.

Liukkonen, Johanna

- 2000 John Vikströmin näkemys pappis- ja papinvirasta. Tutkimus ordinaatio- ja installaatiopuheiden pohjalta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Opas kirkon virkaan opiskelevalle

- 1997 Toim. Jolkkonen Jari & von Weissenberg Hanne. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Teologikoulutustoimikunnan julkaisu.

Piispainkokouksen muistio papiksi vihittävän kykenevyyden arvioinnista.

- 2000 Piispainkokouksen muistio papiksi vihittävän kykenevyyden arvioinnista 9.2.2000.

Piispainkokouksen pöytäkirja

2001 Piispainkokouksen pöytäkirja 11.–12.9.2001

Pinder, Craig C.

1997 Work Motivation in Organizational Behaviour. New Jersey.

Pärssinen, Ilkka

1991 Kenelle kirkko kuuluu? Teologisia virikkeitä keskusteluun kansankirkosta 1990-luvulla. Synodaalikirjoitus Turun arkkihiippakunnan papistolle. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 57. Pieksämäki.

Salmi, Pontus

2001 Seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatio. Diss. Tampere.

Salmi, Samuel

2001 Pohjoisessa kannattaa uskoa, toivoa ja rakastaa. Crux 3/2001, 25–28.

Salonen, Kari

1992 Papin rooli. Seurakuntapappiin kohdistuvat odotukset Helsingissä ja Raahessa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 72. Pieksämäki.

Sattilainen, Seppo

2000 Seurakunta murroksessa – Rauman seurakuntakulttuurin muutos 1990-luvulla. Diss. Rauma.

2001 Seurakunta – tutkimuksen ja henkilöstöpolitiikan unohdettu alue? Crux 3/2001. 28–30.

Seppälä, Tapio

1997 Kestäkö kutsumus? Teologin työnäky arjen puristuksessa. Turun arkkihiippakunnan synodaalikirja 1998. Vantaa.

Sokea pappi päihitti näkevät vaalissa

2002 Sokea pappi päihitti näkevät vaalissa. Kotimaa 44/2002, 8.

Varkki, Hannu

1999 Kutsutut keinutuolissa. Pappiskutsumuksen merkitys eläkepapeille. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Vikström, John

1989 Paimenkirje – Turun arkkihiippakunnan papistolle. 19.1.1989.

2002 Kutsumus ja sitoutuminen. Crux 4/2002, 38–40.

Wong, Roderick

2000 Motivation – a biobehavioural approach. Cambridge University Press.

8.1.2 Painamattomat lähteet

Haastattelut, tekijän hallussa.

A 10.10.2001

B 2.10.2001

C 30.10.2001

D 18.12.2001

E 2.11.2001

F 12.11.2001

G 11.12.2001

H 26.3.2002

A-talk, 13.2.2002

2002 YLE TV1. Enemmistö suomalaisista vastustaa homoliittojen kirkollista siunaamista.

2002 Enemmistö suomalaisista vastustaa homoliittojen kirkollista siunaamista. 6.5.2002. Kirkon tiedotuskeskuksen tiedote. [www.evl.fi]. Lukupäivä 10.5.2002.

Heino, Harri

1998 Kansankirkko ja kansa. [www.evl.fi/kkh/ktk/kansankirkkojakansa.htm]. Lukupäivä 10.4.2002.

Huovinen, Eero

2001b Kirje eduskunnan lakivaliokunnalle. 24.4.2001. [http://www.evl.fi/tkli/helsinki/piispa.htm]. Lukupäivä 20.8.2002.

2002 Kirje Helsingin hiippakunnan kirkkoherroille 19.2.2002. [http://www.evl.fi/tkli/helsinki/piispa.htm]. Lukupäivä 20.5.2002.

Kannanotto parisuhdelakiin

2001 Piispojen virallinen kannanotto samaa sukupuolta olevien rekisteröidystä parisuhteesta 1.10.2001. [http://www.evl.fi]. Lukupäivä 20.10.2002.

Kirkolliskokous 13.–16.5.2002.

2002 Parisuhdelaki ja hiippakuntajako esillä kirkolliskokouksessa Turussa 13.–16.5.2002. [www.evl.fi]. Lukupäivä 20.5.2002.

Kirkolliskokous 14.5.2002.

2002 14.5.2002: Kirkon seksuaalieettinen opetus on selvitettävä perusteellisesti. [www.evl.fi]. Lukupäivä 20.5.2002.

Kirkon tiedotuskeskus 22.8.2002

2002 Kirkon tiedotuskeskuksen tiedote 22.8.2002. Kuopion tuomiokapituli ei aio ryhtyä toimiin piispan antamien kannanottojen vuoksi. [http://www.evl.fi]. Lukupäivä 24.8.2002.

Kirkon vuosikatsaus

2001 Kirkon vuosikatsaus 2001. [<http://www.evl.fi/kkh/ktk/katsaus/index.html>].
Lukupäivä 12.5.2002.

Niemelä, Kati

2002 Seurakunnan työntekijän työhön sitoutuminen. [<http://www.evl.fi/kkh/ktk/sitout.htm>]. Lukupäivä 1.7.2002.

Paarma, Jukka

2002 Kansankirkon käsikirja. Avajaispuhe Turun arkkhiippakunnan ylimääräisessä synodaalokokouksessa 4.2.2002. [www.evl.fi/arkkipiispa/Synod2002.htm].
Lukupäivä 14.5.2002.

Perheet tyypeittäin 1950–2000

2000 Tilastokeskuksen väestötilastot. [http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_perheet.html]. Lukupäivä 20.7.2002.

Salonen, Kari

1998 Pappisliiton jäsenkysely 1998. Työtyytyväisyys. [<http://www.evl.fi/kkh/ktk/tyotytyty.htm>]. Lukupäivä 24.10.2002.

2002 Pappisliiton jäsenkysely 2002. [<http://www.evl.fi/jst/pappisliitto/htm/jasenkysely.htm>]. Lukupäivä 4.9.2002.

Seurakuntien väkiluku ja toiminta vuonna 2000

2000 Seurakuntien väkiluku ja toiminta vuonna 2000. [[http://www.evl.fi/kkh\(ktk/tvajoh00.htm](http://www.evl.fi/kkh(ktk/tvajoh00.htm)]. Lukupäivä 14.3.2002.

8.2 Kirjallisuus

Eskola, Jan & Suoranta, Juha

2000 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere.

Falck-Rahikainen, Saija

1994 Pappi vai ei? Työttömyys ja papin identiteetti. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Frosti, Saira

1996 Papin työ ja perhe: Seurakuntapapin työ perheen näkökulmasta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Gyllenberg, Rafael

2001 Uuden testamentin kreikkalais-suomalainen sanakirja. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena

1991 Teemahaastattelu. Helsinki.

2000 Tutkimushaastattelu. – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula

2000 Tutki ja kirjoita. Vantaa.

Ilvesmäki, Mika

1995 Pappien suhtautuminen avoliittoon. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Kauppinen, Kari-Veikko

1997 Papin avioero: papin eroihin vaikuttaneita syitä papin näkökulmasta. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Korhonen, Kati

2000 Nainen papin työssä. Haastattelututkimus työn merkityksestä naisseurakuntapapille. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Korpela, Tanja

2001 Teologina kirkossa – kutsumus vai työpaikka? *Crux* 4/2002, 41–42.

Latva, Titta

2000 Vapaus ja vastuu. Tutkimus Helsingin, Mikkelin ja Oulun hiippakuntien pappien suhtautumisesta alkoholinkäyttöön. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Lindblad, Per

1998 Sankareita ja syntipukkeja. Kyselytutkimus Suomen evankelisluterilaisten seurakuntapappien sekä diakonia- ja toimistotyöntekijöiden hyvinvoinnista ja heidän työyhteisössään kokemastaan henkisestä väkivallasta. Käytännöllisen teologian liseniaattitutkimus. HYTTK.

Locke, Edwin A.

1997 *The Motivation to Work.: what we know? – Advances in Motivation and Achievement. Volume 10/1997.* Ed. Maehr, Martin L. & Pintirch, Paul R.. London. 375–412.

McGrath, Alister E.

2000 Oppi ja dogma. 520. – Modernin teologian ensyklopedia. Toim. McGrath, Alister, E. Helsinki.

Niemelä, Kati

1999 Teologiksi? Teologiseen tiedekuntaan pyrkivien uranvalintamotiivit ja ammatillinen suuntautuminen. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A N:o 74. Diss. Jyväskylä.

Pihkala, Juba

1995 Johdatus dogmatiikkaan. Porvoo.

Pirinen, Kauko

1991 Keskiaika ja uskonpuhdistuksen aika. Suomen kirkon historia 1. Porvoo.

Vihinen, Mari

2001 Teologian ylioppilaiden pappiskuva. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

VK

2000 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 13. helmikuuta 1986. Pieksämäki.

Wainwright, Geoffrey

2000 Liturgia ja oppi. 404. – Modernin teologian ensyklopedia. Toim. McGrath, Alister, E. Helsinki.

Käytetyt lyhenteet

CA	Augsburgin tunnustus
KJ	Kirkkojärjestys
KJK	Kirkkojärjestyksen kommentaari
KL	Kirkkolaki
KLK	Kirkkolain kommentaari
KTK	Kirkollisten toimitusten kirja
KVJ	Kirkon vaalijärjestys
KVJK	Kirkon vaalijärjestyksen kommentaari
VK	Virsi kirja

Liite 1

Haastattelun teema-alueet

Pappiskandidaatti

käytännön asiat
ikä
tausta
perhesuhteet
harrastukset
opinnot
yms.

Ordinaatio

merkitys
edellytykset
keskustelut
näytteet
ordinaatiokoulutus
itse ordinaatio

Odotukset

minkälaisia odotuksia?
spirituaaliset
fyysiset
psykkiset
eettiset
asenne
sitoutuminen
vokaatio
mitä odottaa ja miksi?

Piispa

oma rooli
esimies ja kaveri
tapa johtaa
toiveet